

ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ
ΑΚΑΔΗΜΙΑΣ
ΑΘΗΝΩΝ
346

22 SEP 1958

ΟΥΪΦΑΝΩΝ ΔΙΚΟΝΟΜΟΛΟΓΩΝ

ΕΛΕΓΧΟΣ

ΥΠΟ

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ Α. ΒΑΣΙΛΕΙΟΥ

Δ. Ν., ΥΦΗΓΗΤΟΥ ΤΟΥ ΛΕΤΙΚΟΥ ΔΙΚΟΝΟΜΙΚΟΥ ΔΙΚΑΙΟΥ ΕΝ ΤΩ ΕΘΝ. ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΩ
ΔΙΚΗΓΟΡΟΥ ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ

Εἰς βιβλίον συναρτήσεων Κωνσταντίνου
Βασιλείου, ὑφ' ὅπως ἐστὶν
ἡ ἀναγωγή.

Κ. Μανωλάκης

ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ
Τ. ΗΛΙΟΠΟΥΛΟΥ
ΕΚΔΩΡΕΙΑΣ

ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ

ΕΚ ΤΟΥ ΤΥΠΟΓΡΑΦΕΙΟΥ Π. Δ. ΣΑΚΕΛΛΑΡΙΟΥ

1904

Ποιητικὴν ἑκείνην
ἐκείνην ἐκείνην
ἐκείνην ἐκείνην
ἐκείνην ἐκείνην

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Α'. Ἡ ἐμφάνις. Τίνες οἱ ἡμέτεροι δικονομολόγοι;

Πρὸ διετίας ἀσύνηθες ὅλως γεγονὸς εἰς τὰ ἐπιστημονικὰ χρονικὰ ἐσημειώθη ἐν Ἑλλάδι. Δύο ἀρχαῖοι δικαστικοί, ὧν ὁ εἷς, ὁ κ. ΣΠ. ΕΥΚΛΕΙΔΗΣ, πρὸ πολλῶν ἐτῶν συνταξιοῦχος Ἀρεοπαγίτης καὶ Νομικὸς Σύμβουλος, ὁ δ' ἕτερος, ὁ κ. ΔΗΜ. ΠΟΤΑΜΙΑΝΟΣ, πρόεδρος τῶν Ἐφετῶν, προέβαλον εἰς τὴν δημοσιότητα ὡς συγγραφεῖς συστημάτων ἐπὶ τοῦ παρ' ἡμῖν ἰσχύοντος ἀστικοῦ δικονομικοῦ δικαίου. Καὶ μέχρι μὲν τοῦ σημείου τούτου παρίσταται πῶς τὸ πρᾶγμα ὁμαλόν, ἀλλὰ καθίσταται ἔκτακτον, ἐὰν ἀναλογισθῇ τις ὅτι ἀμφοτέρω οἱ συγγραφεῖς οὗτοι, καίπερ ὡς ἐκ τῆς ἡλικίας αὐτῶν διανύσαντες ἤδη τὴν ἐπιστημονικὴν αὐτῶν σταδιοδρομίαν. οὐδέποτε παρέσχον δείγματα τῆς περὶ τὸ δικονομικὸν δίκαιον ἐπιδόσεως αὐτῶν.

Ὁ εἷς μάλιστα τούτων, ὁ κ. Δ. ΠΟΤΑΜΙΑΝΟΣ, οὐδὲ μίαν γραμμὴν εἶχε ποτε δημοσιεύσει σχετιζομένην πρὸς κανόνας τοῦ δικονομικοῦ δικαίου, ἢ μόνη δ' αὐτοῦ συγγραφικὴ δρᾶσις συνίστατο εἰς τὴν παράθεσιν τῶν σχετικῶν ἀρθρῶν τοῦ ποινικοῦ νόμου καὶ εἰς τὴν στοιχειώδη αὐτῶν ἐρμηνείαν ἐν τινι πονηματίῳ Ἱατροδικαστικῆς, ἐργασία ἐκ τῆς φύσεως αὐτῆς πάσης ἐπιστημονικῆς ἀξίας ἐστερημένη, πάντως δ' ἐντελῶς ἀσχετος πρὸς τὸ δικονομικὸν δίκαιον.

Ὁ κ. ΕΥΚΛΕΙΔΗΣ, εἶναι ἀληθές, κατὰ τὰ τελευταῖα ἰδίως ἔτη ἐδημοσίευσε διατριβὰς τινάς, ἀφορώσας εἰς δικονομικὰ ζητήματα ἐν τῇ πράξει ἀναφυέντα, ἀλλὰ καὶ ὁ ἀριθμὸς τῶν διατριβῶν τούτων, ἐπὶ τῶν δακτύλων τῆς μιᾶς μόνον χειρὸς

μετρουμένων, καὶ ἡ ἑκτασις, — ἡ ἐκτενεστέρα δὲν ὑπερβαίνει τὰς ὀκτὼ σελίδας, — πᾶν ἄλλο παρεῖχον ἢ δεῖγμα μορφώσεως περὶ τὰ δικονομικά. Πρόκειται περὶ συνήθων διατριβῶν ἐξ ἐκείνων, ἃς τινες πολλοὶ τῶν νομικῶν, ἰδίως τῶν ἐν Ἀθήναις, δημοσιεύουσιν ἐν τοῖς περιοδικοῖς, λαμβάνοντες ἀφορμὴν ἐκ ζητημάτων τυχαίως ἀναφυσόμενων ἐν τῇ ἐνασκήσει τοῦ ἰδίου αὐτῶν ἐπαγγέλματος.

Εἶναι λοιπὸν δίκαιον νὰ ἐκπλαγῇ τις, ὅτι ἄνδρες ὅλως ἀδοκίμαστοι καὶ ἐν τῷ καθόλου συγγραφικῷ ἄλλ' ἰδίως ἐν τῷ δικονομικῷ σταδίῳ προέβαλον ὡς συγγραφεῖς συστημάτων, δηλαδὴ ἀναπτύσσοντες σύνολον διδασκαλίας κλάδου ἐπιστήμης, ἐφ' ἧς οὐδὲ στοιχειῶδές τι δεῖγμα ἐπιδόσεως παρέσχον ποτὲ μέχρι τοῦδε.

Β'. Συγγραφή συστημάτων.

Συγγραφὴν συστημάτων ἐπιχειροῦσιν οἱ δεδοκιμασμένης ἱκανότητος ἐπιστήμονες, οἱ ἀποθησαυρίσαντες ἐξ ἐπισταμένων μελετῶν πᾶσαν γνῶσιν, σχετιζομένην πρὸς τὸν κλάδον τῆς ἐπιστήμης, περὶ οὗ ἀσχολοῦνται, οἱ μελετήσαντες πᾶν ὅ,τι σχετικὸν παρ' ἄλλων ἐγγράφη, πρὸ πάντων δὲ οἱ καταδείξαντες διὰ μονογραφιῶν ὅτι εἶναι εἰς θέσιν δι' ἀναλυτικῆς ἐπεξεργασίας τῶν κανόνων τοῦ δικαίου νὰ ἐφαρμόσωσιν ἐπὶ τούτων τὰ πορίσματα τῆς ἐπιστήμης. Τούτων δ' ἔνεκα συνήθως ἡ συγγραφή συστημάτων προέρχεται ἐκ τῆς τάξεως τῶν ἀπὸ τῆς Ἀκαδημαϊκῆς ἑδρας ἐντεταλμένων νὰ διδάξωσι τὸν σχετικὸν κλάδον τοῦ δικαίου, ὧν καὶ ἡ δεδοκιμασμένη προπόνησις καὶ ἡ προηγηθεῖσα συγγραφικὴ ἱκανότης καὶ ἐμπειρία παρέχουσιν ἐγγέγνα, ὅτι ὄντως ἐν τῷ κλάδῳ τῷ ἀποτελοῦντι τὸ ἀντικείμενον τῶν ἰδιαιτέρων αὐτῶν μελετῶν κέκτνται τὴν δύναμιν νὰ ἐξενέγκωσιν ἀσφαλῆ γνώμην ἐπὶ τῶν παρ' ἄλλων διδαχθέντων καὶ νὰ ἐναποτυπώσωσι τὴν σφραγίδα τῆς ἰδίας αὐτῶν γνώσεως ἐπὶ τῆς ἐπιστημονικῆς ὕλης, ἣν ἐπεξεργάζονται. Διὰ τοῦτο δὲ καὶ ἡ ἀνάπτυξις τῆς

νομικῆς ἐπιστήμης, ἡ κατὰ τὰς τελευταίας ἰδίως δεκαετηρίδας συντελσθεῖσα, ἡ δημιουργία διδασκαλιῶν νέων, ἡ μεγάλη πληθὺς τῆς βιβλιογραφίας δυσχερεστάτην κατέστησαν τὴν συστηματικὴν ἐπεξεργασίαν τῶν διαφόρων κλάδων τῆς ἐπιστήμης. Πρὸ παντὸς δὲ τοῦτο συνέβη ἐν σχέσει πρὸς τὸ ἀστικὸν δικονομικὸν δίκαιον, ὅπερ, ἐν ᾧ πρὸ ὀλίγων ἔτι σχετικῶς ἐτῶν ἀπετέλει τὸ ἀντικείμενον ἐρευνῶν πρακτικῆς ἐφαρμογῆς καὶ μηχανικῆς ἐρμηνείας τῶν δικονομικῶν διατάξεων, διὰ τῶν ἐργασιῶν περιωνύμων Γερμανῶν καὶ ἄλλων δικονομολόγων ἀνήχθη εἰς περιωπὴν ἀνάλογον πρὸς τὴν ἐφ' ἧς εὔρηνται οἱ λοιποὶ κλάδοι τοῦ δημοσίου καὶ ἰδιωτικοῦ δικαίου. Τὸ νὰ θελήσῃ τις λοιπὸν νὰ συγγράψῃ σήμερον εὐσυνειδήτως σύστημα δικονομικοῦ δικαίου προϋποθέτει ὅτι παρηκολούθησεν ἀπάσας τὰς διδασχθείσας θεωρίας, ὅτι ἐμόρφωσεν ἀσφαλῆ γνώμην ἐπὶ τῆς βασιμότητος καὶ τῆς ἐφαρμογῆς ἐκάστης τούτων καὶ ὅτι εἶναι ἐπομένως εἰς θέσιν διὰ τῆς ἰδίας αὐτοῦ προσωπικότητος νὰ περιβάλῃ ταύτας

Ἐντεῦθεν ἐξηγεῖται διατί καὶ ἐν τῇ Ἑσπερίᾳ ἔτι, ἀλλὰ πρὸ παντὸς παρ' ἡμῖν, οἱ ἐντρίβεστεροι τῶν ἐπιστημόνων, οἱ τὰς μᾶλλον ἐπιτυχεῖς μονογραφίας συγγράψαντες ἢ οἱ ἀπὸ πολλῶν ἐτῶν τοὺς διαφόρους κλάδους τῆς νομικῆς ἐπιστήμης διδάσκοντες, μεθ' ὅλην τὴν κεκτημένην αὐτῶν αὐθεντίαν, διστάζουσι ν' ἀναλάβωσι τὴν συγγράφην συστημάτων.

Εἰς ΨΑΡΑΣ ἀντιπαρῆλθε παρ' ἡμῖν χωρὶς νὰ θελήσῃ νὰ συγγράψῃ τὸ σύστημα τῆς διδασκαλίας αὐτοῦ μεθ' ὅλην τὴν ἀρτιότητα, ἣν ὑπέσχοντο ἡ ὑπέροχος αὐτοῦ διάνοια, ἡ ἐκ πολυετοῦς διδασκαλίας κτηθεῖσα αὐθεντία, ἡ ἀπαράμιλλος ἀντίληψις καὶ αἱ ἀνεξάντλητοι καὶ πολυσχιδεῖς αὐτοῦ γνώσεις. Ἀλλ' ἐγνώριζεν ὁ ἀείμνηστος νομοδιδάσκαλος τὰς δυσχερείας τοῦ ἔργου καὶ τὰς σημερινὰς ἀξιώσεις τῆς δικονομικῆς ἐπιστήμης, ἧς τὴν ἀνάπτυξιν ἐπιμελῶς παρηκολούθει.

**Γ'. Τὸ τόλμημα τῶν ἡμετέρων συγγραφέων.
Πῶς ἐξηγεῖται;**

Ἄλλ' ἐκεῖνο ἐν τούτοις ὅπερ ὁ ΨΑΡΑΣ δὲν ἠθέλησε νὰ ἐπιτελέσῃ, ἐπεχείρησαν οἱ ἐντελῶς ἀδοκίμαστοι καὶ ἄγνωστοι, ὡς εἴρηται, εἰς τὸν συγγραφικὸν ἐπιστημονικὸν κόσμον τῶν Ἑλλήνων νομικῶν διατελοῦντες κ. κ. Δ. ΠΟΤΑΜΙΑΝΟΣ καὶ ΣΠ. ΕΥΚΛΕΙΔΗΣ. Ἡ ἐκπληξίς δὲ, ἡ ἐκ τοῦ ἐγχειρήματος τῶν κυρίων τούτων προκληθεῖσα, δι' ἡμᾶς τοῦλάχιστον ἐξηγήθη εὐθὺς ὡς ἀνέγνωμεν τὰ πρῶτα τεύχη τῶν συγγραφεῶν ἀμφοτέρων τῶν ὀψιφανῶν τούτων δικονομολόγων. Πλήρης ἀληθῶς ἄγνοια τῶν στοιχειωδῶν διδασκαλιῶν τῆς δικονομικῆς ἐπιστήμης βασιλεύει εἰς ἀμφοτέρας τὰς συγγραφάς. Τόσον δ' οἱ τρεῖς ὀγκώδεις τόμοι τοῦ κ. Δ. ΠΟΤΑΜΙΑΝΟΥ ὅσον καὶ τὰ τρία ἰσχνὰ τεύχη τοῦ κ. Σ. ΕΥΚΛΕΙΔΟΥ μαρτυροῦσιν ὅτι οἱ συγγράψαντές εἰσιν ἐστερνημένοι οἰασδῆποτε δικονομικῆς μορφώσεως.

Καὶ ὁ μὲν κ. Δ. ΠΟΤΑΜΙΑΝΟΣ ἐνόμισεν ὅτι μεταφράζων ἐν τοῖς πλείστοις τὴν πραγματείαν τοῦ GARSONNET καὶ ποικίλλων ταύτην διὰ τῶν γνωμῶν καὶ παραθέσεων τῶν ἐν τῷ Ἐγχειριδίῳ τοῦ ΟΙΚΟΝΟΜΙΔΟΥ καὶ ταῖς Παραδόσεσι τοῦ ΦΕΔΕΡ θεωρεῖ ὅτι ἐπιτελεῖ ἔργον ἐπιστημονικόν. Ὁ δὲ κ. ΣΠ. ΕΥΚΛΕΙΔΗΣ ἐθεώρησεν ὅτι πράττει τὸ αὐτό, ἐὰν δι' ὀλίγων γραμμῶν ἐκθέτῃ ἐν τῷ κειμένῳ στοιχειώδη τινά, ἀρτύῃ δὲ ταῦτα δι' ἀτελευτήτων σημειώσεων, ἐν αἷς εὔρηνται ἀνεξάντλητοι καὶ ἀκατάληπτοι παραθέσεις πεποικιλμέναι διὰ τῶν γνωμῶν διαφόρων ἐγγυητῶν διηγηματικῶς ἐκτιθεμένων καὶ ποικιλλομένων διὰ μνείας τῶν σχετικῶν διατάξεων ξένων νομοθετημάτων.

Δ'. Ἡ πρόκλησις τοῦ ἐλέγχου. Ἡ διαίρεσις αὐτοῦ.

Δὲν ἠθελήσαμεν ἐν ἀρχῇ δημοσιεύοντες τὰς ὑποδειχθείσας ἐντυπώσεις ἡμῶν νὰ καταστήσωμεν κοινωνοὺς τούτων τοὺς Ἑλληνας νομικοὺς, τὸ μὲν παρατηρήσαντες ὅτι ἀμφο-

τερα τὰ ἔργα, περὶ ὧν πρόκειται, ἐπιστημονικῆς ἀξίας ἐστερνημένα οὐδεμιᾶς ἔτυχον προσοχῆς παρὰ τοῦ ἐπιστημονικοῦ κόσμου, — τὸ ἐν μάλιστα τούτων, τὸ τοῦ κ. ΠΟΤΑΜΙΑΝΟΥ, ἐχρησίμευσεν ὡς ἔδαφος, ἐφ' οὗ εἶχε τὴν ὑπομονὴν νὰ εὕρη ἱκανοὺς μαργαρίτας μετὰ τῆς χαρακτηριζούσης αὐτὸν δεξιότητος ὁ ἔγκριτος ἡμῶν συνάδελφος κ. Μ. ΛΙΒΑΔΑΣ ἐν τῇ Νομικῇ Ἐπιθεωρήσει (Τ. Α'. σελ. 396 ἐπ., 531 ἐπ., Τ. Β'. σελ. 98 ἐπ., 197 ἐπ.). Ἀλλως δὲ καὶ ἡ ἡλικία ἀμφοτέρων τῶν συγγραφέων ἐφάνη ἡμῖν ἱκανὸς θώραξ προφυλάσσειν αὐτοὺς ἀπὸ τῶν ἀποκαλυπτηρίων, ἅτινα βεβαίως ἥρμοζον εἰς τὸ παράτολμον αὐτῶν ἐγχείρημα. Ἐκώλυε δ' ἡμᾶς ἔτι, ὀφείλομεν νὰ τὸ ὁμολογήσωμεν, καὶ παλαιὰ γνωριμία πρὸς τὸν ἕτερον τῶν συγγραφέων, τὸν κ. ΠΟΤΑΜΙΑΝΟΝ, ἄνδρα συμπαθῆ μὲν λίαν, πατρικὸν δὲ συνάδελφον καὶ φίλον, ὥτινι δὲν ἐπεθυμοῦμεν νὰ φανῶμεν ἴσως προσωπικῶς δυσάρεστοι.

Ἀλλ' ἐσχάτως ἠναγκάσθημεν νὰ ἐγκαταλείψωμεν τὴν πρώτην ἡμῶν ἀπόφασιν προκληθέντες παρ' ἀμφοτέρων τῶν συγγραφέων, ὧν ὁ μὲν εἷς, ὁ κ. ΣΠΥΡ. ΕΓΚΛΕΙΔΗΣ, εἰς τὰ δύο τελευταῖα φυλλάδια τῆς Ἐφημερίδος τῆς Ἑλληνικῆς καὶ Γαλλικῆς νομολογίας, τῶν μηνῶν Ἰανουαρίου καὶ Φεβρουαρίου 1904, ἐδημοσίευσεν ἐμπαθεστάτην ἐπικρίσιν τοῦ ἐκδοθέντος τεύχους τῆς ἡμετέρας Πραγματείας περὶ τοῦ ἐνδίκου μέσου τῆς Ἀναίρεσεως, ὁ δ' ἕτερος, ὁ κ. Δ. ΠΟΤΑΜΙΑΝΟΣ, ἐσχάτως τὰ πάντα ἐμνηχανεύθη ὅπως, παριστῶν ἑαυτὸν ἐπὶ τῇ βάσει τοῦ δημοσιευομένου βιβλίου αὐτοῦ ὡς εὕρημα διὰ τὴν νομικὴν ἐν Ἑλλάδι ἐπιστήμην, ἐπιτύχη νὰ θεωρηθῇ ὑπὸ τῶν πρὸς τοῦτο ἐντεταλμένων ὡς ἡ μόνη δικονομικὴ αὐθεντία ἐν Ἑλλάδι.

Ὅθεν ἐκρίναμεν ὅτι ἐτύγχανεν ἡμῖν ἐπιβεβλημένον πλέον ν' ἀναλάβωμεν τὸν ἑλεγχον ἀμφοτέρων τῶν ὀψιφανῶν τούτων δικονομολόγων καὶ νὰ καταδείξωμεν αὐτοῖς μὲν τὴν ἀξίαν τῶν συγγραφεῶν αὐτῶν, τοῖς Ἑλλησι δὲ νομικοῖς τὸν τρόπον, καθ' ὃν οἱ ἐν λόγῳ συγγραφεῖς ἔκριναν εὐθετον,

ὅτι ἠδύναντο εἰς τὰς δυσμὰς τοῦ βίου αὐτῶν νὰ ἀνατείλωσιν ἐξαίφνης δεινοὶ δικονομολόγοι, συγγραφεῖς συστημάτων.

Πρὶν δ' ἢ προβῶμεν εἰς τὸν ἑλεγχον τοῦτον, θεωροῦμεν σκόπιμον πρὸ παντὸς νὰ λαλήσωμεν περὶ τοῦ κ. ΣΠ. ΕΥΚΛΕΙΔΟΥ ὡς ἐπικριτοῦ, ἀποκαλύπτοντες τὴν ἀξίαν τῆς διατριβῆς, ἣν καθ' ἡμῶν, ὡς εἴρηται, ἐσχάτως ἐδημοσίευσεν. Τοῦτο δὲ πράττομεν ὅπως ἐλέγξωμεν τὰ σφάλματα τοῦ κ. ΕΥΚΛΕΙΔΟΥ, οὐχὶ δ' ὅπως ἀμυνθῶμεν ὑπὲρ τῆς ἡμετέρας πραγματείας. Περὶ τοῦ ἔργου ἡμῶν ἐξήνεγκε τιμητικωτάτην καὶ ὁμόθυμον τὴν ἐαυτῆς ψῆφον ἡ Νομικὴ Σχολὴ τοῦ Ἐθνικοῦ Πανεπιστημίου ἐν τῇ συνεδρίᾳ αὐτῆς τῆς 24 Ὀκτωβρίου 1903 μετὰ ἐπαινετικωτάτην δι' ἡμᾶς εἰσήγησιν τοῦ ἡμετέρου διδασκάλου κ. Ι. ΕΙΤΑΞΙΟΥ. Ἡ γνώμη δ' αὕτη τῆς Νομικῆς Σχολῆς καὶ ἡ εὐμενεστάτη ὑποδοχὴ, ἥς ἔτυχεν ἡ ἐμφάνισις τῆς ἡμετέρας πραγματείας παρὰ τῷ νομικῷ παρ' ἡμῖν κόσμῳ, ἀπαλλάσσουν ἡμᾶς τοῦ κινδύνου τῆς μειώσεως τῆς ἀξίας αὐτῆς ἐκ τοιούτων ἐπιθέσεων, οἷα ἡ ὑπὸ τοῦ κ. Σ. Ε. ἐπιχειρουμένη.

Ὁ ἑλεγχος τοῦ κ. Σ. Ε. ὡς ἐπικριτοῦ ἡμῶν περιλαμβάνεται ἐν τῷ πρώτῳ μέρει τοῦ ὅλου Ἑλέγχου. μεθ' ὃ θὰ ἐπιχειρήσωμεν ἐν τῷ δευτέρῳ μέρει τὴν ἔρευναν τῆς Ἑρμηνείας τοῦ κ. Δ. ΠΟΤΑΜΙΑΝΟΥ, ἀκολουθῶν δ' ἐν τῷ τρίτῳ μέρει θὰ ἐπιληφθῶμεν τῶν παρὰ τοῦ κ. ΣΠ. ΕΥΚΛΕΙΔΟΥ γραφέντων εἰς τὰ ἐκδοθέντα φυλλάδια τῆς Πολιτικῆς αὐτοῦ Δικονομίας.

ΜΕΡΟΣ ΠΡΩΤΟΝ

Ο Κ. ΣΠ. ΕΥΚΛΕΙΔΗΣ ΩΣ ΕΠΙΚΡΙΤΗΣ

Α'. Αἱ προκαταρκτικαὶ παρατηρήσεις.

Ἀρχόμενος τῆς ἐπικρίσεως τῆς ἡμετέρας πραγματείας ὁ κ. Σ. ΕΥΚΛΕΙΔΗΣ (ἐν τοῖς ἐφεξῆς συνήθως ἀναφερόμενος ὡς ὁ κ. ἐπικριτῆς ἢ ὁ κ. Σ. Ε.) λέγει πρῶτον μίαν ἀναλήθειαν, ὅτι δηλ. ἡ ἡμετέρα πραγματεία πρὸ πολλοῦ ἀνηγγέλλετο, πρᾶγμα ἀνυπόστατον, διότι ἡμεῖς οὐδαμοῦ ἀνηγγείλαμεν ἐκ τῶν προτέρων τὴν ἐκδοσιν τῆς ἡμετέρας πραγματείας. Φαίνεται ὅτι ὁ κ. Σ. Ε. μὴ διακρίνων καλῶς ὅσα ἀναγινώσκει, ὡς ἄλλως καταδεικνύεται καὶ ἐν τοῖς ἐπομένοις, συνέχεε τὸ περιεχόμενον τῶν ιδίων ἑαυτοῦ ἀγγελιῶν, δι' ὧν ἐπληροφόρεῖτο ἐκάστοτε τὸ κοινὸν διὰ τῶν ἐφημερίδων πῶς βαίνει ἡ τυπογραφικὴ ἐργασία τῶν φυλλαδίων αὐτοῦ, ἐθεώρησε δ' ὅτι αὗται ἀφορῶσιν εἰς τὴν ἡμετέραν πραγματείαν. Ἐὰν τοιοῦτό τι δὲν συμβαίνει, καὶ ἡ μικρολογία αὐτοῦ δηλοῖ, ὅτι ἐκ φίλων παρακολουθούντων τὴν ἐργασίαν ἡμῶν ἦτο γνωστόν, ὅτι πρὸ πολλοῦ εἰργαζόμεθα ἐπὶ τῆς ἡμετέρας πραγματείας, ἡ τοιαύτη μακρὰ ἐργασία εἶναι τίτλος τιμῆς δι' ἡμᾶς, ἐννοοῦντας ὅτι μετὰ μακρὰν ἐπεξεργασίαν ἦτο ἐπιτετραμμένον ἡμῖν νὰ παραδώσωμεν εἰς τὴν κοινὴν μελέτην τὸ πρῶτον μέρος τοῦ ἡμετέρου πονήματος, οὐχὶ δὲ νὰ παραθέσωμεν ἀμελέτητα σχεδιάσματα προχείρως γεγραμμένα, ὡς θὰ καταδειχθῇ ὅτι πράττει τοιαῦτα ὁ περὶ ἡμῶν γράφων κ. Σ. Ε.

Μὴ ἀρκεσθεῖς εἰς τὸ μικρολόγημα τοῦτο ὁ κ. Σ. Ε. ἐπιτίθεται ἀκολουθῶς κατὰ τοῦ ἐξωφύλλου τῆς ἡμετέρας

μελέτης, σημειῶν ὅτι αὕτη δὲν φέρει τὸν τίτλον διατριβῆς ἐπὶ ὑφηγεσίᾳ, καίπερ πρὸς τοιοῦτον σκοπὸν χρησιμεύσασα. Ἐπίσης ἀνάληθες τοῦτο, διότι ὅσα ἀντίτυπα τῆς ἡμετέρας μελέτης ἐχρησίμευσαν πρὸς τοιοῦτον σκοπὸν ὑποβληθέντα τοῖς κ. κ. καθηγηταῖς, ὡς καὶ τὰ διανεμηθέντα εἰς τοὺς ἰδιαιτέρους ἡμῶν φίλους πρὸ τῆς ἐγκρίσεως ἡμῶν ὡς ὑφηγητοῦ, ἔφερον ἐπὶ τοῦ ἐξωφύλλου τὴν σημείωσιν «Διατριβὴ ἐπὶ Ὑφηγεσίᾳ». Τὰ λοιπὰ ἀντίτυπα ἐκυκλοφόρησαν, ἀφ' οὗ ἤδη ἐπῆλθεν ἡ ἐγκρισις ἡμῶν, καὶ κατὰ τὸ καθιερωθὲν παρ' ἀπάντων τῶν Ὑφηγητῶν παρ' ἡμῖν σύστημα ἀπηλείφθη ἐκ τοῦ ἐξωφύλλου ἡ μνεία ἐκείνη ὡς ὅλως περιττή, πρᾶγμα ἐπιβεβλημένον ἄλλως ὡς πρὸς ἡμᾶς καὶ ἐκ τοῦ ὅτι προέκειτο περὶ τοῦ πρώτου τεύχους πραγματείας, ἧς τὸ ἕτερον τεῦχος δὲν θὰ ἐχρησίμευεν ὡς διατριβὴ ἐπὶ ὑφηγεσίᾳ. Τὸ ὅτι δὲ τέλος τὸ δημοσιευθὲν μέρος πρὸς τοιοῦτον σκοπὸν ἐχρησίμευσεν, οὐδόλως μειοῖ τὴν ἀξίαν αὐτοῦ, ἀλλὰ καὶ τιμητικὸν τίτλον ἀποτελεῖ, ἀφ' οὗ περιεβλήθη καὶ τὴν ἐγκρισιν τῆς Νομικῆς Σχολῆς.

Ἄλλ' εἰς τὸν ὑπὸ ἐλεγχον ἐπικριτὴν δὲν ἀρέσκει καὶ τὸ θέμα τῆς ἡμετέρας μελέτης ὡς ἀκατάλληλον πρὸς φανέρωσιν τῆς κατὰ τὴν διδασκαλίαν τῶν Γερμανῶν μορφώσεως ἡμῶν λόγῳ τῆς διαφορᾶς τῆς Γερμανικῆς Revision πρὸς τὴν ἡμετέραν ἀναίρεσιν, καὶ διότι τὸ ἡμέτερον θέμα ἀπῆτει πεῖραν οὐ τὴν τυχοῦσαν. Ἴδου ἀπλότης θαυμασμοῦ ἀξία, δι' ἧς ὁ κ. ἐπικριτὴς ἐμμέσως καταγινώσκει ἡμῶν ἀνεπιτηδειότητα ἐπὶ τῷ ὅτι δὲν ἐξελεξάμεθα θεωρητικόν τι θέμα, εἰς ὃ ἀκόπως διὰ λαφυραγωγίσεως τῶν Γερμανῶν ἠδυνάμεθα νὰ προβῶμεν εἰς φανέρωσιν γνώσεων, ἀλλ' εἵχομεν τὴν ὑπομονὴν νὰ ἐπεξεργασθῶμεν ζήτημα, εἰς ὃ ἔδει πρὸ παντὸς δημιουργικὴν ἐργασίαν νὰ καταβάλλωμεν. Λυπούμεθα μὴ δυνάμενοι νὰ συμμερισθῶμεν τὸν τρόπον τοῦτον τοῦ σκέπτεσθαι τοῦ κ. Σ. Ε., διότι ἡμεῖς ἄλλως ἀντιλαμβανόμεθα τοῦ ἐπιστημονικῶς ἐργάζεσθαι, ἀπόκειται δ' εἰς τὸν νομικὸν κόσμον νὰ κρίνῃ τίς τῶν δύο

ἡμῶν μᾶλλον εὐσυνειδήτως σκέπτεται. Ἐὰν δὲ διὰ τῆς παρατηρήσεως αὐτοῦ ταύτης ὁ κ. ἐπικριτὴς ἠθέλησε νὰ δηλώσῃ ὅτι ἐπὶ τοῦ πεδίου τῆς ἀναιρέσεως δὲν εὐρίσκουσιν ἔδαφος ἐφαρμογῆς τὰ πορίσματα τῆς ἐπιστήμης, ὡς αὕτη ἐν Γερμανίᾳ ἀνεπτύχθη, πολὺ ἀπατᾶται, διότι ἡ δικονομικὴ ἐπιστήμη ὡς πᾶσα τοιαύτη εἶναι μία καὶ μόνη, ἐπὶ παντὸς θέματος τοῦ δικονομικοῦ δικαίου δυναμένη νὰ ἐφαρμοσθῇ, ὡς ἀποδεικνύει ἄλλως ἢ ἀνὰ πᾶσαν σχεδὸν σελίδα τῆς ἡμετέρας μελέτης παράθεσις Γερμανῶν συγγραφέων. Ἄλλως, ὡς ἐξηγοῦμεν ἐν τῇ ἡμετέρᾳ πραγματείᾳ, τὸ κύριον χαρακτηριστικὸν τοῦ ἐνδίκου μέσου διαβλέπομεν εἰς τὴν ἐν αὐτῇ διάκρισιν τοῦ πραγματικοῦ ἀπὸ τοῦ νομικοῦ ζητήματος, διάκρισιν ὑφισταμένην καὶ ἐν τῇ γερμανικῇ Revision, πρᾶγμα ὅπερ, φαίνεται, ἀγνοεῖ ὁ κ. Σ. Ε. Ὡστε καλὸν νὰ μὴ ἀνησυχῇ ὁ κ. ἐπικριτὴς καὶ ἐν τῷ κυρίῳ τούτῳ σημείῳ τοῦ ἐνδίκου μέσου εὐρύτατον στάδιον ἐφαρμογῆς καὶ συζητήσεως κέκτνται τὰ ἐν Γερμανίᾳ διδαχθέντα.

Ἐὰν δὲ ὁ κ. Σ. Ε. φρονῇ ὅτι ἡ δωδεκαετία, ἥτις παρῆλθεν ἀφ' ὅτου ἐγενόμεθα ἐπιστήμονες, δὲν ἥρκει διὰ νὰ ἀποκτήσωμεν πείραν καὶ ὅτι ἔδει νὰ ἀναμείνωμεν τὴν πάροδον τεσσαρακονταετίας, ὡς παρ' αὐτῷ συνέβη, ἵνα ἀποκτήσωμεν τὴν ἰδικὴν του οὐ τὴν τυχοῦσαν πείραν, εἶναι ἐλεύθερος νὰ φρονῇ τοῦτο. Τὸ ἐφ' ἡμῖν ὅμως, βλέποντες ἐκ τῶν γραφομένων αὐτοῦ, ὅτι εἰς οὐδὲν ὠφελεῖ ἡ ἰδία αὐτοῦ πείρα οὐχὶ ἡ τυχοῦσα, προτιμῶμεν ταύτης τὴν τυχοῦσαν ἡμετέραν.

Ἀλλὰ καὶ εἰς τὸ πρᾶγμα σφάλλεται ὁ κ. ἐπικριτὴς καὶ καταδεικνύεται ὅτι δὲν γνωρίζει τὴν ἐν γένει διασκευὴν τῆς ἀναιρέσεως, διότι ἄλλως θὰ ἐνόει ὅτι τοῦτο ἀκριβῶς παρέχει εὐρύτατον στάδιον ἀναπτύξεως πληθύος θεωρητικῶν ζητημάτων, ὧν ἡ γνῶσις μελέτην βαθεῖαν μᾶλλον ἢ πείραν ἀπαιτεῖ. Εὐλόγως δὲ ἡ Νομικὴ τῶν Παρισίων Σχολῇ τὸ περὶ ἐνδίκου μέσου τῆς ἀναιρέσεως θέμα ἔθετο ζήτημα τῷ 1881 τοῦ διαγωνισμοῦ τῶν διδασκτόρων,

παρ' ὧν βεβαίως δὲν ἀνεμένετο πεῖρα, καὶ χαρακτηριστικοί
εἰσιν οἱ λόγοι, δι' ὧν ἤρξατο τῆς ἐκθέσεως αὐτοῦ ὁ HENRY
MICHEL, εἰσηγητῆς τότε τῆς ἐπιτροπείας τῶν κριτῶν, λέγων
ἐπὶ λέξει τὰ ἑξῆς: «Ὀλίγα ζητήματα εὔρηνται ἱκανὰ
» νὰ παράσχωσιν εἰς τὸν αὐτὸν βαθμὸν (ὡς τὸ περὶ
» ἀναιρέσεως) εἰς τοὺς ἡμετέρους προλύτας ἢ τοὺς
» νεαροὺς ἡμῶν διδάκτορας τὴν εὐκαιρίαν ν' ἀποδεί-
» ξωσιν ὅτι ἐγένοντο ἤδη νομομαθεῖς, ὅτι τουτέστι
» γνωρίζουσι νὰ ἀποκαθαίρωσιν ἀρχὰς διὰ τῆς ἀνα-
» λυτικῆς μεθόδου, ν' ἀντλῶσιν ἐντεῦθεν ἀπάσας τὰς
» συνεπείας, ν' ἀκολουθῶσι δ' ἀδιστάκτως ταύτας
» μέχρι τῶν μᾶλλον ἀπομακρυσμένων ἐφαρμογῶν». (Πρὸς
Rapport sur les Concours de la Faculté de Droit de Pa-
ris pour l'année 1881). Τοιοῦτον δ' εἶναι τὸ θέμα, ὅπερ ἐπραγ-
ματεύθημεν καὶ ἡμεῖς, καὶ μόνον ὁ κ. ἐπικριτῆς ἠδύνατο νὰ
ἔχη ἐναντίαν γνώμην!

Τὸ θέμα λοιπὸν δὲν ἐφάνη τῷ κ. Σ. Ε. κατάλληλον, ἔχρηζε
δὲ βεβαίως καὶ πείρας, «οὐχ ἥττον (ἐξακολουθεῖ ἐν πρω-
τοτύπῳ λογικῇ σειρᾷ) δὲν ἐνόμισα ἄσκοπον νὰ μελετήσω
(οὐδὲ νὰ τὴν ἀναγνώσῃ ἀκριβῶς ἠδυνήθῃ, ὡς θ' ἀποδειχθῇ
κατωτέρω) τὴν πραγματείαν τοῦ κ. Βασιλείου καὶ νὰ δημο-
σιεύσω τὰς κυριωτέρας τῶν παρατηρήσεών μου (ἀποκα-
λεῖ εὐφήμως παρατηρήσεις τὰς ἐκ κακῆς προθέσεως ἢ ἐξ
ἀγνοίας διαστρεβλώσεις τῆς ἡμετέρας μελέτης καὶ διατά-
ξεων τῶν νόμων, δι' ὧν ἠθέλησε νὰ τραβήξῃ ἀπὸ τὰ μαλ-
λὰ βεδιασμένην ἐπίθεσιν κατὰ τῆς μελέτης ἡμῶν)».

Εὐτυχῶς ὁ κ. Σ. Ε. ἀπαλλάσσει ἡμᾶς τῶν σοφῶν παρα-
τηρήσεων αὐτοῦ ἐπὶ τοῦ ἱστορικοῦ μέρους τῆς ἡμετέρας
πραγματείας, διότι τοῦτο ὡς πᾶν ἱστορικὸν ἐράνισμα δὲν
ἔχει πολλὴν σημασίαν (κατὰ τὸν κ. ἐπικριτὴν). Δὲν εἶναι
βεβαίως ἄπορον, ὅτι ὁ μὴ δυννηθεὶς κατὰ τὰ προεκτεθέντα νὰ
ἐκτιμήσῃ τὴν ἀξίαν τοῦ θέματος τῆς ἀναιρέσεως ἐν τῷ
δικονομικῷ δικαίῳ τοιαύτην εὐτελῆ ἰδέαν κέκτηται περὶ τῆς
ἱστορικῆς μελέτης τῶν θεσμῶν τοῦ δικονομικοῦ

δικαίου, ἥτις ἰδιαίτερον κλάδον τῆς δικονομικῆς ἐπιστήμης ἀποτελεῖ σήμερον. Ἀποκαλεῖ ἱστορικὸν ἐράνισμα τὴν σχετικὴν πρωτότυπον ἡμῶν μελέτην! Λέγομεν δὲ πρωτότυπον, διότι εἰς οὐδὲν ἀπολύτως ἔργον τῆς ἀλλοδαπῆς νομικῆς βιβλιογραφίας εὔρηται τοιαύτη ἐν συνεχείᾳ ἀνάπτυξις τῆς ἱστορικῆς ἐξελίξεως τοῦ θεσμοῦ δι' ὅλων τῶν περιόδων τοῦ δικονομικοῦ δικαίου, ἀπὸ τοῦ Ἀττικοῦ δικαίου ἀρχομένη, διὰ τοῦ Ῥωμαϊκοῦ δὲ δικαίου, τοῦ Βυζαντιακοῦ, τοῦ Γερμανορρωμανικοῦ καὶ τοῦ Γαλλικοῦ καταλήγουσα εἰς τὸ νεώτερον δίκαιον τῆς Ἑλλάδος, ὡς πρὸς τὸ ὁποῖον ἐν πλάτει ἐκτίθεται πᾶν ὅ,τι σχετικὸν ἐκράτησε καὶ ἀνεπτύχθη διαρκούσης τῆς ἰσχυούσης νομοθεσίας καὶ πρὸ αὐτῆς. — Πιθανὸν ἢ ἡμετέρα μελέτη νὰ εἶναι ἀτελής, δὲν εἴμεθα δ' ἡμεῖς ἐκεῖνοι, οἵτινες θὰ ὑποστηρίξωμεν ὅτι εἶναι δυνατόν ποτε νὰ γραφῇ τι τὸ τέλειον ἐπιστημονικῶς καὶ μάλιστα παρ' ἐπιστήμονος εἰς τὰς ἀρχὰς τοῦ σταδίου αὐτοῦ εὕρισκομένου, ἐν Ἑλλάδι δὲ γράφοντος, ὅπου τὸ ἀραιὸν τῶν τάξεων τῶν ἐπιστημόνων δὲν ἐπέτρεψε νὰ δημιουργηθῇ ἔτι πλήρης ἢ ἐπιστημονικὴ ἀτμόσφαιρα. Ἀλλ' ἐκ τούτου δὲν ἔπεται ὅτι οἷονδήποτε μέρος τῆς ἡμετέρας μελέτης εἶναι ἐράνισμα, διότι ἀπ' ἀρχῆς μέχρι τέλους τῆς ἡμετέρας ἐργασίας ἐν κυρίως ἐπεζητήσαμεν, νὰ μορφώσωμεν ἰδίαν ἀντίληψιν ἐφ' ὅλων τῶν κατ' ἰδίαν θεμάτων, νὰ μὴ ὑποδουλώσωμεν τὴν γνώμην ἡμῶν εἰς οἰανδήποτε ξένην αὐθεντίαν, — ἴσως μάλιστα ὡς ἀσθενὲς σημεῖον τῆς ἡμετέρας μελέτης δύναται νὰ θεωρηθῇ ὅτι ἐν πᾶσιν ἐπεζητήσαμεν τὴν πρωτοτυπίαν, κατὰ τὴν εὐστοχὸν παρατήρησιν ἣν, ὡς ἠκούσαμεν, ἐποιήσατο ἐνώπιον τῆς Νομικῆς Σχολῆς ὁ κ. ΕΥΤΑΞΙΑΣ εἰσηγούμενος τὴν κρίσιν τῆς ἡμετέρας μελέτης. — Ἀκριβῶς δὲ ἡ πρωτοτυπία αὕτη ἐπέτρεψεν ἐν τισι καὶ εἰς τὸν κ. Σ. Ε., ὅπως καταφεύγων εἰς ταύτην ἢ ἐκείνην τὴν ἐπιστημονικὴν αὐθεντίαν, ἥς δὲν ἠκολουθήσαμεν τὴν γνώμην, ἐπικρίνῃ ἐπὶ τῇ βάσει ἀξιοχρέων ἐγγυητῶν τὰς ἡμετέ-

ρας γνώμας, ἃς δὲν ἀπεδειλιάσαμεν κατὰ τῶν κρατουσῶν τοιούτων ν' ἀντιτάξωμεν.

Μετὰ τοιαῦτα ἀποφθέγματα ἐπιλαμβάνεται ὁ κ. Σ. Ε. τῶν παρατηρήσεων αὐτοῦ ἐπὶ τοῦ δογματικοῦ μέρους τῆς ἡμετέρας μελέτης.

Β'. Μία ἰδικαιολόγητος ἀξίωσις τοῦ κ. Ἐπικριτοῦ.

Ἡ πρώτη παρατήρησις τοῦ κ. Σ. Ε. ἀποβλέπει οὐχὶ πρὸς τὰ γραφόμενα, ἀλλὰ πρὸς τὰ μὴ γραφόμενα παρ' ἡμῶν. Ἀξιοῖ δηλ. ὁ κ. ἐπικριτῆς ὅτι ἔδει, προκειμένου νὰ πραγματευθῶμεν περὶ τῆς ἀναιρέσεως, νὰ ἐπεκταθῶμεν ἐπὶ τῶν γενικῶν ὁρισμῶν τῶν ἐνδίκων μέσων καὶ τῆς διαστολῆς αὐτῶν ἀπὸ τῶν λοιπῶν τοῖς διαδίκοις παρεχομένων ὑπὸ τοῦ δικονομικοῦ δικαίου βοηθημάτων. Ὁ κ. ἐπικριτῆς δὲν ἔχει βεβαίως διόλου δίκαιον ἐν τούτῳ, ἐὰν δ' ἠκολουθοῦμεν τὴν γνώμην αὐτοῦ ταύτην, ἠδύνατο νὰ καταγνωσθῇ ἡμῶν παρέκβασις μὴ ἐπιστημονικὴ ὅλως. Ἡμεῖς δὲν προέκειτο νὰ γράψωμεν περὶ ὅλων τῶν ἐνδίκων μέσων (ὑπὸ τὴν στενὴν τοῦ ὅρου ἔννοιαν) διὰ νὰ προβῶμεν εἰς τοὺς ὑποδεικνυμένους ὁρισμοὺς καὶ τὰς διακρίσεις, ἀλλ' εἰδικῶς περὶ ἐνὸς μόνου, τῆς ἀναιρέσεως, ὅπερ δὲν ἀφορᾷ ἀμέσως εἰς τὰ ζητήματα, ἅτινα ὑποδεικνύει ὁ κ. Σ. Ε. Οἱ συγγραφεῖς δέ, οὗς ἐντέχνως παραθέτει ὁ κ. ἐπικριτῆς ὡς πραγματευομένους περὶ τῶν μνησθέντων θεμάτων, δὲν συνέγραψαν εἰδικῶς περὶ ἀναιρέσεως, ἀλλ' ἐν γένει ἐπὶ τοῦ δικονομικοῦ δικαίου, ὁ δὲ LINDE καὶ ἐπὶ τῶν ἐνδίκων ἐν γένει μέσων, διὰ τοῦτο δ' ἦσαν ὑπόχρεοι νὰ φέρωσι τὸν λόγον ἐπὶ τοιούτων ζητημάτων. Ἐὰν δ' ἦτο εἰς θέσιν ὁ κ. ἐπικριτῆς νὰ συμβουλευθῇ μονογραφίας ἐπὶ τοῦ ἐνδίκου μέσου τῆς ἀναιρέσεως, — καθόσον, ὡς ἐμφαίνεται ἐκ τῶν γραφομένων αὐτοῦ, πλὴν τῆς τοῦ CRÉPON ἀγνοεῖ τὰς λοιπὰς, — θὰ ἔβλεπεν ὅτι οὐδεὶς τῶν γραψάντων ἐπεξετάθη ἐπὶ θεμάτων, ἅτινα ὑποδεικνύει αὐτὸς ἡμῖν. Ἐν τῇ ἐκτενεστάτῃ μονογραφίᾳ λ. χ.

τοῦ Βέλγου SCHEUVEN, ἥτις ἐν τῇ δευτέρᾳ αὐτῆς ἐκδόσει πληροῖ ὑπὲρ τὰς ἑννεακοσίας σελίδας, οὐδὲ λόγος τοιοῦτος γίνεται, τὸ αὐτὸ δὲ συμβαίνει καὶ εἰς τὴν νεωτάτην πραγματείαν τοῦ Γάλλου FAYE (1903) ὑπὲρ τὰς ἑπτακοσίας σελίδας περιλαμβάνουσιν. Καὶ ὁ CRÉPON δέ, ὃν γνωρίζει ὁ κ. Σ. Ε., καίπερ ἐκτενέστατα γράφων, οὐδὲν ἀναφέρει περὶ ὧν ἀξιοῖ ἐκ τῆς ἡμετέρας μελέτης. Ἀλλὰ καὶ ἐκ τῶν Γερμανῶν οἱ εἰδικῶς περὶ τῆς REVISION γράψαντες, οὓς πάντας ἀνεξαιρέτως ἀγνοεῖ ὁ κ. ἐπικριτής, οὐδεὶς ἐπεκτείνεται ἐπὶ τῶν ἐνδίκων ἐν γένει μέσων. Εἶναι δ' ὅμως φυσικὸν ὅτι ὁ ὀψιφανὴς δικονομολόγος, ὁ οὐδεμίαν ποτὲ μονογραφίαν γράψας, δὲν δύναται νὰ γνωρίζῃ τί πρέπει καὶ τί δὲν πρέπει νὰ περιλαμβάνῃ ἡ πραγματεία ἐκάστου θέματος.

Γ'. "Ἐλεγχος τῶν ἐπὶ τοῦ ἡμετέρου ὁρισμοῦ τῆς ἀναιρέσεως παρατηρήσεων.

Ὁ ὁρισμός, ὃν περὶ τοῦ ἐνδίκου μέσου τῆς ἀναιρέσεως ἔδομεν. ἀποτελεῖ ἀντικείμενον ἰδιαζούσης ἐπιθέσεως τοῦ κ. ἐπικριτοῦ. Πάντα τὰ ἐν τούτῳ γραφόμενα δὲν εἶναι ἀρεστὰ αὐτῷ.

Πρὸ παντὸς δὲν ἀρέσκει εἰς τὸν κ. Σ. Ε. τὸ ὑφ' ἡμῶν λεγόμενον, ὅτι διὰ τῆς ἀναιρέσεως ἐπιδιώκεται ἐνώπιον τοῦ Ἀρείου Πάγου ἡ ἀκύρωσις κτλ. ἔπρεπε, λέγει, νὰ γράψωμεν ἐνώπιον ἐνιαίου ἀνωτάτου δικαστηρίου. Ἐν πρώτοις ὁ κ. ἐπικριτής ἀποκρύπτει, — πρᾶγμα ἄλλως σύνηθες παρ' αὐτῷ, — μίαν λέξιν τοῦ κειμένου τοῦ ἡμετέρου ὁρισμοῦ· ἡμεῖς δὲν λέγομεν δι' οὗ ἐπιδιώκεται ἐνώπιον τοῦ Ἀρείου Πάγου, ἀλλὰ δι' οὗ ἀπευθυνομένου ἐνώπιον τοῦ Ἀρείου Πάγου ἐπιδιώκεται ἡ ἀκύρωσις κτλ., δηλ. τὸ μὲν ἐπιδιώκεται ἀφορᾷ εἰς τὴν ἀκύρωσιν, τὸ δὲ ἀπευθυνομένου προσδιορίζεται διὰ τοῦ ἐνώπιον τοῦ Ἀρείου Πάγου. Καὶ πῶς ἄλλως ἠδυνάμεθα ἀκριβολογοῦντες νὰ γράψωμεν, ἀφ' οὗ αὐτὸς ὁ νόμος παρέχει

ἡμῖν τὸ ὄνομα τοῦ δικαστηρίου, ἐνώπιον τοῦ ὁποίου ἀπευθύνεται ἡ ἀναίρεσις, ὀνομάζων τοῦτο Ἄρειον Πάγον; Τίς ἡ ἀνάγκη ν' ἀφαιρέσωμεν ἡμεῖς τὸ ὄνομα τοῦτο, ὡς μικρολογῶν ἀξιοῖ ὁ κ. Σ. Ε.;

Ἔτερον ἐλάττωμα τοῦ ὁρισμοῦ ἡμῶν προβάλλεται, ὅτι κακῶς ἐν αὐτῷ ἀναφέρεται ἡ ἀκύρωσις τῶν δικαστικῶν ἀποφάσεων, διότι κατὰ τὸν κ. Σ. Ε. ἡ ἀναίρεσις ἀφορᾷ «εἰς ἀκύρωσιν τῶν τελεσιδίκων ἀποφάσεων (ἐκτὸς ἐξαιρετικῶν τινῶν περιπτώσεων, π. χ. ἀποφάσεων περὶ ἀποδείξεως, ἐπικυρωθεισῶν ὑπὸ τοῦ ἐφετείου)». Εἶναι ταῦτα λέξεις τοῦ κ. ἐπικριτοῦ, ἐξ ὧν οὗτος ἐλέγχεται μὴ ἐπιστάμενος ἀκριβῶς τί ἐστὶν ὁρισμός, καὶ τί ἀναγράφει τὸ ἄρθρον 812 τῆς Πολ. Δικ., ὅπερ ἔδει τοῦλάχιστον καλῶς νὰ γνωρίζῃ, διότι ὡς Ἀρεοπαγίτης ἦτο κεκλημένος κατ' ἐξοχὴν νὰ τὸ ἐφαρμόζῃ. Ἀγνοεῖ τί ἐστὶν ὁρισμός, διότι, καὶ ἐὰν τὰ πράγματα εἶχον ὡς αὐτὸς λέγει, πάλιν, ἀφ' οὗ κατηγορίαι ἀποφάσεων μὴ τελεσιδίκων ὑπόκεινται εἰς ἀναίρεσιν, ἡμεῖς ἡμεθα ὑπόχρεοι ἐν τῷ ὁρισμῷ νὰ περιλάβωμεν οὐχὶ τὰς ἐννοίας ἐκεῖνας, αἵτινες εἰς τὰ εἶδη ἀφορῶσιν, ἀλλὰ τὰ γενικὰ γνωρίσματα ἀπηλλαγμένα πάσης μερικότητος, διότι αἱ μερικότητες οὐχὶ ἐν τοῖς ὁρισμοῖς, ἀλλ' ἐν τῇ κατ' ἰδίαν ἀναπτύξει εὐρίσκουσι τὴν θέσιν αὐτῶν. Καὶ τὰ στοιχεῖα τῆς Λογικῆς ἐὰν ἐγνώριζεν ὁ κ. ἐπικριτής, δὲν θὰ ἔγραφε τοιαῦτά τινα.

Ἀλλὰ καὶ τὸ ἄρθρον 812 ἐλυσμόνησεν ὁ κ. Σ. Ε., διότι ἀπλῆ ἀνάγνωσις τούτου καταδεικνύει ὅτι ὁ ἡμέτερος νομοθέτης διακρίνει α') τὰς τελεσιδίκους γενομένας ἢ ἀνεκκληλήτως ἀπαγγελθείσας ἀποφάσεις, β') τὰς ὁριστικὰς ἀποφάσεις, γ') τὰς περὶ ἀποδείξεως παρεμπιπτούσας ἔνεκεν ὑπερβάσεως καθηκόντων ἢ ἐὰν ἐγινεν ἔφεσις κατ' αὐτῶν, δ') τὰς ἐρήμην ἐκδεδομένας ἀποφάσεις, ἐὰν δὲν συγχωρῇται πλέον ἀνακοπή. Πῶς ἦτο λοιπὸν δυνατόν ἡμεῖς ἐν τῷ ὁρισμῷ νὰ μνημονεύσωμεν μίαν μόνον ἐκ τῶν τεσσάρων κατηγοριῶν τῶν ἐν τῷ νόμῳ, τὰς τελεσιδίκους, σιω-

πῶντες περὶ τῶν λοιπῶν; Ἀλλὰ καὶ ἐὰν θεωρηθῇ ὅτι ὁ ὅρος τελεσίδικος θὰ ἐξετείνετο καὶ ἐπὶ τῆς τετάρτης ἐν τῷ νόμῳ κατηγορίας, τῆς τῶν ἐρήμην ἀποφάσεων, καθ' ὧν δὲν θὰ ἐπετρέπετο ἀνακοπὴ ἢ ἔφεσις, πάλιν θὰ ἔμενον ἔξω τοῦ ὁρισμοῦ οὐ μόνον αἱ περὶ ἀποδείξεως ἀποφάσεις, περὶ ὧν προνοεῖ εἰδικῶς ὁ νόμος, ἀλλὰ καὶ αἱ ὀριστικαί, περὶ ὧν ἐπίσης ἰδιαιτέραν ποιεῖται μνείαν ὁ νόμος καὶ αἵτινες, ὡς ἐν πλάτει ἐν τῇ πραγματείᾳ ἡμῶν ὑποστηρίζομεν, δὲν εἶναι μόνον αἱ τελειωτικαὶ αἱ δυνάμεναι νὰ καταστῶσι τελεσίδικοι.

Τὸ πάθημα τοῦ κ. ἐπικριτοῦ, ἐλεγχομένου ὅτι γράφων ἐλνυσμόναι τὸ ἀρθρ. 812 τῆς Πολ. Δικ., ἐξηγεῖται ἐκ τοῦ ὅτι παρεσύρθη ὑπὸ τῶν Γάλλων, οἵτινες εἰς τοὺς ὁρισμοὺς αὐτῶν λαμβάνουσιν ὡς βάσιν τὸν ἐν τοῖς Διατάγμ. τῆς 28 Ἰουν. 1738, 27 Νοεμβρ.—1 Δεκ. 1790 καὶ 22 frim. ἔτους VIII ἀναφερόμενον ὅρον *en dernier ressort*, ἐνῶ ἡ διασκευὴ τοῦ ἡμετέρου ἀρθρου 812 ὅλως διάφορος, ὡς εἴρηται, τυγχάνει οὔσα.

Ἐπειδὴ δὲ ἐνὸς ἀτόπου δοθέντος μυρία ἔπονται, εἰσελθὼν εἰς τὴν κατωφέρεια ὁ κ. ἐπικριτῆς παρεσύρθη ὥστε νὰ παραδεχθῇ καὶ τὸ ὑπὸ τῶν Γάλλων ἐπὶ τῇ βάσει τῶν αὐτῶν διατάξεων λεγόμενον, ὅτι οὐσιῶδες γνῶρισμα τῆς ἀναιρέσεως εἶναι ἡ διὰ ταύτης κατάργησις τῆς τελεσιδικίας, ἐν ᾧ, ὡς εἴρηται, τοιοῦτον γνῶρισμα γενικόν, καὶ ἐπομένως ἐπιβαλλόμενον ἐν τῷ ὁρισμῷ, δὲν ὑφίσταται παρ' ἡμῖν ὡς ἐκ τοῦ ἀρθρου 812.

Μὴ ἀρκούμενος ὅμως εἰς ταῦτα ὁ κ. ἐπικριτῆς θέλει νὰ παραπέμψῃ ἡμᾶς καὶ εἰς τὴν Γερμανικὴν Δικονομίαν. Ἐκαστος δὲ δύναται νὰ φαντασθῇ τί πάθημα ὑπέστη ὁ ἐλεγχθεὶς ὡς μὴ ἐπιστάμενος στοιχειώδη διάταξιν τῆς ἡμετέρας δικονομίας, ζητήσας δὲ νὰ ἐπεκταθῇ καὶ εἰς τὴν Γερμανικὴν. Παραπέμπει εἰς διατάξεις ὅλως ἀσχετοὺς! Διότι αἱ παράγραφοι (οὐχὶ δὲ ἀρθρα, ὡς κακῶς σημειοῖ ὁ κ. ἐπικριτής, ἀγνοῶν ὅτι ἐν τῇ Γερμανικῇ Δικονομίᾳ δὲν ὑπάρχου-

σιν ἄρθρα) 507 καὶ 510, ἄστινας σημειοῖ, εὔρηνται εἰς τὸ τμήμα ἐκεῖνο τῆς Γερμ. Δικ., ὅπερ κανονίζει ἤδη τὰ τῆς ἐνώπιον τῶν κατωτέρων Γερμανικῶν δικαστηρίων (Amtsgerichte) διαδικασίας καὶ εἶναι ὅλως ἄσχετοι πρὸς τὴν REVISION.

Τὸ πάθημα τοῦ κ. ἐπικριτοῦ ἐξηγεῖται ἐνταῦθα ὡς ἐκ τῆς ἀγνοίας, εἰς ἣν διατελεῖ περὶ τοῦ ὅτι πρὸ ἱκανῶν ἐτῶν ἐν Γερμανίᾳ ἐπῆλθεν εὐρεῖα μεταρρύθμισις τῆς Πολιτικῆς Δικονομίας, ἥτις συνεπήνεγκε καὶ γενικὴν μεταβολὴν τῆς ἀριθμήσεως τῶν παραγράφων.

Τρίτον ἐλάττωμα τοῦ ὁρισμοῦ ἡμῶν εὐρίσκει ὁ ὑπὸ ἐλεγχον ἐπικριτής, ὅτι κακῶς ἀναφέρεται ἐν αὐτῷ ὅτι ἡ ἀναίρεσις χωρεῖ «διὰ λόγους. ἀφ' ὧν ἀποκλείεται ἡ ἐξέτασις τῶν γεγονότων», ἐν ᾧ ἔδει νὰ γράψωμεν κατὰ τὸν κ. Σ. Ε. «ὠρισμένως καὶ εἰδικῶς ἔνεκα ψευδοῦς ἐφαρμογῆς τῶν διατάξεων τοῦ νόμου καὶ ἔνεκεν ἀθετήσεως τῶν ἐπιφερουσῶν ἀκυρότητα διαδικαστικῶν διατυπώσεων».

Καὶ ἐνταῦθα ὁ κ. ἐπικριτὴς ἐλέγχεται ὡς γνωρίζων μὲν νὰ παραχαράτῃ τὸν ἡμέτερον ὁρισμὸν (συλλαμβάνεται τὸ δεύτερον ἤδη οὕτω πράττων), ὡς λησμονῶν δ' ἐπίσης τὸ ἄρθρον 807 τῆς Πολ. Δικ., ὅπερ ὁμοίως ὤφειλε νὰ ἐνθυμῇται τοῦλάχιστον, ἐπαναλαμβάνομεν, ὡς χρηματίσας Ἀρεοπαγίτης.

Παραχαράττει τὸν ὑφ' ἡμῶν διδόμενον ὁρισμὸν, διότι ἡμεῖς δὲν γράφομεν ἀπλῶς διὰ λόγους ἀφ' ὧν, ἀλλὰ «ἐπὶ τῇ βάσει εἰδικῶς ὑπὸ τοῦ νόμου ὀριζομένων λόγων». Ἐξαίρομεν δηλ. ἐν τῷ ὁρισμῷ ὅτι ἐν τῷ νόμῳ εἰδικεύονται οἱ λόγοι, δι' οὓς ἐπιτρέπεται ἀναίρεσις, καὶ οὕτω δὲν ἀπομένει γενικὴ καὶ ἀόριστος ἡ ἔννοια, ὡς θέλει νὰ παραστήσῃ αὐτὴν ὁ κ. ἐπικριτής, ἀλλὰ καθίσταται τοῦναντίον σαφὴς καὶ ὠρισμένη.

Λησμονεῖ δὲ τὸ ἄρθρ. 807 Πολ. Δικ. ὁ κ. Σ. Ε., διότι, ἐὰν ἐνεθυμεῖτο αὐτό. πρῶτον μὲν δὲν θὰ ὠμίλει περὶ ψευδοῦς ἐφαρμογῆς τῶν διατάξεων τοῦ νόμου ἀπλῶς, ἀλλὰ τοῦ ἀστικοῦ νόμου, ὡς λέγει τὸ ἄρθρ. 807, δεύτερον δὲ δὲν θὰ προσέθετεν ὅτι πλὴν τῆς τοιαύτης ψευδοῦς ἐφαρμογῆς μό-

νον «ἡ ἀθέτησις τῶν ἐπιφερουσῶν ἀκυρότητα διαδικαστικῶν διατυπώσεων» ἐπιφέρει ἀναίρεσιν, διότι τὸ ἀρθρον 807 πλὴν τῆς παραδιάσεως τοῦ ἀστικοῦ νόμου περιλαμβάνει οὐχὶ ἓνα ἀλλὰ ἕξ ἄλλους λόγους ἀναιρέσεως, ὧν μόνον ὁ εἰς ἀφορᾷ εἰδικῶς εἰς τὴν μὴ τήρησιν τύπων διαδικαστικῶν κ.λ.π. Ἀπομένουσιν ἐπομένως πέντε ἄλλοι λόγοι, οὓς λησμονεῖ βεβαίως ὁ κ. Σ. Ε. Ἐὰν δὲ καὶ κατὰ συγκατάβασιν παραδεχθῶμεν ὅτι ἐν τῇ ἐκφράσει, ἣν μεταχειρίζεται, περιλαμβάνεται, ἡ κακὴ σύνθεσις, ἡ ἑλλειψις δημοσιότητος, τὸ ἀναιτιολόγητον ἢ ἡ ἑλλειψις διατακτικοῦ, πάντως θ' ἀπομείνωσιν ἡ ὑπέρβασις τῶν καθηκόντων καὶ ἡ ὑπαρξίς πλειόνων ἀποφάσεων τελεσιδίκων ἐν τῇ αὐτῇ δίκῃ περὶ τῶν αὐτῶν διαδίκων παρὰ διαφόρων δικαστηρίων ἐκδοθεισῶν καὶ πρὸς ἀλλήλας ἀντιφασκουσῶν, λόγοι βεβαίως ἐφ' ὧν δὲν ἐφαρμόζεται ἡ ἔννοια «ἀθέτησις τῶν ἐπιφερουσῶν ἀκυρότητα διαδικαστικῶν διατυπώσεων».

Ἐκ τούτων ἀριδῆλως προκύπτει, ὅτι ἡμεῖς πρὸ τῆς ποιικιλίας τῶν λόγων ἀναιρέσεως εὐρισκόμενοι καὶ μὴ δυνάμενοι, ὡς εἰκός, ἐν τῷ ὀρισμῷ πάντας τούτους νὰ περιλάβωμεν, περιωρίσθημεν νὰ ἐξάρωμεν ἐν τῷ ὀρισμῷ δύο γενικοὺς χαρακτῆρας τῶν λόγων ἀναιρέσεως, ἥτοι τοῦτο μὲν ὅτι εἰδικῶς ὑπὸ τοῦ νόμου ὀρίζονται, τοῦτο δὲ ὅτι ἀπὸ τῶν λόγων ἀναιρέσεως «ἀποκλείεται πᾶς ἑλεγχος τῶν ὑπὸ τοῦ ἐκδόντος τὴν προσβαλλομένην ἀπόφασιν δικαστοῦ δεκτῶν γενομένων πραγματικῶν γεγονότων». Ἀλλ' ὁ κ. ἐπικριτὴς ἐν τῇ περὶ τῶν πάντων ἀγνοίᾳ του, ἐπιτίθεται καὶ κατὰ τοῦ τελευταίου τούτου, λέγων ὅτι, ἐὰν τὸ περὶ τὴν «πραγματικὴν ἐξέτασιν σφάλμα τοῦ δικαστηρίου τῆς οὐσίας καταντᾷ εἰς σφάλμα περὶ τὸν νόμον καὶ τὴν διαδικασίαν», δὲν ἀποκλείεται ἐκ τῶν λόγων τῆς ἀναιρέσεως. Ἀλλ' ἐν τῇ περιπτώσει ταύτῃ δὲν ἐλέγχονται πραγματικὰ γεγονότα, ὡς ἡμεῖς ἀναφέρουμεν, ἀλλ' ἡ ἀκριβὴς τήρησις τοῦ ἀστικοῦ νόμου ἢ τῶν διαδικαστικῶν διατυπώσεων, ἐφ' αἷς

χωρεῖ ἀναίρεσις, πρᾶγμα ὅπερ συγχέει ὁ κ. ἐπικριτής, ὅστις ἔπρεπεν ἐπὶ τέλους νὰ γνωρίζῃ ὅτι αὐτὸ ἀκριβῶς εἶναι τὸ κύριον χαρακτηριστικὸν τῆς ἀναιρέσεως, ἢ ἐν αὐτῇ διάκρισις τοῦ ἀνεξελέγκτως ὑπὸ τοῦ δικαστηρίου τῆς οὐσίας κρινομένου πραγματικοῦ ζητήματος ἀπὸ τοῦ νομικοῦ.

Ἀλλὰ καὶ τέταρτον σφάλμα εὔρηται, κατὰ τὸν ἐπικριτὴν, εἰς τὸν ἡμέτερον ὀρισμὸν. Κακῶς ἐν αὐτῷ, λέγει ὁ κ. Σ. Ε., ἀναφέρομεν ὅτι ἡ ἀναίρεσις ἐπιφέρει τὴν «ἀκύρωσιν τῶν ἀποφάσεων», διότι κατὰ τὸν κ. ἐπικριτὴν αὕτη ἐπιφέρει «καὶ τὴν νέαν ἐξέτασιν τῆς οὐσίας καὶ δὴ ἐνίοτε ὑπ' αὐτοῦ τοῦ Ἀρείου Πάγου (Nachprüfung)».

Ἐνταῦθα πλέον ὁ ὑπὸ ἔλεγχον ἐπικριτὴς καταδεικνύεται οὐ μόνον μὴ ἐπιστάμενος τὰ τῆς διασκευῆς τοῦ ἐνδίκου μέσου τῆς ἀναιρέσεως κατὰ τὴν ἡμετέραν νομοθεσίαν, ἀλλὰ καὶ εἰς μέγαν βαθμὸν ἀτυχής. Διότι, ἐφ' ὅσον δὲν ὥφειλε νὰ ἀκολουθῇ τοὺς Γάλλους συγγραφεῖς, ἔπραττε τοῦτο ὡς εἶδομεν· ἐπὶ τοῦ προκειμένου δ' ὅμως, ἐν ᾧ ἔδει νὰ συμβουλευθῇ αὐτούς, ἐγκατέλιπε τούτους καὶ ἐτράπη πρὸς τοὺς Γερμανούς. Ὅντως δὲ οἱ Γερμανοὶ συγγραφεῖς ὁμιλοῦσι περὶ «νέας ἐρεῦνης τῆς διαφορᾶς ἐν τῷ σταδίῳ τῆς REVISION», ἀλλὰ διατί; Διότι παρ' αὐτοῖς ἰσχύει (Γερμ. Δικ. § 563), ὅτι ἡ ἀναθεώρησις ἀπορρίπτεται, καὶ καθ' ἣν περίπτωσιν ἡ προσβαλλομένη ἀπόφασις παρέβη τὸν νόμον, εἰ ἂν ἐξ ἄλλων λόγων δύναται νὰ στηριχθῇ· συμβαίνει δηλ. ἐν Γερμανίᾳ ὅ,τι παρ' ἡμῖν ἐπὶ ἐφέσεως κατὰ τὸ ἀρθρ. 776 Πολ. Δικ., ἐξεταζομένου τοῦ διατακτικοῦ τῆς ἀποφάσεως, δυνατῆς οὔσης τῆς ἐν τῷ αἰτιολογικῷ ὑποκαταστάσεως ἐτέρων λόγων βασιζόντων τὸ διατακτικόν, ἀλλ' ἐννοεῖται ὡς πρὸς τὴν ἀναθεώρησιν μόνον ἐν τῷ νομικῷ ζητήματι. Καὶ πάλιν ἐν τούτοις οἱ Γερμανοὶ συγγραφεῖς δὲν ἀναφέρουσι «νέαν ἐξέτασιν τῆς οὐσίας», ὡς φαντάζεται ὁ μὴ ἀκριβῶς ἀντιλαμβανόμενος τῶν ὑπ' αὐτῶν γραφομένων ὑπὸ ἔλεγχον ἐπικριτῆς, ἀλλὰ «νέαν ἐρευναν ἐν τῷ νομικῷ ζητήματι». Ἴδου τί λέγει ὁ WACH (Vorträge B' ἐκδ. σελ. 284), συγγραφεὺς ὃν

εἶχεν ὑπ' ὄψιν ὁ κ. Σ. Ε., ἀλλὰ δὲν ἠδυνήθη νὰ ἐννοήσῃ· «Εἶναι (ἡ REVISION) μία ἔφεσις τοῦ κοινοῦ δικαίου περιορισμένη εἰς τὴν νέαν ἔρευναν τῆς προσβαλλομένης ἀποφάσεως ἐν τῷ νομικῷ σημείῳ (die Nachprüfung des angefochtenen Urteils im Rechtspunkt)». Καὶ ἐξακολουθεῖ ἀμέσως· «Εἶναι (ἡ REVISION πάντοτε) revisio in iure, οὐχὶ in facto (ἀκούετε, κύριε, μὲ τὴν νέαν ἐξέτασιν τῆς οὐσίας;)»· ἐξακολουθεῖ δὲ πάλιν ὁ WACH, ὡς εἰ ἤθελε νὰ διδάξῃ τὸν κ. Σ. Ε.· «Τὸ νομικὸν καὶ οὐχὶ τὸ πραγματικὸν ζήτημα δύναται νὰ ὑποβληθῇ εἰς τὴν νέαν ἔρευναν (ἀκούετε καὶ πάλιν, κύριε μὲ τὴν οὐσίαν;).

Ἄλλ' ὁ κ. ἐπικριτῆς ἔχει ὑπ' ὄψιν αὐτοῦ καὶ τὸν PLANCK (παράπεμπει καὶ εἰς τοῦτον)· μήπως ἄρά γε αὐτὸς τὸν παρέσυρεν; Ἀτυχῶς διὰ τὸν κ. Σ. Ε. οὔτε τοῦτο δὲν συμβαίνει· διότι καὶ ὁ PLANCK (Lehrbuch T. B' σελ. 507) σαφῶς καὶ καθαρῶς λέγει· «Ἡ Revision εἶναι μία ἀνωτέρα ἔφεσις ἐν ταῖς σπουδαιότεραις δίκαις, περιορισμένη εἰς τὴν νομικὴν ἔρευναν τῆς διαφορᾶς (auf die rechtliche Würdigung des Rechtsstreits)». Σημειωτέον μάλιστα ὅτι αὐτὸς ὁ PLANCK, ὡς εἰ ἤθελε νὰ διδάξῃ τὸν κ. Σ. Ε., σημειοῖ τὴν λέξιν *rechtliche* δι' ἀραιῶν γραμμάτων.

Ἐκ τῶν προειρημένων λοιπὸν ἀριδῆλως προκύπτει, ὅτι καὶ αὐτοὶ οἱ Γερμανοί, μεθ' ὅλην τὴν § 563 τῆς Δικονομίας αὐτῶν, δὲν λέγουσι νέαν ἐξέτασιν τῆς οὐσίας, ὡς ἐνόμισεν ὁ κ. Σ. Ε., ἀλλὰ νέαν ἐξέτασιν τοῦ νομικοῦ μέρους τῆς ὑποθέσεως (*rechtliche Würdigung des Rechtsstreits* κατὰ PLANCK).

Σημειωτέον δ' ὅτι παρὰ Γερμανοῖς ἀναθεωροῖν τὸ ἀνώτατον δικαστήριον δύναται καὶ νὰ δικάσῃ συγχρόνως περαιτέρω, ἀπαγγέλλον ἀπόφασιν καὶ ἐπὶ τῆς οὐσίας τῆς ὑποθέσεως κατὰ τὰς δύο περιπτώσεις τοῦ 3ου ἐδαφίου τῆς § 565 Γερμ. Δικ. Πάντοτε δ' ὅμως προϋποτίθεται ὅτι ἡ ἀναθεώρησις τοῦ νομικοῦ ζητήματος ἐκρίθη βάσιμος.

Ὑπὸ τὴν προϋπόθεσιν δὲ ταύτην δέον νὰ νοηθῇ καὶ τὸ

παρὰ τοῦ WACH (αὐτόθι) κατωτέρω λεγόμενον «eventuelle Aenderung der Entscheidung in der Sache selbst». Περὶ τούτου δὲν εἶχεν ἀνάγκην νὰ ἐπεκταθῇ ὁ συγγραφεύς, τρίς, ὡς εἴρηται, τονίσας ἐν ταῖς ἀμέσως προηγουμέναις γραμμαῖς ὅτι ἡ ἀναθεώρησις περιστρέφεται εἰς τὸ νομικὸν ζήτημα.

Παρ' ἡμῖν περὶ νέας ἐρεύνης τοῦ νομικοῦ μέρους τῆς ὑποθέσεως δὲν πρόκειται, διότι ἐν Ἑλλάδι ὁ Ἄρειος Πάγος ἀναιρεῖ, ἀκυροῖ δηλ. τὴν προσβαλλομένην ἀπόφασιν, ἐὰν εὕρῃ βάσιμον τὸν προβαλλόμενον λόγον ἀναιρέσεως, χωρὶς νὰ δύναται προβαίνων εἰς νέαν ἔρευναν τοῦ νομικοῦ μέρους τῆς ὑποθέσεως νὰ εὕρῃ ἂν τὸ διατακτικὸν εἶναι ὀρθὸν ἢ μὴ ἐξ ἄλλων λόγων. Τοῦτο δ' ἀκριβῶς ἀφαιρεῖ ἀπὸ τῆς ἐπ' ἀναιρέσει διαδικασίας τὴν ιδιότητα βαθμοῦ δικαιοδοσίας αὐτοτελοῦς, οἷος ὁ ὑπὸ τῆς *Revision* δημιουργούμενος, καὶ τὸ στοιχειῶδες τοῦτο παραγνωρίζεται ὑπὸ τοῦ κ. ἐπικριτοῦ, ὅταν ὁμιλῇ περὶ «νέας ἐξετάσεως τῆς οὐσίας». Ἐὰν μάλιστα ἦτο εἰς θέσιν ὁ κ. Σ. Ε. νὰ συμβουλευθῇ τὰς Αἰτιολογίας τῆς Γερμανικῆς Δικονομίας (ὅλως ἀγνώστους τῷ πρωτοτύπῳ τούτῳ δικονομολόγῳ τυγχανούσας), θὰ ἐβλεπεν ὅτι ἀκριβῶς αὗται διαστέλλουσαι τὴν *Revision* τῆς *Cassation* σὺν ἄλλοις τοῦτο ἐξαίρουσιν ὅτι, ἐν ᾧ τὸ δικαστήριον τῆς ἀναιρέσεως ἀκυροῖ τὴν προσβαλλομένην ἀπόφασιν (das angefochtene Urteil vernichten kann), τὸ δικαστήριον τῆς ἀναθεωρήσεως, ὡς πᾶν δικαστήριον, ἀπαγγέλλει κατὰ κανόνα δίκαιον τοῖς διαδίκοις (Das Revisionsgericht hat grundsätzlich, wie jedes Gericht, den Parteien Recht zu sprechen). Πρὸς. Allgemeine Begründung σελ. 43 ἐν Hahn Materialien T. Β', σελ. 142—143.

Ὅτι δ' ἐξαιρετικῶς ἐπὶ παραβάσεως τοῦ νόμου ὁ Ἄρειος Πάγος δύναται μετ' ἀναίρεσιν νὰ ἐφαρμόσῃ τοῦτον, εἶναι ὅλως εἰδικὴ περίπτωσις προϋποθέτουσα ἀπαγγεληθεῖσαν ἤδη τὴν ἀναίρεσιν. Ἐκ τῆς περιπτώσεως δὲ ταύτης πάντως δὲν προκύπτει γενικὸν γνῶρισμα, οἷον δέον νὰ ᾖ πᾶν τὸ ἐν τῷ ὅρισμῳ περιλαμβανόμενον. Ὡς δὲ οἱ Γερμανοὶ ἐκ τοῦ ὅτι τὸ

Reichsgericht κατὰ κανόνα ὑποχρεοῦται νὰ παραπέμψῃ μετ' ἀναθεώρησιν τὴν ὑπόθεσιν εἰς τὸ κατ' ἔφεσιν δικάσαν δικαστήριον ἢ ἕτερον τοῦ τελευταίου τούτου τμήμα δὲν συμπεραίνουνσιν ὅτι τὸ Reichsgericht καθίσταται ἀκυρωτικὸν δικαστήριον, οὕτω καὶ παρ' ἡμῖν εἰς τὴν γενικὴν ἀρχὴν πρέπει ν' ἀποβλέψωμεν καὶ νὰ μὴ ὑποστηρίζωμεν ὅτι ἡ ἀναίρεσις ἐπιφέρει «νέαν ἐξέτασιν τῆς οὐσίας» τῆς ὑποθέσεως, ὡς ὁ κ. Σ. Ε. πράττει, διότι οὕτω δῆμιουργοῦμεν ἐναντίον θεμελιώδους διατάξεως τοῦ ἀστικοῦ δικονομικοῦ ἡμῶν δικαίου καὶ τρίτον δικαιοδοσίας βαθμόν, πράγμα ὅπερ ἀτυχῶς δι' αὐτὸν δὲν ἠδυνήθη νὰ διακρίνῃ ὁ κ. ἐπικριτής. Εἰς ἅπαντα τὰ σφάλματα ταῦτα δὲν θὰ ὑπέπιπτεν ὁ ὑπὸ ἐλεγχον ἐπικριτής, ἂν ἀνεγίνωσκε τὰ ἐν σελ. 10 τῆς ἡμετέρας πραγματείας, δι' ὧν ἀποσαφεῖται ἡ νομικὴ ὑπόστασις τοῦ ἐνδίκου μέσου.

Δ'. Αἰ περὶ τῆς δικαιολογικῆς βάσεως τῆς ἀναιρέσεως ἀνεπιστάσιαι τοῦ κ. Σ. Ε.

Ἀναγνωστικὰ παραπτώματα.

Ἐφ' οὗ ὁ κ. ἐπικριτής τοιαῦτα παρέσχε δείγματα γνώσεων στοιχειωδῶν τοῦ δικονομικοῦ δικαίου διατάξεων ἐν τῇ ἐπικρίσει τοῦ ὁρισμοῦ ἡμῶν, μεταβαίνει εἰς τὴν ἀντίκρουσιν τῶν ὅσων ἡμεῖς ἐπὶ τῆς δικαιολογικῆς βάσεως τοῦ ἐνδίκου μέσου τῆς ἀναιρέσεως γράφομεν. Ἐνταῦθα δὲ παρέχει τὰ πρῶτα δείγματα (θὰ συναντήσωμεν καὶ ἄλλα τοιαῦτα παρακατιόντες) τῆς δεινότητος αὐτοῦ περὶ τὸ ἀπροσέκτως ἀναγινώσκειν οὐχὶ πλέον τὴν Γερμανικὴν ἀλλ' αὐτὴν τὴν Ἑλληνικὴν γλῶσσαν.

Οὕτως, ἐν ᾧ ἡμεῖς ἐν σελίδι 10 διὰ μεγάλων στοιχείων τῶν 12 στιγμῶν καὶ δι' ἀραιῶν γραμμάτων (ὡς εἰ ἠθέλομεν νὰ ἐπιστήσωμεν τὴν προσοχὴν καὶ τοῦ μᾶλλον πρεσβύωπος ἐπικριτοῦ) γράφομεν ὅτι· «**Κύριος** σκοπὸς τοῦ

ἐνδίκου μέσου τῆς ἀναιρέσεως εἶναι ἡ τήρησις παγίας καὶ ἐνιαίας τοῦ νόμου ἐφαρμογῆς», ὁ ὑπὸ ἐλεγχον ἐπικριτῆς κατώρθωσε ν' ἀναγνώσῃ καὶ νὰ γράψῃ ἐν τῇ ἐπικρίσει του ὅτι δῆθεν ἡμεῖς ἐχόμενοι ἀπροιξ (κατὰ τὴν ὀρθογραφίαν τοῦ κ. ἐπικριτοῦ νομίζοντος ὅτι τὸ ἀπριξ συγγενεύει μὲ τὸ προῖξ) τῆς θεωρίας τῶν Γερμανῶν διατυποῦμεν τὴν ὁμοιόμορφον καὶ ἐνιαίαν (δὲν γράφομεν, κύριε, οὕτω, διότι ὁμοιόμορφος καὶ ἐνιαία εἶναι ταυτόσημα, ἀλλὰ παγία καὶ ἐνιαία) τοῦ νόμου ἐφαρμογὴν ὡς **μόνην** βάσιν τῆς ἀναιρέσεως». Διαστρέφεται δηλ. οὕτω τὸ κείμενον τῆς μελέτης ἡμῶν, ἐξ ἀπροσεξίας βεβαίως, εἰς τὴν ἀνάγνωσιν τοῦ παρατεθέντος χωρίου, διότι δολίαν προαίρεσιν δὲν εἶναι ἐπιτετραμμένον εἰς ἡμᾶς ἄνευ περαιτέρω ἀποδείξεων νὰ καταγνώσωμεν αὐτῷ.

Ἡ αὐτὴ περὶ τὸ ἀναγινώσκειν ἀπροσεξία τοῦ κ. ἐπικριτοῦ φέρει αὐτὸν ἀκολούθως εἰς τὸ νὰ παρατηρήσῃ ὅτι δῆθεν ἡμεῖς, ἐπιδρώντων ἐφ' ἡμᾶς τῶν Γερμανῶν, ὑπεράγαν τονίζομεν τὸ στοιχεῖον τοῦ δημοσίου συμφέροντος ἐν τῇ ἐρευνῇ τοῦ σκοποῦ τοῦ ἐνδίκου μέσου. Ἄλλ' ὁ ἔχων πρὸ ἑαυτοῦ τὴν ἡμετέραν πραγματείαν ἀντιστρόφως θὰ ἴδῃ (σ. 11 καὶ 12), ὅτι ἡμεῖς ἀποκρούομεν τὴν γνώμην ἀρχαιοτέρων Γάλλων συγγραφέων, ὡς τοῦ CARRÉ, τοῦ BONCENNE, ἔτι δὲ καὶ τὰς Αἰτιολογίας τῆς Γερμ. Δικ. καὶ τὸν SCHMIDT, παρ' ὧν ὑποστηρίζεται ὅτι ἡ ἀναίρεσις «ἀποβλέπει ἀποκλειστικῶς εἰς τὸ δημόσιον συμφέρον», λέγοντες ἐπὶ λέξει ὅτι· «Τοῦτο ἀπολύτως λεγόμενον δὲν εἶναι ἀκριβὲς εἰμὴ μόνον ὅταν ἡ ἀναίρεσις ἀσκῇται ὑπὸ τοῦ παρὰ τῷ Ἀρείῳ Πάγῳ Εἰσαγγελέως. Κατὰ τὰς λοιπὰς παραστάσεις τὸ ἐνδικον μέσον ὑπηρετεῖ ἀμέσως τῷ συμφέροντι τῶν διαδίκων (αἱ λέξεις δι' ἀραιῶν στοιχείων καὶ ἐν τῷ κειμένῳ)». Ὁ κ. ἐπικριτῆς μὴ ἀναγνοὺς ταῦτα μετὰ προσοχῆς καὶ μὴ παρατηρήσας τὴν λέξιν ἀμέσως, νομίζει ὅτι λέγομεν τὸ ἐναντίον. Οὕτω δὲ ὡς ἰδίαν γνώμην ἀντίθετον τῇ ἡμετέρᾳ ἐπιφέρει· «Ὡστε ἐμμέσως μόνον ὑπηρετεῖται τὸ τῆς πολιτείας συμφέρον». Ἀκρι-

βῶς δὲ τὴν ἑμμεσον ταύτην ἐξυπηρετήσιν ἐπεξηγοῦντες λέγομεν ἐν τῇ ἡμετέρᾳ πραγματείᾳ τὰ ἑξῆς· «Τὸ ἀληθὲς εἶναι ὅτι ἐν τῇ διασκευῇ τοῦ ἐνδίκου μέσου τὸ ἰδιωτικὸν συμφέρον ἐλήφθη ὑπ' ὅψιν μόνον ἐφ' ὅσον ἀπηρεῖτο καὶ χάριν τοῦ δημοσίου». Μετά τινος δὲ γραμμᾶς πάλιν λέγομεν ὅτι τὸ δικονομικὸν δίκαιον ἀρκούμενον εἰς τοὺς δύο βαθμοὺς «περαιτέρω ἔκρινεν, ὅτι ἔδει νὰ περιορίσῃ τὰς δυναμένας νὰ προβληθῶσι κατὰ τῶν δικαστικῶν ἀποφάσεων αἰτιάσεις, ἐπιτρέπον ἐκείνας μόνον, ὑπὲρ τοῦ ἐλέγχου τῶν ὁποίων καὶ τὸ δημόσιον συμφέρον συνηγόρει, πρὸ παντὸς τὴν τῆς παραδιάσεως τοῦ ἀστικοῦ νόμου. Ἄλλ' ἐφ' ὅσον ὁ διάδικος ἐνασκεῖ τὸ ἐνδικὸν μέσον τῆς ἀναιρέσεως, πράττει τοῦτο ὑπὲρ τοῦ ἰδίου καὶ οὐχὶ τοῦ δημοσίου συμφέροντος, ὅπερ ἐμμέσως μόνον προάγεται διὰ τῆς παγιώσεως, καθ' ἃ εἴρηται, ὁμοιομόρφου τοῦ νόμου ἐφαρμογῆς». Εὐθὺς δ' ἀμέσως συμπεραίνομεν ὅτι τὸ Ἀκυρωτικὸν δὲν εἶναι ὄργανον «πολιτειακῆς ἐποπτείας ἐπὶ τῆς δικαιοσύνης, ἀλλὰ τοῦναντίον ὄργανον ἀπονομῆς τῆς δικαιοσύνης» ἐν σημειώσει δ' ἀποκρούομεν τὰς τὰ ἐναντία διδασκούσας Αἰτιολογίας τῆς Γερμ. Δικ. καὶ τινος τῶν Γερμανῶν συγγραφέων.

Ὁ ἀναγινώσκων λοιπὸν τὰς γραμμὰς ταύτας, βλέπων δ' ἀφ' ἑτέρου ὅτι ὁ ὑπὸ ἐλέγχον ἐπικριτῆς ἀντελήφθη ὅτι ἡμεῖς τὰ ἐναντία γράφομεν, βεβαίως θὰ πεισθῇ ὅτι ὁ κύριος οὗτος ἐλαχίστην περὶ τὴν ἀνάγνωσιν καταβάλλει προσοχήν.

Ἄλλὰ πράττει ὁ κ. Σ. Ε. καὶ ἄλλο τι πρωτότυπον. Στοιχειώδεστάτας γνώσεις κεκτημένος τῆς δικονομικῆς Γερμανικῆς βιβλιογραφίας δὲν ἔχει ὑπ' ὅψιν οὐδένα τῶν Γερμανῶν συγγραφέων WEISMANN, ROCHOLL καὶ BAHR, οἵτινες ἀναπτύσσουσι τὰ τῆς συσχετίσεως ἐν τῇ διασκευῇ τοῦ ἐνδίκου μέσου τοῦ δημοσίου πρὸς τὸ ἰδιωτικὸν συμφέρον κατὰ τρόπον ἀνάλογον ἐκείνῳ, ὅντινα καὶ ἡμεῖς διευπλώσαμεν, καὶ ἐν τούτοις ἀποκρούει τὴν γνώμην αὐτῶν, λέγων ὅτι παρέσυραν ἡμᾶς, χωρὶς οὐδέποτε νὰ μελετήσῃ αὐτήν,

Ἐν τῷ μεταξὺ ὁ ὑπὸ ἑλεγχον ἐπικριτής, λησμονῶν ὅσα πρὸ ὀλίγων μόλις γραμμῶν ἔγραψε περὶ « νέας ἐξετάσεως τῆς οὐσίας », λέγει κατὰ προφανῆ ἀντίφασιν, ὅτι ἡ ἀναιρέσις « ἀφορᾷ εἰς τὸ νομικὸν μέρος τῆς ὑποθέσεως (!) ». Αὐτὰ ὑφίστανται οἱ οὐδὲν ὥριμον καὶ μεμελετημένον ἐν νῶ ἔχοντες ἀτυχῶς!

Θέλει ἐν τούτοις ὁ κ. Σ. Ε. ν' ἀποδείξῃ, ὅτι ἡ σχετικὴ ἡμῶν διδασκαλία « δὲν εἶναι πλήρης ». Πρὸς τοῦτο δὲ τί ἔπραξεν; Ἀπλούστατα, ἐν ᾧ ἡμεῖς ὁμιλοῦμεν πάντοτε περὶ παγίας καὶ ἐνιαίας ἐφαρμογῆς τοῦ νόμου, ὁ ἐν λόγῳ κύριος ἐθεώρησε καλὸν νὰ παραχαράξῃ τὴν ἡμετέραν φράσιν μεταβάλλων αὐτὴν εἰς οὐσιαστικοῦ νόμου, καὶ νὰ εἴπῃ ὅτι οὕτως ἀποκλείομεν τὴν τήρησιν τῆς διαδικασίας. Ἀκριβῶς ἐπειδὴ καὶ διαδικαστικαί τινες παραβάσεις ἀποτελοῦσι λόγους ἀναιρέσεως, ἡμεῖς δὲν ἐλαλήσαμεν ἐν τοῖς γενικοῖς ὀρισμοῖς ἀποκλειστικῶς περὶ οὐσιαστικοῦ νόμου. Τούναντίον, ὡς ἐμφαίνεται ἐκ τῆς ἀνωτέρω ἐκ τῆς πραγματείας ἡμῶν ληφθείσης περικοπῆς, ὅτε ἅπαξ ἐμνημονεύσαμεν ἀστικὸν νόμον, προετάξαμεν ἐν πρὸ παντός, διὰ νὰ μὴ ἀποκλείσωμεν ὅτι ἐν τισιν ἐσκοπήθη διὰ τῆς ἀναιρέσεως καὶ ἡ παγία καὶ ὁμοιόμορφος τήρησις τῶν διαδικαστικῶν διατάξεων.

Ε'. Ὁ κ. Ἐπικριτής περὶ τοῦ ὅρου « Δίκη ».

Ἀκολουθεῖ παρατήρησις τοῦ κ. ἐπικριτοῦ ὅτι ἡμεῖς οὐκ ὀρθῶς ἀναφέρομεν ὅτι ἡ « ἀναιρέσις ἀποτελεῖ μέρος τῆς ὅλης δίκης », ἐν ᾧ « ἀποτελεῖ νέαν δίκην, ὡς ἡ ἔφεσις (ἄρθρ. 745-747 Πολ. Δικ.), ὑποκειμένη εἰς ἰδίαν ἀνατροπὴν (ἄρθρ. 483 ἐδ. 3), διότι κατὰ τὸ ἄρθρ. 476 ἐδ. 1 ἡ δίκη ἐπερατώθη διὰ τῆς ὀριστικῆς ἀποφάσεως ». Βεβαίως παρὰ τοῦ κ. ἐπικριτοῦ μὴ ἐπισταμένου ὀρθῶς, ὡς κατεδείχθη, στοιχειωδестаτάς διατάξεις τοῦ δικονομικοῦ δικαίου, δὲν δύναται τις γὰ ἀξιώσῃ ἀκριβεῖς γνώσεις περὶ τοῦ πολυσημάντου τοῦ

ὅρου δίκη κατὰ τὴν ἡμετέραν δικονομικὴν νομοθεσίαν. Αὐτὰ εἶναι λεπτολογίαι. ἐφ' ὧν βεβαίως δὲν ἠσχολήθη ποτὲ ὁ ὑπὸ ἐλεγχον ὀψιφανῆς δικονομολόγος, διότι μόνον ἐὰν ἐγνώριζε τὰ περὶ τούτου θὰ ἐλέγομεν αὐτῷ ὅτι παίζει διὰ τῶν λέξεων. Ἀφ' οὗ δὲ δὲν γνωρίζει τὰ τῶν διαφόρων σημασιῶν τοῦ ὅρου δίκη, παραπέμπομεν αὐτόν, ἐὰν ἔχη διάθεσιν καὶ χρόνον νὰ μάθῃ ἔστω καὶ βραδέως τι, εἰς τὰ ἄρθρα τῆς Πολ. Δικ., εἰς ἃ γίνεται χρῆσις τοῦ ὅρου δίκη, καὶ εἰς σχετικὴν πραγματείαν τοῦ μακαρίτου Μοσχονησίου περὶ ἀνατροπῆς παρεμπιπτουσῶν ἀποφάσεων ἐν Ἑφ. Ἑλ. καὶ Γαλ. Νομολ. τ. Δ'. σελ. 157. Πιθανῶς οὕτω νὰ ἐδιδάσκετο ὅτι διὰ τοῦ ὅρου δίκη δὲν ἀποδίδεται μόνον ὁ ἐν τῷ Γερμανικῷ κειμένῳ ὅρος Instanz, ὡς συμβαίνει εἰς τὰ ἄρθρα 745-747, 483 ἐδ. 3 καὶ 476 ἐδ. 1, ἅτινα παρατίθουσιν ὁ κ. ἐπικριτής, ἀλλ' ὅτι πολλάκις διὰ τοῦ δίκη δηλοῦται ἡ ὅλη ὑπόθεσις (Civilsache, Rechtssache, Streitsache, Streit, Process κ.τ.λ., ἅπαντες ὅροι ἀποδοθέντες διὰ τοῦ ὅρου δίκη). Ἀκριβῶς δὲ πρὸς τὴν ὅλην ὑπόθεσιν ἀποβλέψαντες μετεχειρίσθημεν τὸν ὅρον δίκη ἐν § 16 τῆς ἡμετέρας πραγματείας (οὐχὶ δὲ § § 1 ἢ 2, ὡς νομίζει ὁ ὑπὸ ἐλεγχον ἐπικριτής), συνοδεύσαντες ἀκριβῶς πρὸς ἀποφυγὴν πάσης παρανοήσεως τὸν ὅρον διὰ τοῦ προσδιορισμοῦ ὅλη καὶ εἰπόντες « ἡ ἐπ' ἀναιρέσει διαδικασία ἀποτελεῖ πάντως μέρος τῆς ὅλης δίκης », ἐκφράσις αὐστηρῶς νομικὴ διὰ πάντα γνωρίζοντα ἀκριβῶς τοὺς ὅρους τῆς ἡμετέρας Πολιτικῆς Δικονομίας.

Γ'. Νέα ἀναγνωστικὰ παραπτώματα τοῦ κ. Σ. Ε.

Εὐθὺς ἀμέσως μετὰ τὸ ἀνωτέρω ὀλίσθημα αὐτοῦ ὁ κ. Σ. Ε. ἔρχεται νὰ παράσχῃ ἡμῖν νέον δείγμα τῆς περὶ τὸ ἀναγνώσκειν ἀπροσεξίας. Τὸ δείγμα τοῦτο εἶναι τόσον περιφάνες, ὥστε πρέπει νὰ τύχῃ τῆς τιμῆς νὰ τεθῇ ἐν παραλληλισμῷ πρὸς τὸ περιεχόμενον τῆς ἡμετέρας πραγματείας, διὰ νὰ

πεισθῇ καὶ ὁ μάλλον δύσπιστος ὅτι ὁ ὑπὸ ἔλεγχον πρωτό-
τυπος δικονομολόγος, ὁ ἐπιχειρῶν νὰ συγγράψῃ Σύστημα
καὶ νὰ ἐπικρίνῃ τοὺς ἄλλους, ἔδει πρὸ παντὸς ν' ἀναγινώ-
σκῃ προσεκτικώτερον τὴν ἐλληνικὴν γλῶσσαν.

Σ. ΕΥΚΛΕΙΔΟΥ. Ἐπίκρισις σελ.
229 στίχ. 26 καὶ ἐπ. «Ὁ κ. Βασι-
λείου λέγων ὅτι ἡ ἀναίρεσις δὲν
ἀποτελεῖ τρίτον βαθμὸν δικαιο-
δοσίας ὥφειλε νὰ ἀναφέρῃ τὴν δια-
φορὰν τῆς νομοθεσίας ἡμῶν ἀπὸ
τῆς τῶν Γερμανῶν ὡς πρὸς τὴν
τὸ ἀντίθετον (ὅπερ δηλ. ἡμεῖς δὲν
ἰσχύει ἀναφέρομεν)».

Κ. ΒΑΣΙΛΕΙΟΥ. Περὶ Ἀναίρεσεως
σελ. 76. «Τοῦναντίον (πρὸς τὰς
νομοθεσίας αἵτινες ὡς ἡ ἡμετέρα
ἐνέμειναν εἰς τὰς ἀρχὰς τοῦ Γαλ-
λικοῦ Δικαίου) τὸ Γερμανικὸν
δικονομικὸν δίκαιον καὶ τὸ
νεώτατον καὶ τελειότατον Αὐ-
στριακὸν ἀπέστησαν τῆς ἀρ-
χῆς ταύτης (τοῦ ὅτι διὰ τῆς ἀναι-
ρέσεως δὲν δημιουργεῖται τρίτος
βαθμὸς δικαιοδοσίας) προσδόντα
ιδιότητα δικαστηρίου τρίτου
βαθμοῦ εἰς τὸ ἐπὶ τοῦ ἐνδίκου
μέσου τῆς ἀναθεωρήσεως δικάζον
δικαστήριον».

Σημειωτέον ὅτι ταῦτα πάντα τυγχάνουσι γεγραμμένα ὑφ'
ἡμῶν ἐν τῷ κειμένῳ διὰ μεγάλων τυπογραφικῶν στοιχείων
τῶν 12 στιγμῶν, ὥστε οὔτε πρεσβυωπία δύναται νὰ ἐπι-
καλεσθῇ ὁ ὑπὸ ἔλεγχον ἐπικριτής. Ἐπειδὴ δὲ δὲν εἶναι
δυνατὸν νὰ ὑποθέσωμεν οὔτε ὅτι γράφει ἐπίκρισιν χωρὶς νὰ
διεξέλθῃ τὰς σελίδας τῆς ἡμετέρας πραγματείας, — διότι τοῦτο
θα ἦτο τὸ ἄκρον ἄωτον τῆς ἐπιπολαιότητος, — οὔτε ὅτι ἀνα-
γνοὺς τὰ ἀνωτέρω ἀναφερόμενα ὑφ' ἡμῶν ἐκ προθέσεως
ψευδῶς λέγει ὅτι δὲν ἀναφέρονται, — διότι οὕτω θ' ἀπεδίδο-
μεν τῷ ἐπικριτῇ κακὴν πίστιν ἀπαραδειγμάτιστον, — τούτων
λοιπὸν ἔνεκεν ἀναγκαζόμεθα νὰ παραδεχθῶμεν καὶ νὰ ἐπι-
μείνωμεν εἰς τὴν μάλλον ἐπιεικῇ δι' αὐτὸν ἐξήγησιν, ὅτι εἶναι
εἰς μέγαν βαθμὸν ἀπρόσεκτος περὶ τὸ ἀναγινώσκειν. Τοῦτο
ἄλλως ἐξηλέγχθη καὶ ἐν τοῖς προηγουμένοις, θὰ βεβαιωθῇ
δὲ καὶ ἐν τοῖς ἐπομένοις.

Ἐπεθύμει πρὸς τούτοις ὁ κ. ἐπικριτής νὰ διδάξωμεν αὐ-
τὸν ἐν τῇ πραγματείᾳ ἡμῶν, ὅτι ἡ μετ' ἀναίρεσιν ἐνώ-

πιοῦ τοῦ Β' τμήματος τοῦ Ἀρείου Πάγου νέα συζητήσεις δὲν ἀποτελεῖ τρίτον βαθμὸν δικαιοδοσίας. Ἀλλ' ἡμεῖς ἐπανειλημμένως ἐν σελ. 10 τῆς πραγματείας ἡμῶν ἐτονίσσαμεν ὅτι παρ' ἡμῖν δύο μόνον βαθμοὶ δικαιοδοσίας ὑπάρχουσιν, παρεπέμψαμεν μάλιστα καὶ εἰς τὸ ἀρθρ. 13 τῆς Πολ. Δικ., ὥστε καὶ ὁ μᾶλλον δύσνους δὲν ἦτο δυνατόν ν' ἀμφιδάλλῃ ὅτι παρὰ τὴν ἀρχὴν ταύτην θὰ ὑφίστατο καὶ τρίτος δικαιοδοσίας βαθμός. Οὐδ' ἠδυνάμεθα ἄλλως προκειμένου περὶ τῶν «γενικῶν ὁρισμῶν τοῦ ἐνδίκου μέσου τῆς ἀναιρέσεως» νὰ φέρωμεν τὸν λόγον εἰς τὰς μετ' ἀναίρεσιν συνεπειάς, διότι περὶ τούτων πρόκειται ἐνώπιον τοῦ Β' Τμήματος τοῦ Ἀρείου Πάγου. Διὰ τὴν ἀνάπτυξιν τῶν μετ' ἀναίρεσιν συνεπειῶν εἶναι προωρισμένον ἰδιαίτερον Τμήμα τῆς Πραγματείας ἡμῶν, καὶ ἐκεῖ γενήσεται, ὡς εἰκός, εὐρύτερος λόγος περὶ τῶν σχετιζομένων πρὸς τὴν ἐνώπιον τοῦ Β' Τμήματος τοῦ Ἀρείου Πάγου διαδικασίαν. Οὐδ' ἦτο δὲ καὶ δυνατόν νὰ ὑποτεθῇ ὅτι θὰ εὕρισκετο ἐπιστήμων ν' ἀναζητήσῃ ἀνάπτυξιν τῶν μετ' ἀναίρεσιν συνεπειῶν εἰς τοὺς περὶ τοῦ ἐνδίκου μέσου τῆς ἀναιρέσεως «γενικοὺς ὁρισμούς».

**Ζ'. Διάσημοι Γάλλοι νομικοὶ πολιτογραφούμενοι
Γερμανοὶ ὑπὸ τοῦ κ. Σ. Ε.**

Ἴδου νῦν καὶ νέον πρώτης τάξεως πάθημα τοῦ ἀνεξαντλήτου ἐπικριτοῦ. Συνήντησεν ἐν τῇ ἡμετέρᾳ πραγματείᾳ (σελ. 12) ἀντίκρουσιν γνώμης διασήμεων παλαιῶν Γάλλων συγγραφέων, τῶν *Toullier* καὶ *Boncenne*. — ἣν εἶχον ἀσπασθῇ παρ' ἡμῖν ὁ *Ψαρᾶς*, ὁ *Ρουσόπουλος* καὶ ὁ *Λιθαδᾶς*, — ὑποστηρίζόντων ὅτι διὰ τῆς ἀναιρέσεως κρίνεται οὐχὶ ἡ δίκη ἀλλ' ἡ ἀπόφασις. Ἡμεῖς χαρακτηρίζομεν τοῦτο «ὡς μὴ ἀπολύτως ἀκριβές, ἀφ' οὗ ἐκ τῆς ἀποφάσεως τοῦ ἀκυρωτικοῦ ὠφελοῦνται ἢ βλάπτονται οἱ διάδικοι», σημειοῦμεν δ' ἐν σημ. 6 ὑπὸ τὴν παρατήρησιν ἡμῶν ταύτην τὰ χωρία τοῦ *Toullier* καὶ τοῦ *Boncenne*, εἰς ἃ ἡ ἀντίθετος εὔρηται γνώμη.

Ὁ κ. ἐπικριτὴς ἔπαθε τὸ ἐξῆς ἀληθῶς πάθημα : Ἐξέλαβε τοὺς ἀειμνήστους *Toullier* καὶ *Boncence*, οὓς καὶ οἱ φοιτηταὶ γνωρίζουσιν, ὡς Γερμανοὺς (!) καὶ γράφει τὰ ἐξῆς ἀμίμητα ἐπὶ λέξει ἐν τῇ ἐπικρίσει του· «Οὐκ ὀρθῶς ἀντικρούει ὁ κ. Β. τὴν διδασκαλίαν τῶν Γερμανῶν! (τοῦ *Toullier* καὶ τοῦ *Boncence* δηλ., διότι αὐτοὶ παρατίθενται, καὶ οὐδὲ ἵχνος Γερμανοῦ συγγραφέως προβάλλει εἰς τὴν σχετικὴν παράθεσιν τῆς πραγματείας ἡμῶν, ἐκτὸς ἐὰν ἐκλαμβάνη ὡς Γερμανοὺς ὁ κ. Σ. Ε. τοὺς *Parān*, *Ρουσόπουλον* καὶ *Λιθαδᾶν*), ὅτι ἡ ἀναίρεσις δὲν θίγει (ῥῆμα θίγω οὔτε εἰς τὴν ἐλληνικὴν γλῶσσαν ὑπάρχει οὔτε ἡμεῖς ἐγράψαμεν) τὴν δίκην ἀλλὰ τὴν ἀπόφασιν, λέγων ὅτι διὰ τῆς ἀναιρέσεως βλάπτονται ἢ ὠφελοῦνται οἱ διάδικοι· καὶ τί πρὸς τοῦτο; » Ὁμιλῶν πάντοτε ὁ κ. Σ. Ε. ἐξακολουθεῖ νὰ ὑποστηρίξη τὴν γνώμην δῆθεν τῶν Γερμανῶν (!) *Boncence* καὶ *Toullier*, ἣν ἡμεῖς δὲν ἀπεδέχθημεν, καταλήγει δ' οὕτως· «Καὶ εἶναι περίεργον, ὅτι ἐξέλεξε τὸ θέμα τοῦτο ὁ κ. Β., ἵνα ἀπομακρυνθῇ τῆς θεωρίας τῶν Γερμανῶν (!) χωρὶς νὰ ὑπάρχη πρὸς τοῦτο λόγος. »

Δηλαδὴ ὁ πρωτότυπος δικονομολόγος ἡμῶν οὐ μόνον ἐφαντάσθη τοὺς *Boncence* καὶ *Toullier* ὡς Γερμανοὺς, ἀλλὰ καὶ ἐνόμισεν ὅτι ἥτό ποτε δυνατόν νὰ ὑπάρξωσι Γερμανοὶ συγγραφεῖς, οἵτινες νὰ εἰπωσιν ὅτι ἡ «ἀναίρεσις δὲν θίγει (κατὰ τὰς γραμματικὰς γνώσεις τοῦ κ. ἐπικριτοῦ) τὴν δίκην ἀλλὰ τὴν ἀπόφασιν». Ἄλλ' οὐδεὶς ποτε Γερμανὸς εἶπε τοιαῦτά τινα, ὥστε νὰ εὐρεθῇ ὁ κ. Σ. Ε. εἰς τὴν ἀνάγκην νὰ ὑπερασπίσῃ τοιαύτην γνώμην ἀνυπάρκτων Γερμανῶν συγγραφέων καὶ νὰ ἐλέγξῃ ἡμᾶς, διότι δὲν ἠκολουθήσαμεν αὐτήν. Οἱ Γερμανοὶ ἐν πρώτοις δὲν θὰ ὠμίλουν περὶ ἀναιρέσεως, ὡς νομίζει ὁ κ. ἐπικριτὴς, διότι ἡ ἀναίρεσις παρ' αὐτοῖς δὲν ὑπάρχει, ἀλλὰ περὶ ἀναθεωρήσεως. Ἐπειτα περὶ τῆς ἀναθεωρήσεως τῶν Γερμανῶν τρίτον δικαιοδοσίας βαθμὸν δημιουργούσης κατ' ἔτι μείζονα λόγον ἢ ὡς συμβαίνει ἐπὶ ἀναιρέσεως, δὲν θὰ ἦτο δυνατόν νὰ λεχθῇ ὅτι κρίνε-

ται διὰ ταύτης ἡ ἀπόφασις καὶ ὅχι ἡ δίκη. Τοιοῦτόν τι, ὡς εἴρηται, εἶπον εἰς τὰς ἀρχὰς τοῦ παρελθόντος αἰῶνος Γάλλοι συγγραφεῖς διὰ τὴν ἀναίρεσιν, ἡ γνώμη δ' αὐτῶν ἀποκρουομένη καὶ παρὰ DALLOZ ἐγκατελείφθη, ὡς μὴ ἀπολύτως ἀκριβής, ὑπὸ τῶν νεωτέρων Γάλλων συγγραφέων (ὡς ῥητῶς ἄλλως σημειοῦται ἐν τῇ ἡμετέρᾳ πραγματείᾳ). Ποῦ νὰ ἐφαντάζοντο οἱ μακαρῖται TOULLIER καὶ BONCENNE, ὅτι μεθ' ἱκανὰς δεκαετηρίδας θὰ ἐπολιτογράφει αὐτοὺς Γερμανοὺς ὁ κ. Σ. Ε. καὶ θὰ ἀνελάμβανε νὰ ὑποστηρίξῃ τὴν γνώμην αὐτῶν, ὡς δῆθεν ἰσχύουσιν ἐν τῇ νεωτέρᾳ δικονομικῇ ἐπιστήμῃ ἐν Γερμανίᾳ!

Η΄. Ὁ κ. Σ. Ε. ἀναγινώσκει ἀντίστροφα τῶν ὅσων βλέπει.

Ὁ κ. Σ. Ε. διελθὼν τὰς σελ. 13 καὶ 14 τῆς ἡμετέρας πραγματείας κατῴρθωσε ν' ἀναγνώσῃ ὅτι ἡμεῖς, λέγοντες ὅτι ἡ ἀναίρεσις εἶναι ἑκτακτον ἔνδικον μέσον, «παρεστήσαμεν τὸ πρᾶγμα ὡς ἀμφισβητήσεως δεκτικὸν κατὰ τὴν νομοθεσίαν ἡμῶν». Διὰ τοὺς γνωρίζοντας ν' ἀναγινώσκωσιν ὀρθῶς οὐδεμία τοιαύτη ἀμφισβήτησις ἐνδεικνύεται, διότι ὅλως τοῦναντίον ἡμεῖς ῥητῶς καὶ κατηγορηματικῶς λέγομεν ἐπανειλημμένως ἐν ἀρχῇ τῆς § 12 τῆς ἡμετέρας πραγματείας διὰ μεγάλων στοιχείων τῶν 12 στιγμῶν καὶ ἀποφθεγματικώτατα· «Ἡ ἀναίρεσις ὡς ἔνδικον μέσον κατατάσσεται εἰς τὴν κατηγορίαν τῶν ἑκτάκτων τοιοούτων». Καὶ εὐθὺς ἀκολουθῶς· «Εἶναι δὲ ἑκτακτον τὸ ἔνδικον τοῦτο μέσον κ.τ.λ.». Οὐδ' ἠδυνάμεθα νὰ θεωρήσωμεν ἀμφισβητήσεως δεκτικὸν τοῦτο, ἀφ' οὗ αὐτὴ ἡ Πολιτικὴ ἡμῶν Δικονομία ἀποκαλεῖ τὴν ἀναίρεσιν ἑκτακτον ἔνδικον μέσον (ἄρθρ. 97 ἐδ. 3). Ἐκεῖνο δὲ τὸ ὅποιον ἡμεῖς διὰ τῆς σημειώσεως 1 τῆς § 2 ζητοῦμεν ν' ἀναπτύξωμεν, δὲν εἶναι ἂν ἡ ἀναίρεσις εἶναι ἢ οὐ ἑκτακτον ἔνδικον μέσον, ἀλλὰ ποῖοι εἶναι οἱ χαρακτηῖρες οἱ προσιδιάζοντες εἰς τὰ ἑκτακτα ἔνδικα μέσα, περὶ ὧν ἰδιαιτέρους ὀρι-

σμούς δὲν εὐρίσκομεν ἐν τῷ ἐγχωρίῳ δικονομικῷ δικαίῳ. Ἐὰν ἀνεγίνωσκε καλῶς ὁ κ. ἐπικριτὴς τὴν ἐν λόγῳ σημείωσιν, θὰ ἔβλεπεν ἐν ταύτῃ ὅτι δὲν πρόκειται εἰδικῶς περὶ ἀναιρέσεως ὡς ἐκτάκτου ἢ μὴ μέσου, ἀλλ' ἐν γένει περὶ διακρίσεως τῶν ἐκτάκτων ἐνδίκων μέσων ἀπὸ τῶν τακτικῶν.

Ἐπεθύμει δέ, ὡς λέγει ὁ κ. ἐπικριτὴς, πρὸς τούτοις ν' ἀνεπτύσσομεν «ὅτι κατὰ τὴν Γερμ. Δικ. ὀρθῶς θεωροῦσι τὴν ἀναίρεσιν ὡς τακτικὸν ἐνδικὸν μέσον». Πῶς ὅμως ἡδυνάμεθα ν' ἀναπτύξωμεν τοιοῦτόν τι, ἀφ' οὗ κατὰ τὴν Γερμ. Δικ. ἐνδικὸν μέσον ἀναιρέσεως δὲν ὑπάρχει! ἀλλ' ἀναθεωρήσεως (*Revision*), περὶ ἧς ῥητῶς λέγομεν ὅτι «ἡ ἀναθεώρησις (*Revision*) χαρακτηρίζεται τακτικὸν ἐνδικὸν μέσον»; Ἀπορον δὲ πῶς κατώρθωσε ν' ἀνακαλύψῃ ὁ Σ. Ε., ὅτι ἡμεῖς ἐξελάβομεν ἀντίθετον τὸν *Wach* εἰς τοῦτο, ἐν ᾧ οὐδὲ πόρρωθεν τοιοῦτόν τι ἐν τῇ ἡμετέρᾳ σημειώσει ἀναγράφεται, παρατιθεμένων ἀπλῶς τῶν χαρακτηριστικῶν, ἅτινα ὁ συγγραφεὺς οὗτος εὐρίσκει εἰς τὴν διάκρισιν τακτικοῦ καὶ ἐκτάκτου ἐνδίκου μέσου.

Θ'. Νέα μέθοδος ἐπικρίσεως.

Ὁ κ. Σ. Ε. ἀπὸ συστήματος εἰς τὰ σημεία ἐκεῖνα, ἐφ' ὧν ἐν τῇ πραγματείᾳ ἡμῶν διαφωνοῦμεν πρὸς τὴν κρατοῦσαν γνώμην ἢ καὶ ἐν γένει ἐπὶ παντὸς ἀμφισβητουμένου ζητήματος, ἀναλαμβάνει τὴν ὑπεράσπισιν τῆς ἀντιθέτου γνώμης, ὅπως ἐλέγξῃ ἡμᾶς, ὡς εἰ εἴμεθα ὑπόχρεοι νὰ μὴ ἀπομακρυνώμεθα τῶν ἐπικρατουσῶν δαξασιῶν ἢ νὰ δεχώμεθα ἀπάσας ταύτας διὰ νὰ εὐχαριστήσωμεν τὸν κ. ἐπικριτὴν. Οὕτω λ. χ. ἡμεῖς παρατηρήσαντες ἐν ἄρθρ. 762 τῆς Πολ. Δικ. ὅτι τὸ μεταβιβάστικόν ἀποτέλεσμα τῆς ἐφέσεως κρίνεται πρὸ παντὸς ἐκ τοῦ ὅτι μόνον τὸ δικαστήριον, εἰς ὃ ἀπευθύνεται αὕτη, ἔχει δικαίωμα ν' ἀποφασίσῃ περὶ τοῦ παραδεκτοῦ τοῦ ἐνδίκου μέσου καὶ τῶν λόγων αὐτοῦ, πρᾶγμα ὅπερ ἐπίσης ἐπὶ ἀναιρέσεως συμβαίνει, εἶπομεν παραθέσαντες καὶ τὸ

ἄρθρ. 762 (ὅπερ ἐκ προφανοῦς τυπογραφικοῦ λάθους μετεβλήθη εἰς τὸ ἄσχετον 782). ὅτι ἀπὸ τοιαύτης ἀπόψεως κρινόμενου τοῦ μεταβιβαστικοῦ ἀποτελέσματος ἔχει καὶ ἡ ἀναίρεσις μεταβιβαστικὴν δύναμιν οὐχὶ ὅμως ἀπολύτως ὡς ἐπὶ ἐφέσεως τοῦ Ἀρείου Πάγου κρίνοντος οὐχὶ ἐπὶ τῆς ὅλης ὑποθέσεως κ.τ.λ.

Ὁ κ. ἐπικριτὴς οὐδὲν ἐπιχείρημα εὔρεν ἐκ τῆς κειμένης νομοθεσίας ν' ἀντικρούσῃ τὴν γνώμην ἡμῶν πέραν τοῦ ἄρθρ. 762, ὅπερ ἡμεῖς εἴχομεν ὑπ' ὄψιν, λέγων ὅτι ἠκολουθήσαμεν τοὺς Γερμανούς, ὧν ἡ νομοθεσία εἶναι διάφορος κ.τ.λ. Ὅλα ταῦτα ἀναλήθη, διότι ἡμεῖς πρὸς ἐνίσχυσιν τῆς γνώμης ἡμῶν δὲν περιορίσθημεν νὰ μνημονεύσωμεν συγγραφεῖς ἐπὶ τῆς νεωτέρας τῶν Γερμανῶν νομοθεσίας, ἀλλὰ καὶ τὸν Wetzel, περὶ οὗ καλὸν εἶναι νὰ μάθῃ ὅτι συνέγραψεν ἐπὶ τοῦ κοινοῦ τῶν Γερμανῶν δικονομικοῦ δικαίου. Ἀλλὰ καὶ τὸν Planck καὶ τὸν Schmidt δὲν παρεθέσαμεν ἐν σχέσει πρὸς χωρία, ἐν οἷς οὗτοι ἀναφέρουσιν εἰδικῶς περὶ τοῦ ἂν ἡ ἀναθεώρησις ἔχει ἢ οὐ μεταβιβαστικὸν ἀποτέλεσμα, ὥστε νὰ ὑποτεθῇ, ὡς θέλει νὰ ἀποδείξῃ ὁ κ. ἐπικριτής, ὅτι παρεσύρθημεν, ἀλλ' εἰς τὴν γενικὴν περὶ ἐνδίκων μέσων διδασκαλίαν, ἐν ᾗ καὶ οὗτοι ὡς καὶ ὁ Wetzel ἐξαρτῶσι τὸ μεταβιβαστικὸν ἢ μὴ ἐκ τοῦ ἂν ἕτερος ἀνώτερος δικαστῆς θὰ κρίνῃ ἐπὶ τοῦ ἐνδίκου μέσου, ὅπερ καὶ ἐπὶ ἀναιρέσεως συμβαίνει.

Γ'. Ἐλεγχος νέων ἀναγνωστικῶν ὀλισθημάτων.
Ὅπου ἀνυφανόνται ἐνδοιασμοὶ καὶ περὶ τῆς καλῆς
πίστεως τοῦ κ. ἐπικριτοῦ.

Ἡ ἐπομένη παρατήρησις τοῦ κ. ἐπικριτοῦ περὶ τοῦ ὅτι, προκειμένου περὶ τοῦ μὴ ἀνασταλτικοῦ τῆς ἀναιρέσεως, «παραλείπομεν ν' ἀναφέρωμεν τὴν ἀντίθετον ἀρχὴν τῆς Γερμανικῆς Δικονομίας», οὐδὲν ἄλλο εἶναι ἢ νέον ἀναγνωστικὸν ὀλίσθημα τοῦ κ. ἐπικριτοῦ, διότι ἡμεῖς ἐν σελ. 77 τῆς ἡμετέρας πραγματείας διὰ μεγάλων στοιχείων τῶν 12

στιγμῶν (ὥστε καὶ πάλιν πρεσβυωπία δὲν χωρεῖ) γράφομεν ἐπὶ λέξει τὰ ἀκόλουθα· « Ἄμεσος συνέπεια τοῦ ὅτι ἡ ἀναθεώρησις ἐν Γερμανίᾳ καὶ ἐν Αὐστρίᾳ δημιουργεῖ τρίτον δικαιοδοσίας βαθμὸν εἶναι ὅτι διὰ ταύτης προσβάλλονται αἱ ἀποφάσεις μόνον τῶν δευτέρου βαθμοῦ δικαστηρίων, ὧν ἀναστέλλεται διὰ τῆς ἐνασκήσεως τοῦ ἐνδίκου μέσου καὶ ἡ ἐκτέλεσις ». Ἐν σημ. δὲ 27 ἀμέσως κάτωθεν λέγομεν ὅτι τὸ Ἐφετεῖον ὡς καὶ τὸ ἀνώτατον τῆς Αὐτοκρατορίας δικαστήριον δύνανται νὰ διατάξωσι τὴν προσωρινὴν ἐκτέλεσιν, ὡς αὐτόθι ἐξηγοῦμεν. Πῶς δὲ δύνανται νὰ χαρακτηρισθῶσι τὰ τοιαῦτα ὀλισθήματα τοῦ κ. ἐπικριτοῦ, ἐπαφιέμεθα εἰς τὴν κρίσιν παντὸς εὐσυνειδήτου ἀνδρός.

Ἐκεῖνο δ' ὅμως ὅπερ ὄντως παρελείψαμεν νὰ πράξωμεν ἦν τὸ νὰ παραθέσωμεν τὸ ἀρθρ. 518 (!) τῆς Γερμ. Δικ., ὅπερ σημειοῖ ὁ κ. ἐπικριτῆς ἐν σχέσει πρὸς τὸ ἀνασταλτικὸν ἀποτέλεσμα τῆς ἀναθεωρήσεως. Ἀλλὰ μόνον ὁ κ. ἐπικριτῆς ὁ ἐντελῶς ἀγνοῶν τὴν Γερμ. Δικ. ἠδύνατο νὰ παραθέσῃ ἀσχετοὺς ὅλως διατάξεις, καθ' ὅσον ἡ § 518 κανονίζει τὸ περιεχόμενον τῆς ἐφέσεως (!), εἶναι ἰδηλ. ὅλως ἀσχετος ἐπὶ τοῦ προκειμένου.

Ἀλλ' ὁ κ. ἐπικριτῆς ἤθελε νὰ εἰπῶμεν αὐτῷ ἂν τὸ ἀνασταλτικὸν ἢ τὸ μὴ ἀνασταλτικὸν εἶναι τὸ ὀρθώτερον (τηροῦμεν τὴν ὀρθογραφίαν τοῦ κ. ἐπικριτοῦ, ἥτις συχνάκις εἶναι πλεον ἢ ἐλαττωματική). Ἐὰν ὀρθώτερον δὲ (ὡς θὰ ἔγραφεν αὐτὸς) ἀνεγίνωσκε τὴν σελ. 77 τῆς ἡμετέρας πραγματείας ὁ κ. ἐπικριτῆς, θὰ ἔβλεπεν, ὅτι τὸ ζήτημα τοῦ ἀνασταλτικοῦ ἢ μὴ συνδέεται πρὸς τὴν δημιουργίαν ἢ μὴ νέου βαθμοῦ διὰ τοῦ ἐνδίκου μέσου, δὲν εἶναι δὲ ζήτημα αὐτοτελές, ὡς φρονεῖ ὁ κ. ἐπικριτῆς.

Ἡ ἀμέσως ἐπομένη παρατήρησις τοῦ κ. ἐπικριτοῦ, παριστῶντος ὅτι ἡμεῖς ἀγνοοῦμεν ὅτι ἡ ἀναίρεσις ἐπιδρᾷ ἀνασταλτικῶς καὶ ἐπὶ τὰς ἀποφάσεις τὰς ἀποφαινομένας ἄκυρον ἢ διαλελυμένον τὸν γάμον, παρέχει βασίμους ἐνδοιασμοὺς περὶ τῆς καλῆς πίστεως τοῦ κ. ἐπικρι-

τοῦ· διότι πᾶς τις ἀναγινώσκων ὅσα γράφομεν περὶ μὴ ἀνασταλτικοῦ τῆς ἀναιρέσεως ἐν τοῖς Γενικοῖς Ὅρισμοῖς εὐθὺς κατανοεῖ ὅτι ταῦτα δὲν ἐξαντλοῦσι τὰ σχετικὰ ζητήματα, διότι τότε θὰ ἤμεθα ἠναγκασμένοι νὰ προβῶμεν εἰς ἐκθεσιν λεπτομερειῶν μηδεμίαν θέσιν ἔχουσῶν εἰς τὸ Γενικὸν Μέρος τῆς ἡμετέρας μελέτης. Ἡρκέσθημεν διὰ τοῦτο νὰ μνημονεύσωμεν ἀπλῶς τὴν διάταξιν τοῦ ἄρθρου 818 τῆς Πολιτ. Δικ. ἐπιφυλαχθέντες περὶ τῶν λοιπῶν λεπτομερειῶν νὰ φέρωμεν τὸν λόγον εἰς τὸ «Εἰδικὸν Μέρος τῆς Πραγματείας ἡμῶν». Τὴν ἐπιφύλαξιν δὲ ταύτην καὶ ῥητῶς ἐσημειώσαμεν ἀμέσως κάτωθεν τῆς παρατεθείσης περιπτώσεως τῆς ἐξαφανίσεως ἐγγράφου κηρυχθέντος πλαστοῦ, λέγοντες ἐν σημ. 4 τὰ ἑξῆς: «Πολ. Δικ. ἄρθρ. 518 καὶ 460. Κατὰ τὰ λοιπὰ πρβλ. τὰ κατωτέρω ἐν τῷ Εἰδικῷ Μέρει ἐκτιθέμενα». Ὁ κ. ἐπικριτὴς ἀποκρύπτει τὴν σημείωσιν ταύτην, ἵνα παραστήσῃ ὅτι δῆθεν ἡμεῖς ἐξαντλήσαντες τὴν σχετικὴν ἀνάπτυξιν παρελείψαμεν νὰ μνημονεύσωμεν τὴν περίπτωσιν τῆς μὴ λύσεως τοῦ γάμου καὶ πνευματικῶς. Διὰ τὸ κατόρθωμα τοῦ ..ἐπικριτοῦ δὲν ὑπάρχει βεβαίως ἀνάγκη συγχαρητηρίων.

Περὶ τοῦ μὴ ἐπικοινωντικοῦ τῆς ἀναιρέσεως πᾶς λόγος ἐπλεόναζεν, διότι τοῦτο ὅλως ἄσχετον πρὸς τὸ ἔνδικον μέσον τῆς ἀναιρέσεως τυγχάνει, ἡμεῖς δ' οὐδένα παραλληλισμὸν πρὸς τὴν ἔφεσιν ἀνελάβομεν. Ἐὰν ὁ κ. ἐπικριτὴς ἦτο εἰς θέσιν νὰ συμβουλευθῇ πλὴν τῆς τοῦ Σκέρρον, ὅστις ἐπίσης οὐδένα λόγον περὶ τούτου ποιεῖται, καὶ ἄλλας μονογραφίας περὶ ἀναιρέσεως, θὰ ἔβλεπεν ὅτι οὐδεὶς συγγραφεὺς ἐσκέφθη νὰ λαλήσῃ περὶ τοιούτων ἀσχέτων θεμάτων, προκειμένου περὶ ἀναιρέσεως.

ΙΑ'. Αἰ περὶ τῆς προξενικῆς νομοθεσίας γνώσεις τοῦ κ. Σ. Ε.

Εἰς τὸν κ. ἐπικριτὴν φαίνεται παράδοξον διατί ἡμεῖς γράφομεν διακεκριμένως περὶ ἀποφάσεων «προξενικῶν ἀρχῶν

καὶ προξενικῶν δικαστηρίων», νομίζει δὲ ὅτι πρόκειται περὶ τοῦ αὐτοῦ πράγματος! Ἀντὶ νὰ ἐκφράσῃ τοιαύτην ἀπορίαν, θὰ ἦτο κάλλιον νὰ ἀνεγίνωσκε τὸ ἄρθρ. 185 τοῦ Προξενικοῦ ΧΝΣ' Ν., ὅπερ παρεθέσαμεν ἡμεῖς καὶ ὅπερ ἐπὶ λέξει λέγει· «Αἱ παρὰ τῶν προξενικῶν ἀρχῶν ἢ τῶν προξενικῶν δικαστηρίων ἐκδιδόμεναι ἀποφάσεις δύνανται νὰ προσβληθῶσι δι' ἀναιρέσεως ἐνώπιον τοῦ Ἀρείου Πάγου κ.τ.λ.» Λίαν δ' εὐλογος ἡ διάκρισις, διότι κατὰ τὸ ἄρθρ. 131 τοῦ αὐτοῦ νόμου οἱ γενικοὶ πρόξενοι, πρόξενοι καὶ ὑποπρόξενοι (αἱ προξενικαὶ ἀρχαὶ δηλ.) δικάζουσι καὶ μόνοι ἐπὶ διαφορῶν, ὧν τὸ ἀντικείμενον δὲν ὑπερβαίνει κατ' ἀξίαν τὰς δραχ. 600, πρᾶγμα ὅπερ δὲν γνωρίζει ὁ κ. ἐπικριτής, ὡς δηλοῦται ἐκ τῆς ἀπορίας αὐτοῦ.

ΙΒ'. Ἄλλαι ἀδικαιολόγητοι ἀξιώσεις τοῦ κ ἐπικριτοῦ.

Ἡ ἀπαίτησις τοῦ κ. ἐπικριτοῦ, ὅπως μὴ ἀρκούμενοι εἰς τὴν παράθεσιν τῆς διαφορᾶς, ἥτις ὑφίσταται κατὰ τὴν Γερμ. Δικ., ἐξαρτῶσαν τὸ ἐπιτρεπτὸν τῆς ἀναθεωρήσεως ἐκ τῆς ἀξίας τοῦ ἀντικειμένου τῆς δίκης, ἐξετάσωμεν ἐπὶ πλεόν ἐὰν εἶναι (κατὰ τὴν ὀρθογραφίαν τοῦ κ. ἐπικριτοῦ γράφοντος οὕτως ἀντὶ τοῦ ἀν εἶναι) ὀρθὴ ἡ ἀρχὴ τῆς ἡμετέρας νομοθεσίας, τυγχάνει ἀπαίτησις λίαν ὑπερβολικὴ, διότι κατὰ τὴν λογικὴν ταύτην ἔδει ἐπὶ ἐκάστου σημείου νὰ προερχώμεθα εἰς συζητήσεις ὀρθότητος τῶν διαφορῶν σημείων τῶν νομοθεσιῶν. Ἐπὶ τοῦ προκειμένου ἄλλως ἐκτενέστερος λόγος παρεῖλκε καὶ διότι τὸ ζήτημα ἐν Γερμανίᾳ ἐξετάζεται κυρίως ἀπὸ τῆς ἀπόψεως τῆς ἐλαττώσεως τῶν ἐργασιῶν τοῦ *Reichsgericht*, ὡς θὰ ἔβλεπεν ὁ κ. ἐπικριτής, ἀν ἦτο εἰς θέσιν νὰ συμβουλευθῇ τοὺς ὑφ' ἡμῶν παρατιθεμένους Γερμανούς.

ΙΓ' Ἐλεγχος τῶν ἐν σχέσει πρὸς τὴν ἀναίρεσιν τῶν ἀποφάσεων τοῦ προέδρου τῶν πρωτοδικῶν γραφομένων ὑπὸ τοῦ κ. ἐπικριτοῦ.

Ὡς πρὸς τὰς ἀποφάσεις τοῦ προέδρου τῶν πρωτοδικῶν ὁ κ. ἐπικριτὴς παριστᾷ ὡς ἀνακάλυψιν ἰδικήν του. ἢ τοῦλάχιστον ἀντιτιθεμένην πρὸς τὰ ὑφ' ἡμῶν γραφόμενα διὰ τοῦ ἀλλά, τὴν γνώμην ὅτι λόγῳ τῆς προσωρινῆς ἰσχύος, ἢν αἱ ἀποφάσεις αὗται ἔχουσιν, δὲν ὑπόκεινται εἰς ἀναίρεσιν. Καὶ τοῦτο δὲν εἶναι ἀκριβές. Ἡμεῖς ἀκριβῶς τὸ προσωρινὸν τῆς ἰσχύος ἐξαίρομεν ἀρχόμενοι τῆς σχετικῆς ἀναπτύξεως (ἐν σελ. 85 διὰ μεγάλων στοιχείων τῶν 12 στιγμῶν, ὥστε νὰ μὴ ὑποτεθῇ ὅτι δὲν εἶδεν αὐτὰ ὁ κ. ἐπικριτὴς) ὡς ἀκολουθῶς· «Αἱ ὑπὸ τοῦ προέδρου τῶν Πρωτοδικῶν ἐκδιδόμεναι ἀποφάσεις προσωρινὴν (αἱ λέξεις διὰ κυρτῶν ἐν τῷ ἡμετέρῳ κειμένῳ, ὡς εἰ ἠθέλομεν νὰ ἐπικαλεσθῶμεν τὴν προσοχὴν καὶ τῆς μᾶλλον βραδείας ἀντιλήψεως) μόνον ἰσχὺν ἔχουσαι καὶ μὴ ἐπιδρῶσαι ἐπὶ τὴν κυρίαν δίκην, δὲν ὑπόκεινται κατ' ἀρχὴν εἰς ἀναίρεσιν». Καίπερ δ' ὅμως τὴν ἀρχὴν ταύτην ἀποδεχθέντες, δὲν ἐθεωρήσαμεν ὀρθὸν ἄνευ εἰδικῆς διατάξεως ν' ἀποκλείσωμεν τὴν ἀναίρεσιν κατὰ τῶν ἀποφάσεων τούτων καὶ ἐπὶ ὑπερβάσεως καθήκοντος ἢ κακῆς συνθέσεως, διότι ἐπὶ τῶν περιπτώσεων τούτων τὸ στοιχεῖον τῆς τελεσιδικίας δὲν ἀπαιτεῖται καὶ ἐπομένως ἡ προσωρινότης δὲν ἔχει σημασίαν τινά. Ἐμνημονεύσαμεν (σημ. 14), ὅτι ὁ ΟΙΚΟΝΟΜΙΔΗΣ δεικνύεται ἀποστέργων τὴν διαστολήν. Ἀπεκρούσαμεν δὲ τέλος τὸ ἐπιχείρημα, ὅπερ ἦτο δυνατόν ν' ἀντιταχθῇ ἡμῖν ἐκ τοῦ ἄρθρ. 807, ἀναφέροντος τὰς ἀποφάσεις καθ' ὧν ἀπευθύνεται ἀναίρεσις καὶ μὴ ποιουμένου μνείαν εἰδικῶς τῶν τοῦ προέδρου. Εἶπομεν δ' ἐπὶ τούτου ὅτι, ἐπειδὴ καὶ ἡ ἐνώπιον τοῦ προέδρου διαδικασία ἀποτελεῖ μέρος τῆς ἐνώπιον τῶν πρωτοδικῶν, περιλαμβάνεται δ' εἰς τὸ αὐτὸ τμῆμα τῆς Πολ. Δικ., δὲν εἶναι εὐλόγον νὰ δεχθῶμεν ἀντίθεσιν μεταξὺ τῶν ἀποφάσεων τοῦ

προέδρου καὶ τῶν τοῦ δικαστηρίου τῶν πρωτοδικῶν, ἀλλ' ὅτι τὸ ἀρθρ. 807 ἐνόει νὰ διαστείλῃ ἀπλῶς τὰς ἀποφάσεις τῶν Εἰρηνοδικῶν.

Ὁ κ. ἐπικριτής, ἐκ συστήματος δεχόμενος, ὡς εἴρηται, τὸ ἐναντίον πάσης λύσεως, ἣν δεχόμεθα ἐπὶ ἀμφισβητουμένων τυχόν ζητημάτων, ἀντὶ νὰ ἀποκρούσῃ τὰ ἐκ τῆς κειμένης νομοθεσίας ἐπιχειρήματα ἡμῶν, δογματίζει ἀποφθεγματικῶς ὅτι κατὰ τῶν ἀποφάσεων τοῦ προέδρου οὐδέποτε χωρεῖ ἀναίρεσις, καὶ ὡς ἐπιχείρημα φέρει δύο ἐγγυητὰς Γάλλους, ὑποδεικνύων οὕτως ὅτι τὸ ζήτημα ἐν Γαλλίᾳ εἶναι ἀναμφισβήτητον. Τοῦτο μαρτυρεῖ ὅτι οὐδόλως ἐμελέτησε τὸ πρᾶγμα. Τούλάχιστον δὲν ἔβλεπεν αὐτὴν τὴν σημείωσιν 13 ἐν τῇ αὐτῇ σελ. 85 τῆς ἡμετέρας πραγματείας, ἔνθα ἐν πλάτει ἐκτίθεντα αἱ γινῶμαι τῶν διαφόρων Γάλλων συγγραφέων καὶ ἡ νομολογία! Ἐκεῖ θὰ ἔβλεπεν ὅτι ἀκριβῶς ἐν Γαλλίᾳ παρὰ συγγραφέως, οἷος ὁ GLASSON, ἐν τῷ τελευταίῳ αὐτοῦ περὶ Πολιτικῆς Δικονομίας ἔργῳ, οὔτινος καὶ τὴν ὑπαρξιν ἔτι ἀγνοεῖ ὁ πρωτότυπος δικονομολόγος ἐπικριτής, δέχεται ὅτι χωρεῖ ἐπὶ τοῦ προκειμένου ἀναίρεσις. Ἐπίσης ἐκεῖ θὰ ἔβλεπεν ὅτι τὸ αὐτὸ φρονεῖ ὁ εἰδικῶς περὶ τῆς Ordonnance de référé γράψας BERTIN. Γράφομεν δ' ἀκόμη ὅτι αὐτὸ τὸ ἀκυρωτικὸν κατὰ τοὺς τελευταίους χρόνους δι' ἀποφάσεως παρατιθεμένης ὑφ' ἡμῶν ἐδέξατο τοιαύτην ἀναίρεσιν. Θὰ παρετήρει δ' ἐπίσης ὅτι ὁ GARSONNET ὡς ἀναμφισβήτητον θεωρεῖ ὅτι ἐπὶ «ὑπερβάσεως καθήκοντος καὶ ἀναρμοδιότητος» ἐπιτρέπεται ἀναίρεσις. Θὰ ἔβλεπε τέλος ὁ κ. ἐπικριτής, ἐὰν ἐμελέτα τὰ ἐν Γαλλίᾳ ἀναπτυχθέντα, ὅτι τὸ σπουδαιότερον ἐπιχείρημα τῶν ἀντιφρονούντων εἶναι ὅτι κατὰ τῶν τοιούτων ἀποφάσεων ἐπιτρέπεται ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ἔφεσις, ἐπομένως δὲν ἐκδίδονται εἰς τελευταῖον βαθμόν, ὅρος ἀπαραίτητος ἐν Γαλλίᾳ προκειμένου περὶ ἀναιρέσεως. Ταῦτα δὲ οὐδεμίαν ἐφαρμογὴν ἔχουσι παρ' ἡμῖν, διότι οὔτε ἔφεσις κατὰ τῶν ἀποφάσεων τοῦ προέδρου ἐπιτρέπεται. οὔτε καὶ ἐὰν ἐπετρέπετο ὑφίσταται παρ'

ἡμῖν ὁ ὅρος τοῦ τελευταίου βαθμοῦ (*en dernier ressort*), ὃν ἀξιοῦσιν ἐν Γαλλίᾳ τὸ *Règlement* τοῦ 1738 καὶ τὸ *Décret* τοῦ 1790. Ὅτι δὲ δύναται δι' ἀγωγῆς ἢ δι' ἐνστάσεως νὰ προβληθῇ ἡ ἀκυρότης τῆς καθ' ὑπέρβασιν καθήκοντος ἐκδοθείσης ἀποφάσεως τοῦ προέδρου, ὡς ἐδέξατο ἡ ἀπόφασις Ἀρ. Π., ἣν δὲν ἠδυνήθη νὰ εὕρῃ ὁ κ. ἐπικριτής, λέγων ὅτι δὲν ἔχει πρόχειρον τὸν ἀριθμὸν! (θὰ πρόκειται βεβαίως περὶ τῆς 83 τοῦ 1900), τοῦτο οὐδέμίαν σημασίαν ἔχει, διότι οὔτε ἀναμφισβήτητος εἶναι ἡ τοιαύτη ἐκδοχὴ ἐπὶ εὐρείας ἐρμηνείας τοῦ ἀρθρ. 759 τῆς Πολ. Δικ. στηριχθεῖσα, οὔτε ἐπὶ τῆς κακῆς συνθέσεως ἐφαρμόζεται (ὡς ὅταν πρωτοδίκης τις μὴ κωλυομένου τοῦ προέδρου ἐξέδοτο ἀπόφασιν), οὔτε τέλος ἐκ τοῦ ὅτι ἐπιτρέπεται ἡ δι' ἀγωγῆς ἢ ἐνστάσεως προβολὴ τῆς ἀκυρότητος ἐκ τούτου καὶ μόνου παρέπεται, ὅτι ἀποκλείεται ἡ δι' ἀναιρέσεως προσβολή.

Ἀντὶ ν' ἀκολουθήσῃ τὴν σειρὰν τῆς ἡμετέρας πραγματείας παλινδρομῶν ὁ κ. ἐπικριτής καὶ καταδεικνυόμενος οὕτως ὡς ὅλως βεβιασμένως καὶ ἄνευ τῆς προσηκούσης μελέτης γράφων, — ὡς ἄλλως καταδεικνύουσι καὶ τὰ στοιχειώδη σφάλματα, εἰς ἃ καθ' ἐκάστην γραμμὴν ὑποπίπτει — ἐπιτίθεται κατὰ τῆς ἀναπτύξεως ἡμῶν περὶ τοῦ ἐπιτρεπτοῦ τῆς ἀναιρέσεως κατὰ τῶν ἀποφάσεων, αἵτινες ἀπηγγέλθησαν ἐν τῇ ἐπ' ἀναφορᾷ διαδικασίᾳ. Ὑποδεικνύει δ' ἐμμέσως ὅτι περὶ αὐτῶν δὲν ἔπρεπε νὰ φέρωμεν τὸν λόγον, διότι τὸ ζήτημα δὲν εἶναι δεκτικὸν σπουδαίας ἀμφισβητήσεως. Κατὰ τὴν λογικὴν δηλ. τοῦ κ. Σ. Ε. μόνον τὰ θέματα, ἐφ' ὧν χωρεῖ σπουδαία ἀμφισβήτησις, ἔπρεπε νὰ εὕρωσι θέσιν ἐν τῇ ἡμετέρᾳ πραγματείᾳ, ἥτις περὶ τῶν λοιπῶν ἔδει νὰ σιωπᾷ!

Ἀλλὰ καὶ ἄλλως σφάλλεται ὁ κ. ἐπικριτής ταῦτα λέγων ἐπὶ τοῦ προκειμένου. Διὰ ν' ἀποδείξῃ δὲ ὅτι τὸ πρᾶγμα δὲν εἶναι δεκτικὸν σπουδαίας ἀμφισβητήσεως, παρατίθῃσι δύο Γάλλους συγγραφεῖς, οὓς ἀκριβῶς καὶ ἡμεῖς σημειοῦμεν (ἐν σημ. 7 σελ. 82). Φαίνεται δ' ὅμως ὅτι παραλαβὼν παρ' ἡμῶν τὴν παράθεσιν τοῦ GARSONNET δὲν κατέφυγεν

εἰς τὴν πραγματείαν τοῦ συγγραφέως, ἔνθα οὗτος μετὰ πολλοῦ δισταγμοῦ ἀποκρούει τὴν γνώμην τῶν BLOCH καὶ BREUILLAC, οἵτινες ἐκδόντες τῷ 1894 τὴν πραγματείαν τοῦ BERTIN (de la Chambre du Conseil) εἰς γ' ἐκδοσιν, ἀπέκρουσαν τὸ ἐπιτρεπτὸν τῆς ἀναιρέσεως. Ἐὰν δ' ἦτο εἰς θέσιν ὁ κ. ἐπικριτὴς νὰ συμβουλευθῇ καὶ τὸν GLASSON, θὰ ἔβλεπεν ὅτι καὶ αὐτὸς ἐν τῷ Β' τόμῳ τοῦ πρὸ διετίας ἐκδοθέντος ἔργου αὐτοῦ (σελ. 90) ἀποκρούει τὸ ἐπιτρεπτὸν τῆς ἀναιρέσεως ἐπὶ τῶν ἀποφάσεων ἐν γένει τῆς ἐκουσίας δικαιοδοσίας, ἐκτὸς ἂν πρόκειται περὶ ὑπερβάσεως καθήκοντος. Εἰς ἅπαντα τὰ σφάλματα ταῦτα δὲν θὰ ὑπέπιπτεν ὁ κ. ἐπικριτὴς, ἂν προσεῖχε τὸν νοῦν εἰς τὴν ἡμετέραν σημ. 7, ἐνθ' ἀναφέρονται καὶ αἱ ἐν Γαλλίᾳ καὶ αἱ ἐν Βελγίῳ ἀμφισβητήσεις.

ΙΑ'. Τί γράφει ὁ κ. Σ. Ε. περὶ διακρίσεως ἀμφισβητουμένης καὶ ἐκουσίας δικαιοδοσίας.— Παρανόησις σειρᾶς συγγραφέων.

Αἱ παρατηρήσεις, ἃς ποιεῖται ὁ κ. ἐπικριτὴς ἐπὶ τῶν ἡμετέρων ὁρισμῶν περὶ τῆς ἀμφισβητουμένης καὶ ἐκουσίας δικαιοδοσίας, μαρτυροῦσιν ἐπίσης ὅτι οὐδόλως ἐμελέτησε τὸ θέμα. Οὕτως ἡ διόρθωσις, ἣν εἰς τὸν περὶ ἀμφισβητουμένης δικαιοδοσίας ἡμέτερον ὁρισμὸν ἐπιφέρει, ὑπὸ οὐδενὸς ἀπολύτως τῶν ἐπτὰ συγγραφέων, οὓς παραθέτει, ὑποστηρίζεται. Ἡμεῖς ὀρίζοντες τὴν ἀμφισβητουμένην δικαιοδοσίαν (*jurisdictio contentiosa*) εἵπομεν ὅτι αὕτη «ἀποσκοπεῖ εἰς τὴν ἀπόκρουσιν παραβιάσεως ὑφισταμένου δικαιώματος», ὁ δὲ κ. ἐπικριτὴς λέγει ὅτι «συνίσταται εἰς τὴν ἀπόδοσιν αὐτοῦ προσβληθέντος ἢ εἰς ἀπλὴν ἀναγνώρισιν αὐτοῦ ἀμφισβητουμένου, ἐνίστε δὲ καὶ μὴ γεγεννημένου ἢ ἀπαιτητοῦ»· νομίζει δὲ ὅτι ὁ ἐντελῶς ἀνακριθὴς ὁρισμὸς αὐτοῦ οὗτος ὑποστηρίζεται ὑπὸ συγγραφέων ἐπὶ τοῦ κοινοῦ Γερμανικοῦ καὶ τοῦ νεωτέρου δικονομικοῦ τῆς

Γερμανίας δικαίου γραψάντων, οὓς ἀναμὶξ ἀναφέρει, καὶ δὴ τῶν Endemann, Renaud, Wetzell, Wach, Planck, Osterloh, Schmidt. Τοὺς συγγραφεῖς τούτους ἀδικεῖ βεβαίως ὁ κ. ἐπικριτής, διότι περὶ ἀποδόσεως προσβληθέντος δικαιώματος, ὡς ἀξιοῖ ὁ κ. ἐπικριτής, οὐδεὶς τούτων λέγει τι, ὡς ἐπίσης καὶ «περὶ ἀπλῆς ἀναγνωρίσεως» οὐδὲ λέξιν γράφουσιν οἱ ἐπὶ τοῦ κοινοῦ Γερμανικοῦ Δικαίου συγγραφεῖς. Ὁ κ. ἐπικριτής ὑποστηρίζει ὅτι εὖρε τοιαῦτά τινα παρ' αὐτοῖς ἐλέγχεται ἢ ὡς μὴ ἀναγνοὺς παντάπασι τὰ σχετικὰ αὐτῶν χωρία, ὅλως δὲ τυχαίως καὶ ἀβασανίστως ρίψας τὰς παραπομπάς, τίς οἶδε πόθεν λαβὼν ταύτας, ἢ ὡς ἀναγνοὺς μὲν ταῦτα ἀλλὰ μὴ ἀντιληφθεὶς τῶν γραφομένων ὀρθῶς, ὅπερ καὶ τὸ πιθανώτερον, ἀφ' οὗ κατεδείχθη ἤδη ὅτι ὁ κ. Σ. Ε. δὲν δύναται νὰ σχηματίσῃ ἀκριβῆ ἀντίληψιν στοιχειωδῶν διατάξεων τῆς ἡμετέρας Πολ. Δικονομίας.

Διὰ νὰ ἐξαγάγωμεν δ' αὐτὸν τῆς πλάνης, θὰ ἀναφέρωμεν τί λέγει ἕκαστος τῶν παρατιθεμένων ὑπ' αὐτοῦ, καθ' ἣν σειρὰν ἀναφέρει αὐτοὺς, συγγραφέων, οὕτω δὲ θὰ πεισθῇ ἴσως καὶ ὁ ἴδιος κ. ἐπικριτής ὅτι, ὅσα λέγει, οὐδόλως ἀνευρίσκονται εἰς τοὺς ἐγγυητάς, οὓς ἐπικαλεῖται. Καὶ δὴ

α') Ὁ ENDEMANN (§ 2 σελ. 11) ἀποκαλεῖ «ἀμφισβητουμένας δικαστικὰς ὑποθέσεις» (Streitigen Rechtssachen) τὰς περὶ δικαίων ἀξιώσεις (Rechtsansprüche), δι' ἃς γίνεται ἐπὶ κλησις εἰς τὴν συνδρομὴν τοῦ δικαστηρίου, ἐπὶ παραβιάσει προερχομένη ἐκ μὴ ἀναγνωρίσεως αὐτῶν ἢ ἐπὶ καθυστέρήσει τῆς ὀφειλομένης ἀναγνωρίσεως ἢ ἐκπληρώσεως. Ὡστε ὁ συγγραφεὺς ὁμιλεῖ ἀπλῶς περὶ βοηθείας τοῦ δικαστηρίου, ὅσα δὲ γράφει περὶ μὴ ἀναγνωρίσεως κτλ. ἐπεξηγοῦσι τὴν παραβίαν, τὸ ρῆμα δηλ. *verletzt werden*, ὅπερ κατὰ τὴν γερμανικὴν σύνταξιν ἐτέθη εἰς τὸ τέλος τῆς φράσεως καὶ διέφυγε τὴν προσοχὴν τοῦ κ. ἐπικριτοῦ, ἐὰν ἀνέγνω τὴν φράσιν. Ὅθεν οὔτε περὶ ἀποδόσεως οὔτε περὶ ἀναγνωρίσεως ἀπὸ τῆς ἀπόψεως τῆς δικαιοδοσίας γίνεται λόγος.

β') 'Ο RENAUD όμιλών έν § 22 περί τής άμφισβητουμένης δικαιοδοσίας κατ' αντίθεσιν πρὸς τήν έκουσίαν χαρακτηρίζει ταύτην ὡς «τὸ δικαίωμα καὶ τὸ καθήκον πρὸς τὸ ἐπιλύειν άμφισβητήσεις ιδιωτικῶν δικαίων μετὰ προηγουμένην έρευναν (causa cognitio), μεθ' οὗ συνδέεται καὶ ἡ πρὸς άναγκαστικὴν εκτέλεσιν έξουσία». Καὶ ένταῦθα λοιπὸν οὔτε περί άποδόσεως οὔτε περί άπλῆς άναγνώρισεως γίνεται λόγος.

γ') 'Ο WETZEL έν § 43 (σελ. 51' γ' εκδόσεως) τήν άμφισβητουμένην δικαιοδοσίαν χαρακτηρίζει ὡς τήν άσχολουμένην πρὸς τήν «άνόρθωσιν παραβιασθέντων ιδιωτικῶν δικαίων» (mit der Herstellung *verletzter* Privatrechte) "Ωστε καὶ έδῶ οὔτε άπόδοσιν οὔτε άπλῆν άναγνώρισιν βλέπομεν.

δ') 'Ο WACH, ποιούμενος ειδικῶς λόγον περί τής μεταξὺ άμφισβητουμένης καὶ έκουσίας δικαιοδοσίας αντίθεσεως έν τῇ ύφ' ἡμῶν παρατιθεμένη § 6 τοῦ 'Εγχειριδίου αὐτοῦ, επέκτείνεται διὰ μακρῶν καὶ άντικρούων διαφόρους αντίθετους γνώμας καταλήγει (σελ. 52) εἰς τὸ ὅτι έν τῷ σκοπῷ εκάτερας έγκείται ἡ αντίθεσις, «im ZWESKE wurzelt», γράφει ὁ συγγραφεὺς σημειῶν διὰ κυρτῶν γραμμάτων τήν λέξιν ZWESKE, ὡς εἰ ἤθελε νὰ έπιστήσῃ τήν προσοχὴν τοῦ κ. Σ. Ε., ὅστις ὅμως δὲν έδυσκολεύθη τήν έν τῇ ἡμετέρα πραγματεία συμφώνως τῇ άναπτύξει τοῦ WACH εκ προθέσεως τεθεῖσαν φράσιν «δι' ἧς άποσκοπεῖται» νὰ μεταβάλλῃ εἰς συνίσταται, χωρὶς νὰ αντιληφθῇ ὅτι ένταῦθα άκριβῶς έγκείται ἡ άξία τοῦ ὁρισμοῦ. 'Ως τοιοῦτον δὲ σκοπὸν έχει ἤδη υποδείξει εὐθύς έν άρχῇ τής παραγράφου ὁ συγγραφεύς, ὅτι ἡ άμφισβητουμένη δικαιοδοσία προτίθεται νὰ προστατεύσῃ, νὰ προσεπικυρώσῃ τήν έννομον τάξιν τῶν ιδιωτικῶν δικαίων.

ε') 'Ο PLANCK, ποιούμενος λόγον περί άμφισβητουμένης δικαιοδοσίας έν § 7, άποφεύγει νὰ παράσχῃ ὁρισμόν,

ἀναφέρων μόνον λεπτομερῶς περὶ τοῦ ποῖαι ὑποθέσεις κατὰ τὴν Γερμ. Δικ. ὑπάγονται εἰς ταύτην.

5') Ὁ OSTERLOH, (ἐπιστρέφει οὕτως ὁ κ. ἐπικριτὴς κατὰ δεκαετηρίδας ὅλας ὀπισθεν), ἐν § 12 ὁμιλεῖ περὶ «ἐπιδιώξεως ἢ ὑπερασπίσεως παραβιασθέντων δικαιωμάτων, καταπαύσεως δηλ. τῶν συνεπειῶν ὑφισταμένης ἤδη διαταράξεως τοῦ ἀνήκοντος τῷ κατ' ἰδίαν ἀτόμῳ δικαιώματος», διαβλέπει δὲ τὴν ἀντίθεσιν μεταξὺ ἀμφισβητουμένης καὶ ἐκουσίας δικαιοδοσίας, κατὰ τὴν ἐσφαλμένην παλαιὰν θεωρίαν, εἰς τὴν ὑπαρξιν ἢ μὴ ἀντιτιθεμένων συμφερόντων.

ζ') Ὁ SCHMIDT ἐν μὲν § ἢ καὶ σελ. 22, ὡς παραθέτει αὐτὸν ὁ κ. ἐπικριτὴς, οὐδὲν λέγει περὶ ἀμφισβητουμένης δικαιοδοσίας, ἀλλ' ἀποσαφεῖ τὴν ἀντίθεσιν ἐν § 27 καὶ εὐρίσκει ἀκριβῶς ὅτι τὸ χαρακτηρίζον τὴν ἀμφισβητουμένην δικαιοδοσίαν εἶναι ὅτι αὕτη τείνει πρὸς ἀπόκρουσιν (*zur Abwehr*, γεγραμμένον διὰ κυρτῶν γραμμάτων) συγκεκριμένης καὶ ἀντικειμενικῆς παρανόμου διαγωγῆς ὀρισμένου ἀτόμου.

Αὐτὰ ἀκριβῶς ἀναφέρουσιν οἱ ἐπτὰ συγγραφεῖς, οὓς παραθέτει ὁ κ. ἐπικριτὴς. Ἦναγκάσθημεν νὰ μνημονεύσωμεν εἰδικῶς τὰ παρ' ἐνὸς ἐκάστου γραφόμενα, ἵνα καταδείξωμεν ὅτι οὐδεὶς ἀναφέρει περὶ «ἀποδόσεως προσβληθέντων δικαιωμάτων», ὡς ἀξιοῖ ὁ κ. Σ. Ε. ὅτι εὖρε, παραθέτων τυχαίως ὀνόματα συγγραφέων. Ἐπίσης περὶ ἀπλῆς ἀναγνωρίσεως ἐκ μὲν τῶν ἐπὶ τοῦ κοινοῦ Γερμανικοῦ Δικ. συγγραφέων οὐδεὶς ἀναφέρει τι, μόνον δ' ἐκ τοῦ WACH δύναται νὰ προκύψῃ τοιοῦτόν τι «*die Privatrechtsordnung bewähren*», καὶ ἴσως ὁ κ. ἐπικριτὴς ἐκ τούτου νὰ παρυσύρθῃ. Ἀλλ' ἀγνοεῖ ὅτι ὁ WACH ὁμιλεῖ οὕτω, διότι κατὰ τὴν Γερμανικὴν Δικονομίαν (§ 256) ὑφίσταται καὶ ἡ λεγομένη ἀναγνωριστικὴ ἀγωγὴ (*Feststellungsklage*), ἥτις δὲν προϋποθέτει προσβεβλημένον δικαίωμα, δι' ὃ καὶ ὁ WACH (σελ. 13) δύο τύπους ἀγωγῶν διακρίνει, τοὺς τῆς ἀναγνωρίσεως καὶ τῆς καταδίκης. Ἴδε καὶ SCHMIDT § 4.

Ἄλλα τοιαῦται ἀναγνωριστικαὶ ἀγωγαὶ παρ' ἡμῖν δὲν ὑπάρχουσιν, περὶ οὗ δὲν ἔχει βεβαίως ἀκριβῆ γνῶσιν ὁ κ. ἐπικριτής. ἀφοῦ ὁμιλεῖ περὶ ἀπλῆς ἀναγνωρίσεως δικαιώματος, προκειμένου περὶ τῆς ἀμφισβητούμενης δικαιοδοσίας.

Ὡς ἐκ τῶν προειρημένων λοιπὸν δῆλον γίνεται, ὁ ἡμέτερος ὁρισμὸς τῆς ἀμφισβητούμενης δικαιοδοσίας εἶναι λίαν ἀκριβὲς καὶ σύμφωνος πρὸς τὰ κρατήσαντα διδάγματα ἐν τῇ δικονομικῇ ἐπιστήμῃ. Ἀπεδεξάμεθα δὲ κατ' αὐτὸν συμφῶνως τῇ διδασκαλίᾳ, ἣν διὰ μακρῶν ὑπεστήριξεν ὁ WACH, ὅτι ὁ σκοπὸς εἶναι ὁ παρέχων τὸ διακριτικὸν γνῶρισμα, καὶ δι' αὐτὸ εἶπομεν ἀποσκοποῦσα. Περαιτέρω δ' ἐκρίναμεν καλὸν νὰ μὴ μείνωμεν πιστοὶ εἰς τὸν ὁρισμὸν τοῦ μεγάλου ἡμῶν διδασκάλου, καθ' ὅσον ἐπὶ τῇ βάσει τῆς ἡμετέρας νομοθεσίας ἀπαιτούμενης προσβολῆς δικαιώματος ἐθεωρήσαμεν καταλληλότερον τὸν ὅρον, ὃν ὁ SCHMIDT μεταχειρίζεται, ἀπόκρουσις. Διὰ νὰ συμμορφωθῶμεν δὲ τέλος πρὸς τὴν ἡμετέραν νομοθεσίαν, ἔτι ἀκριβέστερον προσελάβομεν ἐν τῷ ὁρισμῷ τὸν χαρακτῆρα τοῦ «ὑφισταμένου δικαιώματος». Οὔτε τὴν λέξιν ἀπόδοσις ἦτο πρέπον νὰ μεταχειρισθῶμεν, διότι αὕτη προϋποθέτει ἐκτέλεσιν, ἥτις δὲν εἶναι ἀπαραίτητον ἐπακολούθημα τῆς ἀποφάσεως, καὶ δι' αὐτὸ ὑπὸ οὐδενὸς συγγραφέως ἀνεγράφη, οὔσα προῖδον τῆς ἐφευρέσεως τοῦ κ. ἐπικριτοῦ. Ἄλλ' οὔτε καὶ περὶ ἀπλῆς ἀναγνωρίσεως ἠδυνάμεθα νὰ λαλήσωμεν, διότι παρ' ἡμῖν, ἐπαναλαμβάνομεν, ἀναγνωριστικαὶ ἀγωγαὶ δὲν ὑπάρχουσιν, ὡς πλανᾶται φρονῶν ἴσως ὁ τοιοῦτον στοιχεῖον κατὰ τὴν ἡμετέραν νομοθεσίαν ἀξιῶν κ. Σ. Ε.

Ὅλως τυχαῖαι ἐπίσης εἶναι αἱ πλεῖσται τῶν παραθέσεων, ἃς ποιεῖται ὁ κ. Σ. Ε., ἵνα καταδείξῃ ἐσφαλμένον τὸν περὶ ἐκουσίας δικαιοδοσίας (jurisdictio voluntaria) ἡμέτερον ὁρισμόν. Παραθέτει τὸν Endemann ἐν § 2, ἐνθα οὗτος τοῦναντίον ἀποκρούει πάντα ὁρισμὸν ὡς ἀλυσιτελῆ,

«Die kunstdefinitionen behufs Abgrenzung der beiderseitigen Gebiete (λέγει ὁ Endemann ἐπὶ λέξει ἀποβλέπων πρὸς τὴν ἀμφισβητούμενην καὶ τὴν ἐκουσίαν δικαιοδοσίαν leisten wenig». Ἡ ἑτέρα δ' ἐν § 281 παράθεσις εἶναι ὅλως ἄσχετος καὶ εἶναι ἀκατανόητον τί ἀντελήφθη ἐκεῖ ὁ κ. Σ. Ε. διὰ τὴν παραθέσιν.

Οὐδεμίαν ἐπίσης θέσιν ἔχει ἡ ἐπίκλησις τοῦ RENAUD ἐν § 14, διότι αὐτόθι γίνεται λόγος περὶ ἀνικανότητος καὶ ἐξαιρέσεως δικαστοῦ! Καὶ ὁ RENAUD οὐδαμοῦ παρέχει ὅρισμὸν ἐκουσίας δικαιοδοσίας, οὐδὲ λέγει τι τῶν ὧν ἀναφέρει ὁ κ. ἐπικριτής. Ἀλλὰ καὶ ἡ ἐπίκλησις τοῦ WETZEL ἐν § 43 οὐδόλως ὁμιλεῖ περὶ καταργήσεως δικαιωμάτων, ἐξ οὗ μάλιστα ὁ ENDEMANN (αὐτόθι σημ. 28) ἀντλεῖ καὶ ἐπιχείρημα, ὅπως καταδείξῃ τὸ ἀλυσιτελὲς τῶν τεχνικῶν ὁρισμῶν ἐπὶ τοῦ προκειμένου. Ἐκ τοῦ ὅτι δὲ ὁ WETZEL ἀναφέρει ἐννόμους σχέσεις (δικαιολογικὰς ὡς θέλει ὁ κ. Σ. Ε.), οὐδαμόθεν ἔπεται ὅτι ἀντιπαρατίθῃσι ταύτας πρὸς τὰ δικαιώματα, τοσοῦτῳ μᾶλλον καθ' ὅσον τὴν ἐποχὴν καθ' ἣν ἔγραψεν ὁ WETZEL δὲν ἐκράτει σαφήνεια περὶ τὸν ὅρισμὸν τῶν ἐννόμων σχέσεων. Καὶ παρὰ τῷ OSTERLOH ἐν § 12 ἐπίσης οὐδὲν εὔρηται τῶν ὧν γράφει ὁ ὑπὸ ἑλεγχον ἐπικριτής, διότι ὁ ἐν λόγῳ συγγραφεὺς προκειμένου περὶ ἐκουσίας δικαιοδοσίας ὁμιλεῖ περὶ «ἀποσοδήσεως μελλουσῶν διαταράξεων (Abwendung zukünftiger Störungen) δικαιωμάτων».

Ὁ WACH ἐν § 6 ὁμιλεῖ περὶ παραγωγῆς καὶ ἀναπτύξεως ἐν τῇ ἐννόμῳ τάξει τῶν ἰδιωτικῶν δικαίων. Ὁ SCHMIDT ἐν § 27 ὁμιλῶν καὶ οὗτος πάντως περὶ δικαίων προσθέτει καὶ τὸ τέλος αὐτῶν (die Endigung)· ἡμεῖς ὅμως προετιμήσαμεν κατὰ τὸ ὑπόδειγμα τοῦ WACH, ὃν καὶ παρεθέσαμεν (σημ. 6), τὴν λαλήσωμεν περὶ ἀναπτύξεως ἐν γένει, εἰς ἣν εὐνοήτως περιλαμβάνεται καὶ τὸ τέλος. Ὁ PLANCK οὔτε ἐν § 7, ὡς παραθέτει αὐτὸν ὁ κ. Σ. Ε., οὔτε ἄλλοθί που φέρει τὸν λόγον περὶ ἐκουσίας δικαιοδοσίας, ἐπομένως ἀδασανίστως

ὅλως παρατίθεται καὶ οὗτος. Τέλος δὲ καὶ ὁ LABAND ἐν Τόμ. III (οὐχὶ II, ὡς παραθέτει ἐσφαλμένως ὁ κ. ἐπικριτῆς) § 84, ὁμιλῶν περὶ δικαιοδοσίας, οὐδὲν ἀναγράφει τῶν ὅσων ὁ κ. Σ. Ε. νομίζει ὅτι εὔρε παρ' αὐτῷ περὶ ἐκουσίας δικαιοδοσίας, τίς οἶδε τίνας φράσεις τοῦ συγγραφέως παρανοήσας.

Καὶ πάλιν λοιπὸν ἐνταῦθα ἀποδεικνύεται ὅτι ὁ ἡμέτερος περὶ ἐκουσίας δικαιοδοσίας ὁρισμὸς ὅταν ὁμιλῶμεν περὶ τῆς διὰ τῶν δικαστηρίων συμπράξεως τῆς πολιτείας πρὸς παραγωγὴν, ἐπιβεβαίωσιν καὶ ἀνάπτυξιν τῶν δικαιωμάτων, εἶναι σύμφωνος πρὸς τὰς τελευταίας διδασκαλίας τῆς δικονομικῆς ἐπιστήμης. Κυρίως ἐκ τῆς παραθέσεως τῶν συγγραφέων, οὓς ὅλως ἀβασανίστως ὁ κ. Σ. Ε. ἐπικαλεῖται, κατεδείξαμεν, ὅτι οὗτοι οὐδόλως ἀντιπαραθέτουσι δικαιώματα καὶ ἐννόμους σχέσεις. ὁμιλοῦντες ἀδιακρίτως οἱ νεώτεροι μάλιστα ὡς ὁ SCHMIDT ὁμιλοῦσιν ἀποκλειστικῶς, περὶ δικαιωμάτων. Ἄλλως καὶ ἡμεῖς ἐν τῇ σχετικῇ σημ. 6 ἀποκρούοντες τὸν ὁρισμὸν τοῦ ΟΙΚΟΝΟΜΙΔΟΥ λέγομεν ὅτι ἐν τῇ ἐκουσίᾳ δικαιοδοσίᾳ «πολλάκις ἢ δικαστικὴ ἀνάμιξις χρησιμεύει καθαρῶς εἰς παραγωγὴν ἐννόμου σχέσεως», ὅπερ κατὰ τὸ σύστημα αὐτοῦ ἐπίσης δὲν ἀνέγνωσεν ὁ κ. ἐπικριτῆς.

Ἦναγκάσθημεν νὰ ἐπεκταθῶμεν εἰς τὰς περὶ τῶν ὁρισμῶν ἀμφισβητουμένης καὶ ἐκουσίας δικαιοδοσίας παρατηρήσεις τοῦ κ. Σ. Ε., διότι οὗτος διὰ νὰ καταπλήξῃ τοὺς μὴ εἰδικῶς εἰς τὰς ἀναπτυχθείσας θεωρίας ἐγκύψαντας παρέθηκε σειρὰν ὅλην συγγραφέων, τυχαίως καὶ ἀβασανίστως, χωρὶς νὰ μελετήσῃ τὰ παρ' αὐτῶν γραφόμενα, ἔπρεπε δὲ ν' ἀποκαλυφθῇ τὸ ἐγχείρημα τοῦτο τοῦ κ. ἐπικριτοῦ, ὅστις ἴσως ἐνόμισεν ὅτι ἠδύναντο νὰ παρέλθωσιν αἱ ἀμελέτητοι παραθέσεις αὐτοῦ ἀνεξέλεγκτοι.

Ἄλλ' ὁ κ. ἐπικριτῆς δὲν ἠρκέσθη μόνον νὰ παραθέσῃ Γερμανοὺς διὰ νὰ πολεμήσῃ τοὺς ἡμετέρους ὁρισμούς. Παρέπεμψεν εἰς τὴν Πολ. Δικονομίαν του! Ὅντως δὲ εἰς τὸ ἄρτι ἐκδοθὲν τρίτον τεῦχος τῆς πραγματείας του πολλὰ τὰ περίεργα γράφει περὶ τῶν σχετικῶν θεμάτων, ἀλλὰ περὶ τούτων γενήσεται ἐν οἰκείῳ μέρει ὁ προσήκων λόγος.

**ΙΕ'. Αἱ διαιτητικαὶ ἀποφάσεις. Συνέχεια ὀλισθημάτων
περὶ τὴν ὀρθὴν ἀνάγνωσιν.**

Δεῦτε ἴδωμεν νῦν νέα ἀναγνωστικὰ ὀλισθήματα, εἰς ἃ ὑπέπεσεν ὁ κ. ἐπικριτὴς ἀναγνοῦς ὅσα γράφομεν ἐν σελ. 90 τῆς ἡμετέρας πραγματείας αἰτιολογοῦντες τὸ ὅτι αἱ «διαιτητικαὶ ἀποφάσεις δὲν ὑπόκεινται εἰς ἀναίρεσιν».

Τὰ ὀλισθήματα εἶναι καὶ ἐνταῦθα τοιαύτης περιοπῆς, ὥστε δέον νὰ τύχωσιν ἀπεικονίσεως διὰ παραλληλισμοῦ τῶν ὑφ' ἡμῶν γραφομένων πρὸς ὅσα κατώρθωσε ν' ἀναγνώσῃ ὁ κ. ἐπικριτής.

Σ. ΕΥΚΛΕΙΔΟΥ. Ἐπίκρισις σελ. 232 στίχ. 19 ἐπ.· ε'.) «δεχόμενος (γράφει περὶ ἡμῶν) ὅτι κατὰ τῶν ἀποφάσεων τῶν διαιτητῶν ἀναίρεσις δὲν χωρεῖ, ὅπερ ἀναμφισδύητον, δικαιολογεῖ τὴν ἀρχὴν ταύτην διὰ τῶν ἐξῆς λόγων, α') (μετὰ τὸ ε' ἄπορον πῶς ἄρχεται πάλιν α') ὅτι ὁ νομοθέτης καθιέρωσε κατ' αὐτῶν ἄλλο ἐνδίκον μέσον τὴν ἀνακοπὴν κατὰ τοῦ ἐντάλματος τῆς ἐκτελέσεως τῶν· δ') ὅτι δὲν ἐνδιαφέρεται διὰ τὴν ὑπὸ τῶν διαιτητῶν ὁμοιόμορφον καὶ ἐνιαίαν ἐφαρμογὴν τῶν νόμων».

Κ. ΒΑΣΙΛΕΙΟΥ. Περὶ ἀναίρεσεως σελ. 90. «Ὁ ἀποκλεισμός τῆς ἀναίρεσεως κύριον λόγον ἔχει (διὰ κυρτῶν στοιχείων καὶ ἐν τῇ ἡμετέρᾳ πραγματείᾳ) προδήλως τὴν ἀπαλλαγὴν τῆς διαιτητικῆς διαδικασίας ἀπὸ τῆς τηρήσεως αὐστηρῶν τύπων καὶ τῆς ὑποταγῆς εἰς πιστὴν ἐρμηνείαν κειμένων νόμων, ὧν τὴν ἀκριθεῖς ἐφαρμογὴν δὲν ἐπίστανται συνήθως οἱ διαιτηταί. Οὐδ' ἔχει ἀποστολὴν ὁ Ἄρειος Παγὸς νὰ ἐμπεδώσῃ τὴν ὁμοιόμορφον τῶν νόμων ἐφαρμογὴν εἰ μὴ μεταξὺ τῶν τακτικῶν δικαστηρίων. Αἱ τῶν διαιτητῶν ἄλλως ἀποφάσεις ὑπόκεινται κατ' ἀρχὴν εἰς ἔφεσιν, ἔτι δὲ εἰς τὸν τῆς ἀκυρότητος ἑλεγχον τοῦ προέδρου καὶ ἐπὶ πᾶσιν εἰς ἰδίαν ἐπ' ἀκυρώσει διαδικασίαν ἐπὶ τῇ βάσει ἀνακοπῆς κατὰ τοῦ περὶ ἐκτελέσεως ἐντάλματος».

Σημειωτέον καὶ ἐνταῦθα ὅτι ταῦτα πάντα ἐν τῷ ἡμετέρῳ κειμένῳ γράφονται διὰ μεγάλων τυπογραφικῶν στοιχείων τῶν 12 στιγμῶν, ὥστε δὲν εἶναι δυνατόν ἢ

νὰ ὑπέπεσον εἰς τὴν ὄρασιν τοῦ κ. ἐπικριτοῦ, ὅστις ἀναγνούς ὅσα γράφει διέπραξε τὰ ἐξῆς·

α') Παρεῖδεν ἐντελῶς τὸν ὑφ' ἡμῶν προτασσόμενον καὶ διὰ κυρτῶν μεγάλων γραμμάτων ὡς κύριον λόγον χαρακτηριζόμενον.

β') Ἐν ᾧ ἡμεῖς γράφομεν ὅτι ὁ Ἄρειος Πάγος δὲν ἔχει ἀποστολὴν, ὁ κ. ἐπικριτὴς ἀνέγνωσεν ὅτι ὁ νομοθέτης δὲν ἐνδιαφέρεται (!)

γ') Ἐν ᾧ ἡμεῖς γράφομεν ἀπλῶς ὁμοιόμορφον τῶν νόμων ἐφαρμογὴν, ὁ κ. ἐπικριτὴς γράφει ἐνιαίαν καὶ ὁμοιόμορφον, ὅπερ εἶναι πλεονασμὸς, τῶν λέξεων τυγχανουσῶν ταυτοσήμεων.

δ') Ἐν ᾧ ἡμεῖς συμπληροῦντες τοὺς λόγους ὁμιλοῦμεν περὶ ἐφέσεως, ἐλέγχου τῆς ἀκυρότητος ὑπὸ τοῦ προέδρου καὶ διαδικασίας ἐπ' ἀκυρώσει ἐπὶ τῇ βάσει ἀνακοπῆς κατὰ τοῦ περὶ ἐκτελέσεως ἐντάλματος, ὁ κύριος ἐπικριτὴς ἀνέγνωσε μόνον «ἀνακοπὴν κατὰ τοῦ ἐντάλματος».

Παρατηρητέον δὲ νῦν ὅτι τὸ ὑφ' ἡμῶν γραφόμενον ὅτι ὁ Ἄρειος Πάγος ἔχει ἀποστολὴν νὰ ἐμπεδώσῃ τὴν ὁμοιόμορφον ἐφαρμογὴν τῶν νόμων μεταξὺ τῶν τακτικῶν δικαστηρίων, ἐλέχθη τὸ πρῶτον ἐν Γαλλίᾳ διὰ τὸ Ἀκυρωτικὸν ἐν σχέσει πρὸς τὰς διαιτητικὰς ἀποφάσεις, παρ' αὐτοῦ τούτου τοῦ Ἀκυρωτικοῦ ἐν ἀρχαιοτάτῃ ἀποφάσει τῆς 23 nivôse ἔτους X, τονισθὲν δ' ἀκολουθῶς ὑπὸ τοῦ Merlin (Répertoire λέξ. Cassation καὶ λέξ. Arbitrage), παρέμεινεν ἔκτοτε εἰς τὰ Γαλλικὰ Εὐρετήρια (πρὸς Dalloz No 109 καὶ τὸ νέον Répertoire du Droit Français ἐν λ. Cassation No 461 καὶ λ. Arbitrage No 1064). Καὶ ἡμεῖς δ' ἐκρίναμεν ὀρθὸν νὰ περιλάβωμεν ὡς παρεπόμενον τὸν λόγον τοῦτον τοῦ ἀποκλεισμοῦ τῆς ἀναιρέσεως ἐπὶ τοῦ προκειμένου ἐντελῶς συνάδοντα τῇ ἡμετέρᾳ νομοθεσίᾳ, ἐν ᾗ καὶ ὁ Ἄρειος Πάγος ἰδρύθη κατ' ἀπομίμησιν τοῦ Ἀκυρωτικοῦ τῆς Γαλλίας καὶ τὸ μὴ ἐπιτρεπτὸν τῆς ἀναιρέσεως κατὰ διαιτητικῶν ἀποφάσεων ἐκ τῆς Γαλλικῆς νομοθεσίας ἐλήφθη.

Ταῦτα δὲ πάντα ἀγνοῶν, ὡς εἰκός, ὁ κ. ἐπικριτῆς παρενόησε τὰ παρ' ἡμῶν γραφόμενα.

Καὶ μέχρι μὲν τοῦ σημείου τούτου ἡ ἀγνοία τοῦ κ. ἐπικριτοῦ δύναται νὰ τύχη ὁπωσοῦν ἐλαφρυντικῶν τινων, διότι δὲν εἶχομεν ὑποδείξει αὐτῷ ποῦ νὰ καταφύγῃ ὅπως ὀδηγηθῇ. Γοιαῦται δ' ὅμως ἐλαφρυντικαὶ περιπτώσεις δὲν ὑφίστανται ἐν σχέσει πρὸς ὅσα λέγει ἀποκρούων τὸν τελευταῖον λόγον (μεταβαλλόμενον παρ' αὐτοῦ εἰς πρῶτον), ὃν ἐμνημονεύσαμεν πρὸς αἰτιολογίαν τοῦ ἀποκλεισμοῦ τῆς ἀναιρέσεως, τὸ ἐπιτρεπτὸν δηλ. τῆς ἀνακοπῆς κατὰ τοῦ ἐντάλματος τῆς ἐκτελέσεως διαιτητικῆς ἀποφάσεως, περὶ ἧς λαλεῖ τὸ ἄρθρ. 123 καὶ οὐχὶ τὸ 122 τῆς Πολ. Δικ. ὡς καὶ ἐν τούτῳ ἔτι σφαλλόμενος λέγει ὁ κ. Σ. Ε. Ἐπὶ τοῦ προκειμένου ἡδύνατο νὰ καταφύγῃ εἰς τὸν *Loi*, ὃν παρεθέσαμεν ἐν σημ. 22 ἀμέσως κάτωθεν τῆς σχετικῆς περικοπῆς τῆς ἡμετέρας πραγματείας. Ἐκεῖ δὲ θὰ ἔβλεπεν ὅτι οὐχὶ πλέον ἡμεῖς ἀλλ' αὐταὶ αἱ ἐπίσημοι αἰτιολογίαι τοῦ ἄρθρ. 1028 τῆς Γαλλικῆς Δικονομίας, τοῦ ἀπαγορεύοντος τὴν ἀναίρεσιν κατὰ τῶν διαιτητικῶν ἀποφάσεων καὶ εἰσάγοντος τὴν ἀνακοπὴν κατὰ τοῦ ἐντάλματος λέγουσι τὰ ἑξῆς: «*Les jugements arbitraux... ils ne pourront l'être (ἐννοεῖται τὸ προηγούμενον *attaqués*) par le recours en cassation. Au lieu de cette voie longue et difficile, le projet (ἡ Γαλλικὴ Δικονομία δηλ., ἐκ τοῦ ἄρθρ. 1028 τῆς ὁποίας ἐλήφθησαν τὰ ἡμέτερα ἄρθρα 122 καὶ 123) en ouvre une courte et facile (τὴν ἐν τῷ ἄρθρῳ δηλ. *opposition à l'ordonnance d'exécution*) pour empêcher l'exécution de ces jugements, quand ils ont été rendus sans pouvoir, ou par excès de pouvoir*». Ὁ κ. ἐπικριτῆς λαβὼν τὴν γραφίδα ἐν χερσὶν ἐνόμισεν ὅτι ἡδύνατο ν' αὐτοσχεδιάσῃ καὶ ἐθεώρησεν ὅτι ἀπέκρουσεν ἡμᾶς καθ' ἣν στιγμὴν ἀπέκρουεν αὐτὰς τὰς Αἰτιολογίας τῆς Γαλλικῆς Δικονομίας, ἥτοι τὸν *Orateur* τοῦ *Tribunal*, εἰσηγούμενον τὴν μεταβολὴν τοῦ νομοσχεδίου ὡς πρὸς τὸ μὴ ἐπιτρεπτὸν τῆς ἀναιρέσεως, καθ' ἧς ἄλλως ἡμεῖς αὐτοὶ ἐξηγουῦμεν, ὡς εἴρηται, ἐν σημ. 22, ἐὰν δ' ἔβλε-

πεν αὐτὴν ὁλόκληρον ὁ κ. Σ. Ε., δὲν θὰ ὑπέπιπτεν εἰς τοιαῦτα ὀλισθήματα.

Καὶ ἐὰν μὲν περιορίζοντο μέχρι τοῦ σημείου τούτου τὰ παθήματα τοῦ κ. ἐπικριτοῦ, ἔδει νὰ ἔμενεν οὗτος νύχαριστημένος. Ἄλλ' ἔπαθε καὶ τι πολλῶ χειρὸν. Ἰδὼν παρὰ GARSONNET (T. Z' . § 1511), ὅτι ὁ συγγραφεὺς οὗτος ἀναφέρων τὴν ἀπαγόρευσιν τῆς ἀναίρεσεως κατὰ διαιτητικῶν ἀποφάσεων ἀρκεῖται νὰ δικαιολογήσῃ ταύτην ὡς συνεπῶς ἔχουσιν πρὸς τὸ ὅτι κατὰ τῶν τοιούτων ἀποφάσεων ἐπιτρέπεται ἔφεσις, ἀβασανίστως ἐνόμισεν ὅτι ἡδύνατο νὰ μετοχετεύσῃ τοῦτο παρ' ἡμῖν καὶ ὡς μόνον λόγον νὰ μνημονεύσῃ διορθῶν τὸ Ἀκυρωτικόν, τὸν MERLIN καὶ τὸν ORATEUR τοῦ TRIBUNAT, προτάσων τὴν ἐξῆς ἀποφθεγματικὴν φράσιν διὰ νὰ δείξῃ ὅτι ἀπεκάλυψέ τι «ἡ ἀναίρεσις δὲν εἶναι δεκτὴ δι' ἄλλον λόγον». Ταῦτα δ' ὅμως γράφων παρεῖδεν ὁ κ. ἐπικριτῆς ὅτι τοῦτο παρὰ Γάλλοις δυνατόν νὰ ἀρκῇ, διότι παρ' αὐτοῖς κατ' ἀρχὴν δὲν ἐπιτρέπεται ἀναίρεσις κατὰ τῶν ἀποφάσεων, αἵτινες ὑπόκεινται εἰς ἔφεσιν, ἔστω καὶ ἂν δι' οἷονδήποτε λόγον ἢ ἐνάσκησις τῆς ἐφέσεως δὲν εἶναι πλέον δυνατή. Παρ' ἡμῖν ὅμως δὲν ἀρκεῖ τοῦτο μὴ ἰσχύοντος τοῦ ὅρου *en dernier ressort*, περὶ οὗ καὶ ἀνωτέρω ἐλάλησαμεν, καὶ ὡς ἐκ τοῦ ὁποίου ἀναγκάζεται ὁ κ. ἐπικριτῆς παρατηρῶν τὴν διαφορὰν ταύτην νὰ εἴπῃ «δὲν ἠθέλησε δὲ ὁ νομοθέτης νὰ ἐπιτρέψῃ τὴν ἀναίρεσιν κατ' αὐτῶν ἐὰν ἐξεδόθησαν ἀνεκκλήτως καὶ ἰδίως συνεφώνησαν οἱ διαφερόμενοι περὶ ἀνεκκλήτου κ.τ.λ.» Ἀλλὰ τὸ διατὶ δὲν ἠθέλησεν ἀναγκάζεται νὰ τὸ ἀφήσῃ ἀναιτιολόγητον, μὴ χωροῦντος τοῦ ἐπιχειρήματος τοῦ GARSONNET καὶ μάλιστα προκειμένου περὶ τῆς συνηθεστάτης περιπτώσεως, καθ' ἣν διὰ τοῦ συνυποσχετικοῦ ἢ ἀπόφασις τῶν διαιτητῶν καθίσταται ἀνεκκλήτος.

Ὅλην δ' αὐτὴν τὴν σύγχυσιν, ἣν ὑπέστη ὁ κ. ἐπικριτῆς ἐκ τοῦ ἐπιχειρήματος τοῦ GARSONNET, δὲν θὰ τὴν ὑφίστατο ἂν ἀνεγίνωσκε προσεκτικῶς ὁλόκληρον τὴν σημείωσιν 22

12 τῆς ἡμετέρας πραγματείας· διότι, ἐὰν τὸ ἔπραττε, θὰ ἔβλεπεν ὅτι εἶδομεν καὶ ἡμεῖς τὸ τοιοῦτον ἐπιχείρημα τῶν ἄλλων, εἶδομεν καὶ τὸν GARSONNET καὶ τὸν παρεθέσαμεν μάλιστα, ἀλλὰ παρετηρήσαμεν ὅτι τὸ ἐπιχείρημα τοῦτο ἐφαρμόζεται μόνον κατὰ τὴν γαλλικὴν νομοθεσίαν, εἰπόντες ἐπὶ λέξει τὰ ἐξῆς· « Συμπίπτει δ' ἄλλως ἐν Γαλλίᾳ ἡ ἀπαγόρευσις τῆς ἀναιρέσεως καὶ πρὸς τὴν ἐκεῖ ἰσχύουσαν ἀρχὴν ὅτι μόνον κατὰ τῶν εἰς τελευταῖον βαθμὸν (διὰ κυρτῶν ἐν τῷ ἡμετέρῳ κειμένῳ ὡς εἰ ἠθέλομεν νὰ ἐπιστήσωμεν τὴν προσοχὴν τοῦ μᾶλλον ἀμελετήτου ἐπικριτοῦ) ἐκδιδομένων ἀποφάσεων ἐπιτρέπεται ἀναίρεσις, ἐν ᾧ αἱ διαιτητικαὶ ἀποφάσεις ὑπόκεινται εἰς ἔφεσιν, (GARSONNET T. Z'. § 1511 σ. 16) ». Ἀλλὰ καὶ τὸν GARSONNET ἀπλῶς ἐὰν ἀρτίως ἐμελέτα ὁ κ. Σ. Ε., δὲν θὰ ὑπέπιπτεν εἰς τὸ σφάλμα, διότι θὰ ἔβλεπεν ὅτι ὁ συγγραφεὺς οὗτος ἐπεξηγῶν τὸν ἀποκλεισμόν τῆς ἀναιρέσεως ἐπὶ τοῦ προκειμένου λέγει ἐπὶ λέξει τὰ ἐξῆς· « Ce pourvoi, qui n'est jamais admis contre un jugement en premier ressort, ne peut s'appliquer à des sentences qui ne sont jamais rendus sans appel ».

ΙΣ'. Ἡ παρὰ τῶν διαδίκων δημιουργία ἐνδίκων μέσων.

Τὰ ὀλισθήματα τοῦ κ. ἐπικριτοῦ ἐπὶ τοῦ προκειμένου θὰ περιωρίζοντο εἰς τὰ ἀνωτέρω μόνον, ἐὰν δὲν ἀνεγίνωσκε παντελῶς τὴν ἡμετέραν σημείωσιν 22 τῆς σελ. 90. Ἀλλ' ἀτυχῶς ἀνέγνωσε ταύτην κατὰ τὸ πρῶτον τρίτον αὐτῆς, εἶδε δ' ἐν αὐτῇ ὅτι ἡμεῖς λέγομεν τὰ ἐξῆς: « Οὐδὲ διὰ κοινῆς συμφωνίας δύνανται οἱ διάδικοι διὰ τοῦ ἀρχικοῦ συνυποσχετικοῦ ἢ καὶ βραδύτερον νὰ ὑπαγάγωσιν εἰς τοὺς περὶ ἀναιρέσεως κανόνας τὴν διαιτητικὴν ἀπόφασιν, τῆς ἰδιωτικῆς αὐτοβουλίας μὴ δυναμένης νὰ δημιουργήσῃ ἔνδικα μέσα ». Τοῦτο ἦτο ἀνάγκη νὰ σημειωθῇ, προκειμένου περὶ διαδικασίας, ὡς ἡ διαιτητικὴ, ἐφ' ἧς ἡ τῶν διαδίκων αὐτοβου-

λία κατ' ἀρχὴν ἐπιδρᾷ. Ἀλλ' ὁ κ. ἐπικριτῆς ἐνόμισεν ὅτι τὸ ζήτημα περὶ τῆς ἐξ ἐπαγγέλματος ἐρεῦνης τοῦ καθ' ὠρισμένης ἀποφάσεως παραδεκτοῦ τῆς ἀναιρέσεως ἐνταῦθα μόνον ἐξετάζομεν, ἐλέγχει δ' ἡμᾶς ἐπὶ τούτῳ καὶ λέγει ὅτι «ὁ κανὼν οὗτος ἤρμοζεν ἀλλαχοῦ καὶ κατὰ γενικωτέραν διατύπωσιν». Οὕτως ὑποπίπτει εἰς νέον ἀναγνωστικὸν ὀλίσθημα, διότι ἡμεῖς ὄντως εὐρύτερον διετυπώσαμεν τὸν κανόνα ἀναγράψαντες ἐν σελ. 93 προκειμένου περὶ τοῦ εἰδικοῦ καθορισμοῦ τῶν ἀποφάσεων καθ' ὧν ἐπιτρέπεται ἀναίρεσις, τὰ ἀκόλουθα, πάντοτε διὰ μεγάλων στοιχείων τῶν 12 στιγμῶν. «Τὸ περιοριστικὸν τοῦ καθορισμοῦ ὀργανικὴν διάταξιν ἀποτελοῦν ἐπιβάλλει τῷ Ἀρείῳ Πάγῳ τὸν ἐξ ἐπαγγέλματος ἐλέγχον (διὰ κυρτῶν ἐν τῷ ἡμετέρῳ κειμένῳ) τοῦ ζητήματος ἂν ὠρισμένη ἀπόφασις ὑπόκειται ἢ οὐ εἰς ἀναίρεσιν τῆς συμφωνίας τῶν διαδίκων οὐδεμίαν ἐπίδρασιν ἀσκούσης». Νέα τοιαύτη ἀπόδειξις ὅτι ὁ κ. ἐπικριτῆς δὲν ἀνέγνωσε τὴν ἡμετέραν πραγματείαν.

Τὰ δὲ λεγόμενα ὑπὸ τοῦ κ. Σ. Ε. ὅτι ἡ μνησθεῖσα ἐν σημ. 22 παρατήρησις ἡμῶν ἐν τῇ γενικότητι αὐτῆς ἀφορῶσα εἰς τὰ ἔνδικα μέσα ἐν γένει εἶναι ἀνακριβής, διότι, ἐὰν π. χ. «ὁ διάδικος δὲν προτείνῃ τὸ ἀπαράδεκτον τῆς ἐφέσεως, ἐπὶ διαφορᾷς ἀνεκκλήτου, βεβαίως διὰ τῆς θελήσεως τῶν δικαζομένων τὸ τῆς ἐφέσεως μέσον δημιουργεῖται», ταῦτα, λέγομεν, δὲν εἶναι ἀσφαλῆ. Εἶναι ἀληθὲς ὅτι οὕτως ἐπὶ ἐφέσεως λύει τὸ ζήτημα παρ' ἡμῖν ἡ νομολογία ἐπὶ τῇ βάσει κυρίως τῶν ἄρθρων 155, 170 καὶ πρὸ παντὸς 755 τῆς Πολ. Δικ. Ἀλλὰ τὰ μὲν ἄρθρα 155 καὶ 170 οὐδεμίαν ἐφαρμογὴν ἔχουσιν ἐπὶ τοῦ προκειμένου, διότι τὰς ὀργανικὰς διατάξεις τοῦ δικονομικοῦ δικαίου, οἷαι εἶναι καὶ αἱ περὶ τῶν παρεχομένων βαθμῶν δικαιοδοσίας ἐπὶ ἐκάστης ὑποθέσεως, ὀφείλει ἐξ ἐπαγγέλματος νὰ ἐφαρμόζῃ ὁ δικαστής. Τὸ δὲ ἄρθρον 755 ὀφείλει νὰ προνοήσῃ εἰδικῶς περὶ ἐκπροθέσμου μόνον, διότι κατὰ γενικὴν ἀρχὴν ἡ τήρησις τῶν προθεσμιῶν ἀποβλέπει πρὸς τὸ συμφέρον τῶν διαδίκων. Ἀνάλογον διάταξιν πρὸς τὴν τοῦ ἄρθρ. 755 ἔχουσι

καὶ οἱ Γάλλοι τὴν τοῦ ἄρθρου 444 Πολ. Δικ. Καὶ ἐν τούτοις οὐδαμῶς ἐν Γαλλίᾳ ἠντλήσαν ἐκ ταύτης τὸ συμπέρασμα ὅτι τὸ ἀνέκκλητον δὲν ἐξετάζεται αὐτεπαγγέλτως. Οἱ Γάλλοι συγγραφεῖς καὶ ἡ νομολογία εἰσὶν εἰς τοῦτο σύμφωνοι, ὅτι τὸ ἐκκλητὸν ἢ μὴ ἐλέγχει ὁ δικαστὴς οὐδόλως δεσμευόμενος ὑπὸ τῶν προτάσεων τῶν διαδίκων. (Πρβλ. GLASSON, Précis Τόμ. Β', § 113 σελ. 21, GARSONNET Τόμ. Ε', § 923 σελ. 102 καὶ τὰς αὐτόθι ἐν σημ. 27 παραθέσεις συγγραφέων καὶ νομολογίας). Ἐν πάσῃ ἐπομένως περιπτώσει ὁ κ. Σ. Ε. δὲν ὤφειλε νὰ παραστήσῃ τὸ ζήτημα ὡς ἀναμφισβήτητον καὶ δὴ χωρὶς νὰ μνημονεύσῃ ἐπιχείρημά τι.

ΙΖ'. Αἱ ἐκλογικαὶ ἀποφάσεις.

Ἐν τῇ αὐτῇ συντακτικῇ περιόδῳ ἀναμινύων ὁ κ. Σ. Ε. τὰς διαιτητικὰς ἀποφάσεις μετὰ τῶν ἐκλογικῶν (!) ἐκθέτει ὅτι παρελείψαμεν νὰ μνημονεύσωμεν τὸν κυριώτερον λόγον, δι' ὃν αἱ ἀποφάσεις αὗται ὑπόκεινται εἰς ἀναίρεσιν καὶ ὅστις, κατὰ τὸν κ. ἐπικριτὴν, εἶναι ὅτι «κατὰ τὴν ἔννοιαν τοῦ νόμου αἱ ἐκλογαὶ δὲν πρέπει νὰ κρίνονται κατὰ τὴν ἀκριβολογίαν τοῦ ἀστικοῦ δικαίου». Τοῦτο εἶναι ἀπλοῦν ἐπιχείρημα, ὅπερ δὲν ἔχει καὶ πολλὴν σπουδαιότητα, ἀρκούντων τῶν ὅσων ἐμνημονεύσαμεν ἐν σελ. 89 καὶ ἐν τῇ σχετικῇ σημειώσει 21 τῆς § 12 ἐπὶ τοῦ σχετικοῦ θέματος, ἐφ' οὗ ἄλλως ἐλαχίστη προέκυψεν ἀμφισβήτησις, ἐκ μέρους μόνον τοῦ κ. Φιλαρέτου.

Ἄλλ', εἰὰν ἀνεγίνωσκε κάλλιον τὴν ἡμετέραν πραγματείαν ὁ κ. ἐπικριτής, θὰ ἔβλεπεν ὅτι, πλὴν τῶν εἰδικῶν ἡμῶν παρατηρήσεων ἐπὶ τῶν ἐκλογικῶν ἀποφάσεων, ποιούμεθα προκαταρκτικῶς λόγον (ἐν σελ. 87 διὰ μεγάλων στοιχείων πάντοτε) ἐν γένει περὶ τῶν ἀποφάσεων, ἃς ἀπαγγέλλουσι τὰ δικαστήρια ἐπὶ τῶν ἀνατιθεμένων αὐτοῖς ὑποθέσεων τοῦ ἀμφισβητουμένου διοικητικοῦ. Ἐκεῖ δὲ, ἀφ' οὗ ἐκθέτομεν ὅτι αἱ ὑποθέσεις αὗται δικάζονται κατὰ «τοὺς σχετι-

κοὺς εἰδικοὺς νόμους, οὐχὶ δὲ κατὰ τὰς γενικὰς τοῦ ἀστικοῦ δικονομικοῦ δικαίου διατάξεις », ἐπαγόμεθα τὰ ἀκόλουθα περὶ τῆς ἐκ τοῦ ἀστικοῦ δικαίου διακρίσεως· « Αἱ περὶ ἐνδίκων μέσων διατάξεις δὲν ἐφαρμόζονται ἐπομένως κατ' ἀρχὴν ἐπὶ τοῦ προκειμένου, διότι προϋπόθεσιν ἔχουσι διαφορὰς τοῦ ἰδιωτικοῦ δικαίου ». Ὡστε ὅσα λέγει ὁ κ. Σ. Ε. ἐπλεόναζον καὶ ἐκ τούτου τοῦ λόγου.

ΙΗ'. Ἡ ἀναίρεσις ὡς ἔσχατον κατὰ σειρὰν ἐνδικὸν μέσον.

Ἡ ἀνακρίβεια ἣν ὁ ὑπὸ ἔλεγχον ἐπικριτῆς ἀνευρίσκει εἰς τὸ ὑφ' ἡμῶν λεγόμενον ὅτι « ἡ ἀναίρεσις κατὰ τὴν ἡμετέραν νομοθεσίαν κατέχει ἐν τῇ διαδοχικῇ σειρᾷ ἐν σχέσει πρὸς τὰ ἄλλα ἐνδिका μέσα τὴν ἐσχάτην θέσιν », ἐκθέτων ὅτι « συντρέχει μετὰ τῆς ἀναψηλαφήσεως », ἐλέγχει ὅτι ὁ κ. ἐπικριτῆς, πρὶν ἢ γράψῃ ταῦτα, ἐθεώρησε περιττὸν νὰ μελετήσῃ τὸ ἀρθρ. 812 τῆς Πολ. Δικ., ὡς ἄλλως καὶ ἐκ προηγουμένης ἡμῶν παρατηρήσεως ἀπεδείχθη. Ἐὰν ἐπραττε τοῦτο, θὰ ἔβλεπεν ὅτι αὐτὸς ὁ νόμος ρητῶς λέγει· « Τὸ ἐνδικὸν τῆς ἀναιρέσεως μέσον συγχωρεῖται τότε μόνον, ὅταν δὲν ὑπάρχῃ πλέον ἄλλο ».

Τὸ περίεργον δ' εἶναι ὅτι ὁ κ. Σ. Ε. ἔχων ἴσως ἐν νῷ συγκεχυμένην τὴν λέξιν τοῦ νόμου « ἄλλο » ἐνόμισεν ὅτι αὕτη περιλαμβάνεται εἰς τὴν ἡμετέραν πραγματείαν καὶ ἐπικρίνει αὐτήν! Λίαν ὀρθῶς καὶ ὁ νόμος ὠμίλησεν. οὕτω δὲ καὶ ἡμεῖς ἐλαλήσαμεν περὶ ἐσχάτης θέσεως ἐν τῇ διαδοχικῇ σειρᾷ, διότι ἀναίρεσις καὶ ἀναψηλάφησις δὲν ἐπιτρέπονται διὰ τοὺς αὐτοὺς λόγους, ὥστε νὰ « συντρέχῃ » ἢ μία τῇ ἐτέρᾳ, ὡς πλανᾶται νομίζων ὁ κ. ἐπικριτῆς, ἀλλ' οἱ λόγοι, δι' οὓς παρέχεται ἕκαστον τῶν ἐνδίκων τούτων μέσων, ὅλως διακεκριμένοι καὶ διάφοροί εἰσιν, οὕτως ὥστε, ὅταν ἐπὶ λόγῳ τινὶ ἐπιτρέπῃται ἀναίρεσις, δὲν ἐπιτρέπεται ἀναψηλάφησις, καὶ οὕτω πάντοτε ἐσχάτην θέσιν κατέχει ἡ ἀναίρεσις.

Ἐὰν ἀνεγίνωσκε προσεκτικῶς ὁ κ. Σ. Ε. τὴν ἡμετέραν πραγματείαν, θὰ ἔβλεπεν ἐπίσης ὅτι ἐν σημ. 1 τῆς § 13 σημειοῦμεν τὴν ἐν Γαλλίᾳ κρατοῦσαν ἀρχήν, καθ' ἣν αἱ διὰ τῆς μὴ ἐνασκήσεως τακτικῶν ἐνδίκων μέσων καταστᾶσαι τελεσίδικοι ἀποφάσεις δὲν ὑπόκεινται εἰς ἀναίρεσιν. Διὰ τὴν Γερμανίαν ἦτο περιττὸν τοῦτο νὰ σημειωθῇ, διότι ἤδη ἐν σελ. 76 καὶ 77 ἐξετέθη ὅτι ἐκεῖ ἡ ἀναθεώρησις δημιουργεῖ τρίτον βαθμὸν δικαιοδοσίας, ὡς ἄμεσον δὲ τούτου συνέπειαν (μεταχειριζόμεθα λέξεις τῆς ἡμετέρας πραγματείας) ἐχαρακτηρίσαμεν τὸ «ὅτι διὰ ταύτης προσβάλλονται αἱ ἀποφάσεις μόνον τῶν δευτέρου βαθμοῦ δικαστηρίων». Ὡστε ἐν Γερμανίᾳ εἶναι ἡ ἀρχὴ ὅλως διάφορος. ὡς ἄλλως ὑποδεικνύεται καὶ ἐν § 14 σημ. 1 (ἐν τέλει) τῆς ἡμετέρας πραγματείας. Περὶ δὲ τῆς ὀρθότητος τῆς παρ' ἡμῖν κρατούσης ἐν σχέσει πρὸς τὴν ἐν Γαλλίᾳ ἀρχὴν ἐπλεόναζε πᾶς λόγος, προκειμένου περὶ νομοθετικῆς ἀντιλήψεως. Τότε ἐπὶ παντὸς σημείου, ἐφ' οὗ διαφορά τις ὑφίσταται μεταξὺ τῆς ἡμετέρας καὶ τῆς Γαλλικῆς νομοθεσίας, ἔδει νὰ προβαίνωμεν εἰς ἀναπτύξεις περὶ ὀρθότητος! ἐν ᾧ ὁ σκοπὸς τῆς ἡμετέρας πραγματείας δὲν ἦτο ὁ ἔλεγχος τῶν νομοθεσιῶν. Παράλογος ἀξίωσις τοῦ κ. ἐπικριτοῦ, ὅστις καταβάλλων ἀπεγνωσμένης προσπάθειας ὅπως εὗρη στοιχεῖα πρὸς ἐπίκρισιν ἐν τῇ ἡμετέρᾳ μελέτῃ, ὅταν δὲν περιπίπτῃ εἰς στοιχειώδη σφάλματα, καταφεύγει εἰς εὗρεσιν κενῶν δῆθεν, ἅτινα ὅλως φανταστικὰ τυγχάνουσιν.

ΙΘ'. Ὅριστικά καὶ τελειωτικά ἀποφάσεις.

Τὸ σύστημα αὐτοῦ, ὅπως ἀποκρούων τὰς ἡμετέρας γνώμας ἐπὶ ἀμφισβητούμενων ζητημάτων ἐπικρίνῃ τὰ ὑφ' ἡμῶν γραφόμενα, δὲν ἠδύνατο νὰ ἐγκαταλείψῃ βεβαίως ὁ κ. ἐπικριτῆς εἰς τὸ θέμα τῆς διακρίσεως τῶν τελειωτικῶν ἀποφάσεων (Endurteile) ἀπὸ τῶν ἀπλῶς ὀριστικῶν (Definitivurteile). Ἐν τῷ θεματι τούτῳ, ὅπερ διὰ μακρῶν πραγμα-

τευόμεθα ἐν § 13 τῆς ἡμετέρας πραγματείας, οὕτως ὥστε νὰ μὴ παρίσταται ἀνάγκη νὰ ἐπανέλθωμεν ἐνταῦθα, ἀντετάχθημεν τῇ κρατούσῃ ἐκδοχῇ, ἥτις δὲν διακρίνει τοὺς ὅρους· ἦτο λοιπὸν λῖαν φυσικὸν νὰ ἐπέλθῃ εἰς τὸν νοῦν τοῦ κ. ἐπικριτοῦ, ὅπως ἀκολουθῶν τὴν κρατοῦσαν γνώμην ἀντιπολιτευθῇ ἡμᾶς ἐν τούτῳ, ἀφιερῶν πέντε περίπου σελίδας τῆς διατριβῆς αὐτοῦ, ἐν αἷς, καίπερ γραφείσαις κατὰ πιστὴν ἐπανάληψιν τῶν ὑπὸ τοῦ Οἰκονομίδου ἐκτιθεμένων ἐπιχειρημάτων, τοσαῦτα σφάλματα εὔρηνται, ὥστε ἡ ἀκριβὴς παράθεσις αὐτῶν θὰ προεκάλει ἐπέκτασιν τῆς παρούσης μελέτης δυσανάλογον ὅλως πρὸς τὴν ἀξίαν τῶν ὑπὸ τοῦ κ. Σ. Ε. γραφομένων.

Ὁ κ. ἐπικριτὴς συγγράφει ἰδίαν μελέτην ἐπὶ τοῦ προκειμένου θέματος, ὡς συγγραφέα δὲ θὰ ἴδωμεν αὐτὸν ἐν οἰκείῳ μέρει, οὕτως ὥστε ἐνταῦθα ὀφείλομεν καὶ ἐκ τοῦ λόγου τούτου νὰ περιορισθῶμεν εἰδικῶς εἰς τὰς μομφάς, ἃς καθ' ἡμῶν ἐπιρρίπτει. Ἀπόκειται ἐν τούτοις εἰς πάντα νομικόν, ἀφ' οὗ μελετήσῃ τὸ σχετικὸν μέρος τῆς μελέτης ἡμῶν, νὰ παραβάλλῃ τοῦτο πρὸς τὰ ὑπὸ τοῦ κ. Σ. Ε. γραφόμενα καὶ ν' ἀποφανθῇ τοῦτο μὲν ποῦ ἀνήκει ὁ χαρακτηρισμὸς κυκεῶν, ὃν ἀποδίδει εἰς τὰ ὑφ' ἡμῶν ἀναπτυσσόμενα ὁ ὑπὸ ἔλεγχον ὀψιφανὴς δικονομολόγος, τοῦτο δὲ ἐπὶ τίνι τέλει ὤφειλε σκοπιμώτερον νὰ ἐπικαλεσθῇ τὸ ὄνομα τοῦ Θεοῦ ὁ κ. Σ. Ε., ἢ ὡς πράττει ἐν σελ. 238 τῆς διατριβῆς αὐτοῦ.

Διὰ τοὺς μὴ ἔχοντας πρόχειρον τὴν διατριβὴν τοῦ κ. ἐπικριτοῦ ἀρκεῖ νὰ σημειωθῇ, ἐν σχέσει πρὸς τὸν χαρακτηρισμὸν κυκεῶν, ὅτι ὁ κ. Σ. Ε. σὺν τοῖς ἄλλοις κατώρθωσε ν' ἀναμίξῃ τόσον τὰς διαφόρους ἐννοίας, ἃς ἐν νῶ συγκεχυμένως ἦντλησεν ἐκ τῶν γραφομένων ὑπὸ τοῦ Οἰκονομίδου, ὥστε νὰ δημιουργήσῃ μίαν συντακτικὴν περιόδον ἐκ τριάκοντα τριῶν ὅλων στίχων, ἀποτελοῦσαν περίπου μίαν σελίδα ὁλόκληρον (σελ. 235 ἀπὸ τῶν λέξεων «Τὸ ζήτημα κ.τ.λ.» μέχρι σελ. 236), χωρὶς νὰ δυνηθῇ νὰ εὔρῃ ἐν τῷ μεταξὺ θέσιν, ὅπως θέσῃ μίαν κἀν τελείαν! Ἐν τῇ θαυμασίᾳ ταύτῃ περιόδῳ, τῇ

ὅλως πρωτοφανεῖ εἰς τὰ χρονικά τῆς Ἑλληνικῆς γλώσσης κατορθώνει αἰφνης νὰ θεωρῇ συνεπὲς ὅτι, μολονότι τὸ ἐδ. 1 τοῦ ἀρθρ. 812 ποιούμενον λόγον περὶ ἀποφάσεων τελεσιδικίων γενομένων ἢ ἀνεκκλήτων . . . περιλαμβάνει πάσας τὰς ὀριστικάς, ἦτο ἀνάγκη ἐκ νέου ὡς αὐτοτελὲς κατηγορία ἀποφάσεων νὰ μνημονευθῶσιν αἱ αὐταὶ ὀριστικαὶ ἐν ἐδαφίῳ 2, ἀφ' οὗ ἤδη εἶχε περιλάβει ταύτας ὁ νομοθέτης ἐν ἐδαφίῳ 1.

Ἐπικρινόμεθα ὅτι κακῶς χαρακτηρίζομεν ὡς κρατήσαντες τὴν θεωρίαν, ἣν ἀποκρούομεν καὶ καθ' ἣν ὀριστικὴν ἀπόφασιν εἶναι ἢ τὴν δίκην περατοῦσα, ἐν ᾧ ἡμεῖς ἐπὶ λέξει καὶ ἐντὸς εἰσαγωγικῶν σημείων ἐν σελ. 96 τῆς ἡμετέρας μελέτης χαρακτηρίζομεν ὡς κρατοῦντα τὸν ὀρισμὸν τοῦ ΟΙΚΟΝΟΜΙΔΟΥ, ῥητῶς περιλαμβάνοντος τὸ στοιχείον τῆς περατώσεως τῆς δίκης ἐν τῷ ὀρισμῷ τῆς ὀριστικῆς ἀποφάσεως. Ἐπὶ τοῦ ὀρισμοῦ δὲ τούτου στηρίζεται καὶ ἡ νομολογία, πρᾶγμα ὅπερ ἀγνοεῖ, φαίνεται, ὁ κ. ἐπικριτής. Πρὸς λ. χ. ἐκ τῶν τελευταίων πλὴν τῶν ὑφ' ἡμῶν ἐν σημ. 11 καὶ 15 τῆς § 13 παρατιθεμένων καὶ τὴν ὑπ' ἀριθ. 350 τοῦ 1900 Α. Π. (Θέμ. τ. ΙΒ', σελ. 198), ῥητῶς λέγουσαν «ὀριστικὴν ἀπόφασίς ἐστὶν ἡ περατοῦσα τὴν δίκην καὶ τὸν δικαστὴν πάσης ἐξουσίας ἀπεκδύουσα».

Ὁ κ. ἐπικριτής ἐλέγχει ἡμᾶς ἐπίσης ὡς μὴ λαβόντας ὑπ' ὄψιν τὰς περιπτώσεις, ἃς αὐτὸς ἀναφέρει καὶ καθ' ἃς πρὸ τῆς τελειωτικῆς ἀποφάσεως ἐκδικάζεται ὀριστικῶς τὸ δίκαιον τῆς ἀγωγῆς, ἐν μέρει δηλ. κατὰ ποσὸν ἢ ποιόν. Ἀγνοοῦμεν τί νὰ θαυμάσωμεν ἐνταῦθα πρῶτον: τὴν ἀπλότητα δι' ἧς ὁ κ. ἐπικριτής νομίζει ὅτι ποιεῖται ἀνακαλύψεις ἀκριβῶς καθ' ἣν στιγμὴν ἐπαναλαμβάνει διὰ περιφράσεων τὰ ὑπὸ τοῦ Οἰκονομίδου ἐν § 85 σελ. 261 γραφόμενα, ἢ τὴν εὐρησιτεχνίαν αὐτοῦ, δημιουργοῦντος νέον ὅρον ἐν τῇ δικονομικῇ ἐπιστήμῃ καὶ κατ' ἐπανάληψιν γράφοντος «τὸ δίκαιον τῆς ἀγωγῆς», «τοῦ δικαίου τῆς ἀγωγῆς», τέμνοντος δὲ τὸ περίφημον τοῦτο δίκαιον τῆς ἀγωγῆς

εἰς διάφορα τεμάχια καὶ λέγοντος «ἐν μέρει τὸ δίκαιον τῆς ἀγωγῆς», «ἐν μέρει κατὰ ποσὸν τὸ δίκαιον τῆς ἀγωγῆς», «ἐν μέρει περὶ τοῦ δικαίου τῆς ἀγωγῆς» κ.τ.τ.

Ἡμεῖς τὰς περιπτώσεις, ἃς ἀναφέρει ὁ ΟΙΚΟΝΟΜΙΔΗΣ, δὲν εἶχομεν ἀνάγκην νὰ μνημονεύσωμεν. διότι ἀκριβῶς ἀναχωροῦμεν ἐκ τῆς ιδέας, ἣν κυρίως ἐπὶ τῇ βάσει τοῦ παραλληλισμοῦ τῶν ὅρων τοῦ Γερμανικοῦ κειμένου ὑποστηρίζομεν, ὅτι ἀκριβῶς πρὸ τῆς τελειωτικῆς ἀποφάσεως ὁ δικαστὴς συνήθως ἀπαγγέλλει πλείονας ὀριστικὰς ἀποφάσεις (Definitivurteile) ἀποφαινόμενος ἐπὶ διαφόρων ζητημάτων. Ἀκριβῶς δ' ἡ παροχὴ διακρίσεων τοιούτων ἐπὶ οὐδεμιᾶς εἰδικῆς διατάξεως τοῦ νόμου στηριζομένων, οἶαι αἱ ὑπὸ τοῦ ΟΙΚΟΝΟΜΙΔΟΥ ἀναφερόμεναι καὶ ὑπὸ τοῦ κ. Σ. Ε. ἐπαναλαμβανόμεναι, προσεπιμαρτυροῦσι τῆς ἡμετέρας γνώμης τὸ κύρος.

Ὁ ὅρος «δίκαιον ἀγωγῆς» (Klagrecht) ἔχει ὅλως ἄλλοίαν ἔννοιαν ἐκείνης, ἣν ἀποδίδει αὐτῷ ὁ κ. ἐπικριτής. Οὐδεὶς ποτε μετεχειρίσθη τὸν ὅρον προκειμένου περὶ τοῦ δικαιώματος, οὔτινος ἡ προστασία ἐπιδιώκεται διὰ τῆς ἀγωγῆς. Ὁ ΟΙΚΟΝΟΜΙΔΗΣ, ὃν παρανοεῖ προδήλως ὁ κ. Σ. Ε., λαλεῖ, ὡς εἴρηται, «περὶ τοῦ διὰ τῆς ἀγωγῆς ὑποβαλλομένου εἰς τὸ δικαστήριον δικαίου», γράφων μάλιστα διὰ κυρτῶν γραμμάτων τὰς λέξεις, ἵνα προκαλέσῃ καὶ τοῦ μᾶλλον ἀδαοῦς τὴν προσοχὴν. Ὁ ΟΙΚΟΝΟΜΙΔΗΣ δὲν λέγει «ποσὸν δικαίου τῆς ἀγωγῆς» ἢ «μέρος τοῦ δικαίου τῆς ἀγωγῆς», ἐννοίας ἀκαταλήπτους δικονομικῶς καὶ τῆς ἰδίας ἐφευρέσεως τοῦ κ. Σ. Ε. τυγχανούσας, ἀλλὰ αμερικῶς κατὰ ποσότητα τῆς ἀγωγῆς». Ταῦτα πάντα παρενόησεν ὁ κ. ἐπικριτής, διότι οὐδέποτε ἐμελέτησεν ὅσα ἔχουσι διδαχθῆ περὶ δικαίου ἀγωγῆς «Klagrecht», καθ' ἃ ἄλλως καὶ ἐκ τῶν ὑπὸ τὸν τίτλον «Ἡ Πολιτικὴ Δικονομία» τευχῶν αὐτοῦ προκύπτει.

Ἡ ἀντίφασις ἣν εὕρισκει ὁ κ. ἐπικριτής ἐκ τοῦ ὅτι τὰς καθ' ἡμᾶς ἀπλῶς ὀριστικὰς ἀποφάσεις τιθέμεθα εἰς χείρονα μοῖραν (τηροῦμεν τὴν ὀρθογραφίαν τοῦ κ. ἐπικριτοῦ),

έναντι τῶν προδικαστικῶν περὶ ἀποδείξεως, ἢ κατὰ τὸν κ. ἐπικριτὴν, λέγομεν, ἀντίφασις αὕτη οὐδὲν ἄλλο μαρτυρεῖ εἰ μὴ διὰ μίαν ἔτι φοράν, ὅτι ὁ κ. Σ. Ε. δὲν προσέχει εἰς ὅσα ἀναγινώσκει. Ἡμεῖς δὲν ἐγράψαμεν, ὡς αὐτὸς λέγει, « ἢ ἂν ἐξεδόθησαν ὑπὸ τοῦ Ἐφετείου καὶ ἀφ' οὗ ἐκδοθῇ καὶ καταστῇ τελεσίδικος ἢ τελειωτικὴ ». Αὐτὰ εἶναι ἀκατάληπτα καὶ κακῶς ἀποδίδονται εἰς τὴν ἡμετέραν γραφίδα οὐχὶ ἴσως ἐκ κακῆς πίστεως, ἀλλ' ἐκ τῆς συνήθους πάντοτε ἀπροσεξίας τοῦ κ. ἐπικριτοῦ περὶ τὸ ἀναγινώσκειν. Πᾶς τις ἔχων τὴν ἡμετέραν πραγματείαν ἐν χερσὶ καὶ ῥίπτων ἀπλοῦν βλέμμα ἐπὶ τῆς σχετικῆς σελίδος 101, θὰ ἴδῃ ὅτι ἡμεῖς διαζευκτικῶς λέγομεν « ἢ ἀποφάσεις τοῦ Ἐφετείου ἢ τέλος ὁριστικαὶ ἀποφάσεις ἐν γένει, μεθ' ἃς ἐξεδόθη τελειωτικὴ ἀπόφασις τελεσίδικος κατασταῖσα ». Ταῦτα δὲ πάντα συνάδουσι πρὸς τὴν ἀρχὴν τῶν ἀρθρ. 752 καὶ 756, καθ' ἃ, ὡς ἀναπτύσσομεν ἐν τῇ ἡμετέρᾳ μελέτῃ, ἢ πρὸς ἔφεσιν προθεσμία ἀρχεται οὐχὶ ἀπὸ τῆς ἀπλῶς ὁριστικῆς (Definitivurteil), ἀλλ' ἀπὸ τῆς τελειωτικῆς ἀποφάσεως (Endurteil). Ὁ κ. ἐπικριτὴς ὅμως ἔκρινε περιττὸν νὰ ἐπιστήσῃ τὴν προσοχὴν αὐτοῦ εἰς ταῦτα καὶ γράφει ὅ,τι φαίνεται αὐτῷ ἀρεστόν.

Τὰ ἐκ τῶν πινακίων δὲ τοῦ Ἀρείου Πάγου ἐπιχειρήματα, ἅτινα φέρει ἀκολουθῶς ὁ κ. ἐπικριτὴς, τὰ περὶ παρελκύσεως τῆς δίκης κ. τ. τ., δὲν νομίζομεν ὅτι δέον νὰ τύχωσιν ἀπαντήσεως, διότι ἀπὸ τοιούτων ἀπόψεων ἔξω τῶν διατάξεων τοῦ νόμου κειμένων δὲν λύονται βεβαίως ζητήματα ὁρισμῶν τοῦ δικονομικοῦ δικαίου.

Τὸ θαυμαστότερον ὅμως πάντων ὧν ἐπιρρίπτει καθ' ἡμῶν ὁ κ. ἐπικριτὴς ἐπὶ τῶν σχετικῶν ζητημάτων πρὸς τὴν διάκρισιν ὁριστικῶν ἀπλῶς καὶ τελειωτικῶν ἀποφάσεων εἶναι τὸ νὰ νομίζῃ ὅτι, ἐπειδὴ ἐξετάζομεν καὶ ζητήματα προκύπτοντα ἐκ τῆς κρατούσης νομολογίας, ὡς τὸ ἂν ὑπόκεινται εἰς ἀναίρεσιν αἱ ἀποφάσεις, δι' ὧν τὸ δικαστήριον ἐθεώρησεν ἑαυτὸ ἀρμόδιον ἢ ἀναρμόδιον, ἔπεται ὅτι διστάζομεν περὶ τῆς ὀρθότητος τοῦ χαρακτηρισμοῦ τῶν ὁριστικῶν ἀπο-

φάσεων, ὃν ἐδέχθημεν. Ἴδου συλλογισμὸς ἀνάλογος πρὸς τὸν περὶ τῆς «ἐν γωνία ῥάβδου». Ἐπρεπε δηλ. κατὰ τὸν κ. ἐπικριτὴν, ἀφ' οὗ ἅπαξ ἀπεκρούσαμεν τὴν κρατοῦσαν δοξασίαν, νὰ κλείσωμεν τοὺς ὀφθαλμοὺς πρὸ ὅλων τῶν ζητημάτων, ἅτινα ἀναφύονται καὶ θὰ ἀναφύωνται ἐφ' ὅσον αὕτη κρατεῖ! Ὁμολογοῦμεν ὅτι πολὺ ἀπέχομεν ἀπὸ τοῦ νὰ συμμεριζώμεθα τὸν τρόπον τοῦτον τοῦ σκέπτεσθαι, ὅσα δ' ἐγράψαμεν περὶ τοῦ ἐν λόγῳ ζητήματος δικαιολογοῦνται πληρέστατα ἐκ τῆς μέχρι τοῦ 1884 κρατησάσης ἀντιθέτου νομολογίας, ἣν ὑπεστήριξε καὶ νομομαθὴς ὡς ὁ Ἰ. Τυπάλδος ἐν τῷ «Περιοδικῷ τοῦ Δικηγορικοῦ Συλλόγου Ἀθηνῶν» (Τ Δ', σελ. 408 ἐπ.), ὡς θὰ ἔβλεπεν ὁ κ. ἐπικριτὴς ἂν ἐπιμελέστερον ἀνεγίνωσκε τὴν ἡμετέραν μελέτην καὶ ἰδίως τὴν σημ. 23 τῆς § 13.

Κ'. Αἱ περὶ ἀποδείξεως παρεμπιπτούσαι ἀποφάσεις.

Εἰς τὸν κ. ἐπικριτὴν δὲν ἀρέσκει καὶ ἡ συνήθεια τοῦ παρέχειν ὁρισμούς. Τὴν ἀποκαλεῖ ἐπικίνδυνον ἐν ἀξιοθαυμάστῳ πάντοτε ἀπλότητι, ὑποδεικνύων ὅτι ἔδει νὰ μιμηθῶμεν τὸ σύστημα αὐτοῦ ἀποφεύγοντες νὰ ἐγγίζωμεν οἷονδῆποτε δυσχερὲς θέμα καὶ τηροῦντες σιωπὴν. Διὰ ν' ἀποδείξῃ δὲ τὸ ἐπικίνδυνον ἐπικρίνει τὸν ὁρισμὸν τῶν περὶ «ἀποδείξεως παρεμπιπτουσῶν ἀποφάσεων (Beweisinterlokute)», ἃς ἐχαρακτηρίσαμεν ὡς «τὰς ἀνακλητὰς καὶ αὐτοτελῶς ἐκκλητὰς ἀποφάσεις, δι' ὧν τάσσεται τὸ ἀποδεικτέον θέμα, ὀρίζεται τίς ὁ βαρυνόμενος τῇ ἀποδείξει καὶ διαγράφονται τὰ ἀποδεικτικὰ μέσα, δι' ὧν ἔξεστι τῷ βαρυνομένῳ ν' ἀποδείξῃ τὸ θέμα».

Οὔτε τὸ στοιχεῖον τοῦ ἀνακλητοῦ οὔτε τὸ τοῦ ἐκκλητοῦ ἔδει νὰ περιληφθῶσιν ἐν τῷ ὁρισμῷ, λέγει ὁ κ. Σ. Ε., διότι τὸ μὲν πρῶτον ὑπάρχει ἐπὶ πάσης παρεμπιπτούσης ἀποφάσεως, τὸ δ' ἕτερον ἀφορᾷ εἰς τὰ περὶ ἐφέσεως.

Ταῦτα λέγων ὁ κ. ἐπικριτὴς μαρτυρεῖ ὅτι οὐδέποτε ἐμε-

λέτησε τὰ τῆς ἱστορικῆς ἐξελίξεως τῆς περὶ ἀποδείξεως διατάξεως ἐν τῷ κοινῷ γερμανικῷ δικαίῳ, διότι ἄλλως θὰ ἐγνώριζεν ὅτι ἀκριβῶς αὕτη διεκρίθη διὰ τῆς βαθμιαίας ἐξελίξεως ἀπὸ μὲν τῶν ὀριστικῶν ἀποφάσεων διὰ τοῦ ἀνακλήτου, ἐν ᾧ αἱ ὀριστικαὶ δὲν ἀνακαλοῦνται, ἀπὸ δὲ τῶν λοιπῶν παρεμπιπτουσῶν διατάξεων διὰ τοῦ ἐκκλητοῦ, ἐν ᾧ αἱ λοιπαὶ δὲν ἐκκαλοῦνται αὐτοτελῶς. Ἀμφότεροι δηλ. οἱ χαρακτηρισμοὶ τοῦ ἀνακλήτου καὶ αὐτοτελῶς ἐκκλητοῦ συμπιπτουσιν ἀκριβῶς ἐπὶ τῶν περὶ ἀποδείξεως παρεμπιπτουσῶν διατάξεων, συνδυαζόμενοι δὲ διακρίνουσι ταύτας ἀπὸ τε τῶν ὀριστικῶν καὶ τῶν λοιπῶν παρεμπιπτουσῶν ἀποφάσεων, οὕτω δὲ ἀποτελοῦσι στοιχεῖα ἀπαραίτητα διὰ τὸν ὀρισμόν, ὃν αὐτοσχεδιάζων καὶ ἄνευ βασάνου ἐπικρίνει ὁ κ. Σ. Ε. Ὅσα δὲ προσθέτει, ὅτι ἔδει νὰ περιλαμβάνοντο ὡς στοιχεῖα ἐν τῷ ὀρισμῷ ὁ τόπος, χρόνος καὶ ἡ δικαστῆς ὁ μέλλων νὰ διεξαγάγῃ τὴν ἀπόδειξιν (γράφε ἐνώπιον τοῦ ὁποίου διεξάγεται ἡ ἀπόδειξις, διότι οἱ διεξάγοντες εἶναι οἱ διάδικοι), μαρτυροῦσιν ἅπαξ ἔτι ὅτι δὲν ἔχει ἀκριβῆ ἰδέαν περὶ τοῦ τί εἶναι ὀρισμός. Ἐν αὐτῷ δὲν ἔχουσι θέσιν αἱ λεπτομέρειαι, ἀλλὰ τὰ κύρια χαρακτηριστικά, τὸ οὐσιῶδες δὲ περιεχόμενον τῆς περὶ ἀποδείξεως διατάξεως εἶναι ἐκεῖνο, ὅπερ ἐν τῷ ὀρισμῷ ἡμῶν περιελάβομεν.

Τὸ περίεργον δ' εἶναι ὅτι, ἐν ᾧ τοιαύτην ἀπαιτήσιν προβάλλει ὁ κ. Σ. Ε., λέγει ἀντιθέτως ὅτι διὰ τοῦ ὀρισμοῦ ἡμῶν ἀποκλείομεν τῆς ἀναιρέσεως τὰς ἀποφάσεις ἐκεῖνας, αἵτινες ἀνακαλοῦσαι προηγουμένας μεταβάλλουσι τὸ βᾶρος ἢ τὸ θέμα ἢ τὰ μέσα τῆς ἀποδείξεως, δὲν περιλαμβάνουσι δηλ. εἰς τὸ διατακτικὸν αὐτῶν καὶ τὰ τρία ταῦτα στοιχεῖα. Ἀλλ' ἡ παρατήρησις αὕτη, κενὴ ἄλλως πάσης ἐννοίας, διότι διὰ τῶν ἐξαιρετικῶν περιπτώσεων δὲν ἀνατρέπονται οἱ ὀρισμοί, πλειότερον ἐφαρμόζεται ἐπὶ τοῦ στενωτέρου ὀρισμοῦ, ὃν ὑποδεικνύει ἡμῖν ὁ κ. ἐπικριτής, διότι τότε κατὰ μείζονα λόγον ἐπὶ τῇ βάσει τῆς αὐτῆς λογικῆς ἀποφάσεις ὀρίζουσαι τὸ βᾶρος, τὰ μέσα καὶ τὸ θέμα τῆς ἀποδείξεως δὲν

θὰ ὑπέκειντο εἰς ἀναίρεσιν, διότι πρὸς τοῦτο ἔδει κατὰ τὸν κ. ἐπικριτὴν νὰ τάσσωσι τόπον καὶ χρόνον ἀποδείξεως ὡς καὶ δικαστὴν, ἐνώπιον τοῦ ὁποίου διεξαχθήσεται αὕτη.

Ὁ κ. ἐπικριτὴς ἐπεθύμει ἐπὶ πλέον νὰ εἶχομεν ἐξηγήσει διατὶ αἱ περὶ ἀποδείξεως ἀποφάσεις εἶναι δεκτικαὶ ἀναιρέσεως καὶ πρὸ τῆς ὀριστικῆς, ἔτι δὲ νὰ εἶχομεν ἐξετάσει « ἐὰν ἡ κατ' αὐτῶν ἀναίρεσις περιορίζεται εἰς τοὺς λόγους τοὺς ἀφορῶντας εἰς τὸ βάρος, τὸ θέμα καὶ τὰ μέσα τῆς ἀποδείξεως, ὡς δέχεται ἡ νομολογία, ἢ ἐκτείνεται εἰς ὅλας τὰς διατάξεις τῆς ἀποφάσεως, ὡς φαίνεται ὑποδεικνύον (γράφει ὑποδεικνύον) τὸ γενικὸν τῆς διατάξεως τοῦ νόμου». Ἀμφότεραι αἱ ἀξιώσεις αὗται εἶναι ἀδικαιολόγητοι. Ἡ πρώτη, διότι ὁ νομοθέτης οὐδένα λόγον ὑποδεικνύει, πρόκειται δ' ἀπλῶς περὶ ζητήματος σκοπιμότητος, τοῦ νομοθέτου προτιμήσαντος ν' ἀκολουθήσῃ οὐχὶ τὸ σύστημα τῆς *Ordonnance* τοῦ 1344, ἀλλὰ τὴν ἐπὶ τῇ βάσει τοῦ ἀρθρ. 451 τῆς Γαλ. Πολ. Δικ. ὑποστηρικθεῖσαν ἐν Γαλλίᾳ γνώμην, ὡς λεπτομερῶς ἐκτίθεται παρ' ἡμῖν ἐν σημ. 1 τῆς § 14 Ἡ δὲ δευτέρα ἀξίωσις εἶναι πρόωρος, διότι σκοπιμώτερον ἐθεωρήσαμεν τὸ σχετικὸν ζήτημα νὰ περιλάβωμεν εἰς τὸ περὶ τῶν πρὸς ἀναίρεσιν λόγων τμῆμα τῆς ἡμετέρας πραγματείας. ἔνθα ἐν Κεφ. Α' ἐξετάζομεν τοὺς γενικοὺς κανόνας. Ἡδυνάμεθα βεβαίως καὶ ἡμεῖς εὐχερῶς νὰ ὀδηγηθῶμεν ἐκ τῆς σημ. 3 τῆς § 246 τοῦ ΟΙΚΟΝΟΜΙΔΟΥ, ὡς συνέβη εἰς τὸν κ. ἐπικριτὴν, ἀλλὰ προκειμένου περὶ ἐπικλήσεως λόγων ἀναιρέσεως, ἢ ἐν μονογραφίᾳ κατάταξις τῆς ὕλης ἔδει ν' ἀκολουθήσῃ αὐστηροτέρας ἀρχᾶς καὶ συστηματικωτέραν κατάταξιν.

Πιστὸς δ' εἰς τὸ σύστημα αὐτοῦ ὁ κ. Σ. Ε. δὲν ἠδύνατο ἢ νὰ διαφωνήσῃ πάλιν πρὸς ἡμᾶς ἀποκρούοντας τὴν κρατήσασαν νομολογίαν, ἥτις ἀπαιτεῖ ὡς προϋπόθεσιν τοῦ παραδεκτοῦ τῆς ἀναιρέσεως ἐπὶ τῶν περὶ ἀποδείξεως ἀποφάσεων νὰ ᾧσιν αὗται πρωτόδικοι ἐκκληθεῖσαι δι' ἐφέσεως ἀπορριφθείσης ἀκολούθως ὑπὸ τοῦ Ἐφετείου.

Τὰ κατὰ τῆς τοιαύτης πολυπλόκου καὶ ἀσυνεποῦς νομολογίας ἐπιχειρήματα ἡμῶν ἐν πλάτει ἐξεθέμεθα ἐν σελ. 105 καὶ 106 τῆς ἡμετέρας μελέτης. Ὁ κ. Σ. Ε. οὐδὲν νεώτερον ἐπιχείρημα ἐπικαλεῖται, — ὡς ἄλλως οὐδ' ἠδύνατό τις νὰ ἀναμένη, — ἐπαναλαμβάνει δὲ τὰ τῆς κρατούσης νομολογίας. Κατ' ἀπομίμησιν κυρίως τῆς νομολογίας βασίζεται καὶ ὁ κ. Σ. Ε. εἰς τὸ ὅτι δὲν εἶναι δυνατόν ἡ διάταξις τοῦ ἐδ. 3 ἄρθρ. 812 νὰ ἐπαναλάβῃ κανόνα σαφῶς προκύπτοντα ἐκ τῆς ἐν ἀρχῇ τοῦ ἄρθρου γενικῆς διατάξεως. Ἀλλ' ὅλα τὰ ἐδάφια, ὡς δηλοῦται διὰ τοῦ προτασσομένου ὅθεν, προδήλως εἶναι αἱ εἰδικαὶ ἐφαρμογαὶ τοῦ γενικοῦ κανόνος ὅτι «τὸ ἔνδικον τῆς ἀναιρέσεως μέσον συγχωρεῖται τότε μόνον, ὅταν δὲν ὑπάρχῃ πλεόν ἄλλο». Ἐὰν δ' ἦτο περιττὸν νὰ λαλήσῃ περὶ ἐφέσεως ὁ νομοθέτης ὑφ' ἣν ἔννοιαν ἐκλαμβάνομεν ἡμεῖς τὴν διάταξιν τοῦ ἐδαφ. 3, περιττὸν ἦτο ἐπίσης νὰ ἐποιεῖτο μνείαν καὶ τῆς ἀνακοπῆς ἐν ἐδαφ. 4, ἀφ' οὗ ἐπίσης τὸ μὴ ἐπιτρεπτὸν τῆς ἀνακοπῆς προκύπτει ἐκ τοῦ ἐν τῷ ἄρθρῳ προταχθέντος γενικοῦ κανόνος.

ΚΑ'. Αἱ ἐρήμην ἀποφάσεις.

Ὁ κ. ἐπικριτὴς μὴ ἀναγνούς, φαίνεται, τὸν τίτλον τῆς § 14 τῆς ἡμετέρας μελέτης ἔχοντα οὕτως· «Κατὰ τῶν παρεμπιπτουσῶν περὶ ἀποδείξεως καὶ κατὰ τῶν ἐρήμην ἀποφάσεων», ἐκπλήσσεται πῶς προκειμένου περὶ τῶν περὶ ἀποδείξεως ἀποφάσεων ἐπεκτεινόμεθα καὶ ἐπὶ τῶν ἐρήμην τοιούτων, ὡς εἰς ἐπρόκειτο περὶ σχετικοῦ ζητήματος. Πᾶς τις ἀναγινώσκων τὸν μνημονευθέντα τίτλον καὶ βλέπων ὅτι ἡ παράγραφος διαίρεται εἰς δύο αὐτοτελῆ μέρη, διακρινόμενα ἀλλήλων διὰ τῶν λατινικῶν I καὶ II, θὰ ἔβλεπεν ὅτι διεκρίναμεν ἐντελῶς τὰ θέματα, μὴ κρίναντες ἀναγκαῖον ν' αὐξήσωμεν τὸν ἀριθμὸν τῶν παραγράφων ἀφιεροῦντες ἰδιαιτέραν τοιαύτην δι' ἕκαστον τῶν θεμάτων, ὧν ἡ ἀνάπτυξις δὲν προέκειτο νὰ καταλάβῃ πολλὴν ἑκτασιν ἐν τῷ βιβλίῳ ἡμῶν.

Ὅσα δ' ἐγράψαμεν περὶ τοῦ ποία τῶν ἀποφάσεων προσβάλλεται, ἢ ἐρήμην ἢ ἡ κατ' ἀνακοπὴν ἐκδοθεῖσα, εἶναι ὀρθότατα, σύμφωνα τῷ νόμῳ καὶ τῇ κρατούσῃ νομολογίᾳ. Ἡ σύγχυσις δέ, ἣν ἀποδίδει ἡμῖν ὁ κ. ἐπικριτῆς, εὐρίσκεται μόνον παρ' αὐτῷ καὶ μόνῳ, μὴ δυνηθέντι ν' ἀντιληφθῇ ὅτι, καὶ ὅταν ἡ ἀνακοπὴ ἀπορριφθῇ ὡς ἀπαράδεκτος (ἐκπρόθεσμος λ. χ., ἄκυρος, μὴ ἐπιτρεπομένη ὑπὸ τοῦ νόμου κ.τ.λ.), εἶναι ἀνάγκη ἀμφοτέραι αἱ ἀποφάσεις νὰ προσβληθῶσιν, διότι, ὡς ἐξηγοῦμεν ἐν τῇ ἡμετέρᾳ μελέτῃ, ὁ καθ' οὗ ἡσκήθη ἡ ἀνακοπὴ θὰ στηριχθῇ ἐπὶ τοῦ δεδικασμένου, ὅπερ προκύπτει ἐκ τῆς ἀπορριψάσης τὴν ἀνακοπὴν ὡς ἀπαράδεκτον ἀποφάσεως. Ἐὰν δ' οἱ λόγοι τῆς ἀναιρέσεως ἀποβλέπωσιν εἰς τὴν ἐρήμην ἀπόφασιν, δὲν εἶναι δυνατόν βεβαίως ν' ἀντιταχθῶσι κατὰ μόνης τῆς ἀπορριψάσης τὴν ἀνακοπὴν ὡς ἀπαράδεκτον. Ἐπομένως ὅπως μὴ περιέλθῃ εἰς τὸν κίνδυνον ὁ ἀνακόψας, ἀναιρεσεῖων ἥδη, νὰ ἀποκρουσθῇ τοῦτο μὲν ὑπὸ τοῦ δεδικασμένου, ἐὰν προσβάλῃ μόνον τὴν ἐρήμην ἀπόφασιν, τοῦτο δὲ ὑπὸ τοῦ ἀπαραδέκτου τῶν λόγων ἀναιρέσεως ἀποβλεπόντων εἰς μὴ προσβαλλομένην ἀπόφασιν. ὀφείλει διὰ τὸ ἀσφαλέστερον νὰ προσβάλῃ ἀμφοτέρας τὰς ἀποφάσεις πάντοτε, ὡς ἂν ἡ ἀνακοπὴ του δὲν προεκάλεσε νέαν τῆς ὑποθέσεως συζήτησιν.

Ἡ διάκρισις, ἣν ὑποστηρίζει ὁ κ. ἐπικριτῆς, οὐδαμοῦ στηρίζεται, φαίνεται δὲ ὅτι δὲν ἐμελέτησεν οὐ μόνον τὰς εἰς τὸν *ΕΛΥΕ* εἰς τὴν Βελγικὴν Νομολογίαν παραπομπὰς ἡμῶν, ἀλλ' οὔτε τὴν μελέτην τοῦ Παπαρρηγοπούλου, ἢ τινι συνεφώνησε καὶ ὁ *Ψαρᾶς* ἐν *Ἐφημ. Ἐλ. Νομολ. Τ. Γ'*, σελ. 237 καὶ ἐπ., ἐνθα ἐπίσης τοιαύτη διάκρισις δὲν ὑφίσταται. Ἐὰν ἀνεγίνωσκε τὴν μελέτην ταύτην, ἐπίσης ὑφ' ἡμῶν σημειουμένην, θὰ ὠδηγεῖτο πάλιν νὰ καταφύγῃ εἰς τὸν *Dalloz, Cassation* (N° 92), ἐνθα θὰ ἔβλεπεν ὅτι ἐκ τούτων τῶν λόγων ἡ Γαλλικὴ Νομολ. ἔκρινεν ἀναγκαίαν τὴν προσβολὴν ἀμφοτέρων τῶν ἀποφάσεων. Ἀλλὰ καὶ μόνον τὸν *Οἰκονομίδην* ἐὰν συνεβουλεύετο, πρὸς ὃ ἐπίσης τὸν διευκόλυνεν ἡ ἡμε-

έρα παράθεσις, θὰ ἔβλεπεν ὅτι οὗτος ἐν τῇ σημ. 5 τῆς § 246. ἐν ἡμεῖς παρεθέμεθα, ἀναφέρεται εἰς ὅσα περὶ τῆς δι' ἐφέσεως προσβολῆς σχετικὰ ἔγραψεν εἰς σημ. 1 τῆς § 231, ἐκεῖ δὲ ῥη-
 ῶς λέγει ὅτι, ἐὰν «ἡ ἀνακοπὴ ἀπερρίφθῃ κατὰ τύπον ἀπλῶς π. χ. ἄκυρος, ἀπαράδεκτος, ἐκπρόθεσμος), ἀναγκαῖον εἶναι ἀ ἐκκληθῇ ἡ δευτέρα μὲν ἀπόφασις ὡς πρὸς τὰς δικασθεί-
 ας ἐνστάσεις, ἡ πρώτη δ' ὡς πρὸς τὴν οὐσίαν». Ἀλλὰ μὴ πράξας οὕτως ὁ κ. ἐπικριτῆς ἠρκέσθῃ νὰ καταφύγῃ μόνον εἰς τὰ αὐτοσχεδιάσματα, ἅτινα ἄλλοτε ἔγραψεν εἰς τὴν Νο-
 μικὴν Τ. Β', σελ. 28 (πρόκειται περὶ μιᾶς τῶν τρισελίδων ὀλιγίστων διατριβῶν τοῦ κ. Σ. Ε.). Καὶ αὐτὴν ὅμως τὴν διατριβὴν αὐτοῦ ἐλησμόνησεν ὁ κ. ἐπικριτής, διότι καὶ ἐκεῖ δὲν λέγει ὅτι «δὲν εἶναι ἀνάγκη νὰ προσβληθῇ ἡ ἀπορ-
 ρίπτουσα τὴν ἀνακοπὴν ὡς ἀπαράδεκτον ἀπόφασις», ὡς ὑποστηρίζει ἤδη, ἀλλὰ τοῦναντίον λέγει ἐπὶ λέξει «ὁ διά-
 δικος ὀφείλει νὰ ἐκκαλέσῃ τὴν ἐπὶ τῆς ἀνακοπῆς ἀπόφασιν, ἐὰν παραπονῇται ἐπὶ τῇ ἀπορρίψει τῆς ἀνακοπῆς ὡς ἀπα-
 ραδέκτου».

Θὰ ἦτο ἐν τούτοις σκληρὸν ν' ἀρνηθῶμεν εἰς τὸν κ. ἐπι-
 κριτὴν, ὅτι οὐδὲν κατώρθωσεν ἐπιδιώξας νὰ ἐπικρίνῃ τὰ ὑφ' ἡμῶν ἐπὶ τοῦ σχετικοῦ θέματος γραφέντα. Διότι, ἂν ὄντως ἐπετέλεσε κατόρθωμά τι, τοῦτο συνίσταται εἰς τὸ νὰ γράψῃ ἀνορθογραφίας τινὰς ὡς τὸ ἐὰν ὑπάρχει καὶ ἐν ἀμίμητον θεωρησάσης.

ΚΒ'. Περὶ τῶν ἐν γένει δικαίουμένων νὰ ἐνασκήσωσι τὸ ἔνδικον μέσον τῆς ἀναιρέσεως. Οἱ παρεμβλίνοντες.

Ἐν σχέσει πρὸς τὴν ἀνάπτυξιν ἡμῶν περὶ τῶν διαδίκων τῶν δικαιουμένων νὰ ἐνασκήσωσι τὸ ἔνδικον μέσον τῆς ἀναιρέσεως ὁ κ. ἐπικριτῆς δὲν ἀποδέχεται πρὸ παντὸς τὸ ἐν τῇ ἡμετέρᾳ πραγματείᾳ λεγόμενον, ὅτι «ἡ κατὰ πλάνην καταδίκη προσώπου μὴ ὑπάρξαντος διαδίκου δὲν παρ-
 ἔχει τούτῳ τὸ δικαίωμα νὰ προσβάλῃ δι' ἀναιρέσεως τὴν καθ' ἑαυτοῦ ἐκδοθεῖσαν ἀπόφασιν, δυ-

ναμένω ἄλλως νὰ ἐνασκήσῃ τὸ ἐνδικὸν μέσον τῆς ἀνακοπῆς τρίτου». Ἀλλὰ ταῦτα πάντα εἶναι σύμφωνα πρὸς τὸ ἄρθρον 813, τὸ ὁποῖον λαλεῖ περὶ διαδίκου, τὸ διατακτικὸν δ' ἀποφάσεώς τινος δὲν ἀρκεῖ νὰ δημιουργήσῃ διάδικον, ὅταν πρόκειται περὶ προσώπου μὴ μετασχόντος τῆς δίκης, κατὰ πλάνην δ' ἀντ' ἄλλου καταδικασθέντος. Εἶναι ἄπορον πῶς ἐπῆλθεν ἀμφιβολία τῷ κ. ἐπικριτῇ. Ἡμεῖς μάλιστα ἐπὶ πλέον παρεθέμεθα καὶ ἀπόφασιν τοῦ Ἀκυρωτικοῦ τῆς Γαλλίας τῆς 9 Ἰουλ 1884 σημειώσαντες καὶ τὸν Τόμον τοῦ DALLOZ, ἐνθα αὕτη κατεχωρίσθη. Ἡ ἀπόφασις ἄλλως αὕτη ἀναφέρεται καὶ ἐν Répertoire du Droit Français, ἐνθα ἡ αὕτη λύσις ὑποστηρίζεται, παρελήφθη δὲ καὶ ὑπὸ τοῦ GARSSONNET (§ 1090 σημ. 13) ἄνευ οὐδεμιᾶς ἐναντίας παρατηρήσεως. Ὅσα δὲ λέγει ὁ κ. ἐπικριτῆς περὶ προαιρετικοῦ τῆς ἀνακοπῆς τρίτου κ.τ.λ. εἶναι ὅλως περιττά, διότι ἡμεῖς δὲν εἵπομεν ὅτι ὑποχρεοῦται, ἀλλὰ δύναται νὰ ἐνασκήσῃ τὸ ἐνδικὸν τοῦτο μέσον ὁ κατὰ πλάνην καταδικασθεὶς.

Παρέλκουσιν ἐπίσης ἐντελῶς αἱ παρατηρήσεις, ἃς ποιεῖται ὁ κ. ἐπικριτῆς ἐν σχέσει πρὸς ὅσα γράφομεν περὶ τοῦ δικαιώματος τῶν παρεμβαινόντων πρὸς ἐνάσκησιν τοῦ ἐνδίκου μέσου τῆς ἀναιρέσεως, χαρακτηρίζων ὅλα ἀνακριβῆ. Ἡμεῖς δὲν εἵπομεν ὅτι δὲν δύναται τις καὶ πρὸ τῆς εἰς τὸ πινάκιον ἐγγραφῆς νὰ παρέμβῃ. Ἐὰν ἐλέγομεν ἐνάγων ἢ ἐναγόμενος κ.τ.λ., τότε θὰ εἶχε λόγον ἡ παρατήρησις. Ἀκριβῶς μάλιστα διὰ τοῦτο μετεχειρίσθημεν τὸν ὅρον «ἀπὸ τῆς κατάρξεως τῆς δίκης διαδίκων», ἵνα περιλάβωμεν πάντας τοὺς πρὸ τῆς κατάρξεως τῆς δίκης ὅπωςδῆποτε γενομένους διαδίκους. Καὶ ὅσα δὲ λέγομεν περὶ τῶν προσθέτως (διὰ νὰ εὐχαριστήσωμεν τὸν κ. ἐπικριτὴν, εἰς ὃν δὲν ἤρεσεν ὁ ὅρος παρεμπιπτόντως) παρεμβαινόντων εἶναι ἀκριβέστατα, διότι ἡμεῖς δὲν ἐξητάσαμεν τὸ ζήτημα πότε ὁ προσθέτως παρεμβαίνων δύναται νὰ ὑποκαταστήσῃ τὸν ἀρχικὸν διάδικον, ἀλλ' εἵπομεν ἐκεῖνο, ὅπερ εἶναι ἀκριβές, ὅτι, ὅταν

ἀναλάβῃ ὁ προσθέτως παρεμβαίνων τὴν δίκην, τότε μόνον δύναται αὐτοτελῶς νὰ ἐνασκήσῃ τὰ ἔνδिका μέσα. Ὑπεμνήσαμεν τὴν ἀτέλειαν τῶν σχετικῶν διατάξεων τῆς ἡμετέρας Δικονομίας, ἐξ ἧς πολλὰ ἐπὶ παρεμβάσεως ἀναφύονται ζητήματα, καὶ ὑπεδείξαμεν τὴν κρατοῦσαν νομολογίαν, ἥτις ἄλλως δὲν ἀπέχει ἐπὶ τοῦ προκειμένου τῶν ὑφ' ἡμῶν ὑποστηριζομένων. (Ἰδ. Ἀρ. Π. 182 <77> ἐν Πείρᾳ Γ' Παρ. σελ. 253· καὶ 198 <92> ἐν Θέμιδι Τ. Γ', σελ. 563. Σύμφωνος καὶ ὁ ΟΙΚΟΝΟΜΙΔΗΣ § 245 σημ. 1).

Ἐπίσης δὲ ὅσα λέγει ὁ κ. ἐπικριτῆς ἐλέγχων ἐπὶ ἀνακριθείᾳ ὅσα ἡμεῖς ἐν σημειώσει 7 τῆς § 16 λέγομεν περὶ τοῦ ὅτι κατὰ τὴν Γερμανικὴν Δικονομίαν «ὁ παρεμπιπτόντως παρεμβαίνων δύναται τότε μόνον νὰ προσβάλῃ ἀπόφασίν τινα δι' ἐνδίκων μέσων, ὡς ὅτι ὁ κύριος διάδικος δὲν ἀντιτείνει εἰς τοῦτο», ἐλέγχουσιν ὅτι δὲν ἔλαβε τὸν κόπον ὁ κ. ἐπικριτῆς οὐδὲ νὰ συμβουλευθῇ τὴν Γερμ. Δικ. Ἐὰν τοῦτο ἔπραττεν, θὰ ἔβλεπεν ἴσως ἐν § 67, ἣν ἡμεῖς παρεθέσαμεν, ὅτι ῥητῶς λέγεται ὅτι «ὁ ἐπιπροσθέτως παρεμβαίνων (Nebenintervenient) δικαιούται ἐπὶ τοσοῦτον μόνον νὰ ἐνασκήσῃ ἐπιθετικὰ ἢ ἀμυντικὰ μέσα καὶ νὰ ἐπιτελέσῃ ἐγκύρως ἀπάσας τὰς διαδικαστικὰς πράξεις, ἐφ' ὅσον αἱ δηλώσεις καὶ πράξεις αὐτοῦ δὲν ἀντιτίθενται εἰς πράξεις καὶ δηλώσεις τοῦ κυρίου διαδίκου». Ὑφ' ὃ δὲ πνεῦμα ἡμεῖς ἀναφέρομεν ἐφηρμόσθη ἡ διάταξις αὕτη ἐπὶ ἐνδίκων μέσων ἐν Γερμανίᾳ, ὡς ἀναφέρεται εἰς τε τὸν ὑφ' ἡμῶν παρατιθέμενον νεώτερον συγγραφεῖα SCHMIDT καὶ ὡς γίνεται δεκτὸν εἰς ἀμφοτέρας τὰς ἀποφάσεις τοῦ Reichsgericht, ἃς ἐπίσης παρεθέσαμεν. Τοῦτ' αὐτὸ ἀναφέρεται εἰς ὅλας τὰς Ἑρμηνείας (KOMMENTARE) τῆς Γερμ. Δικ. ὑπὸ τὴν § 67, τὸ αὐτὸ δ' ὑποστηρίζεται καὶ ἐν εἰδικῇ περὶ τοῦ θέματος πραγματείᾳ τοῦ PETERSEN, ὅλως ἀγνώστῳ βεβαίως εἰς τὸν κ. ἐπικριτὴν, ἥτις ὑπὸ τὸν τίτλον «Die Stellung des Nebenintervenienten in der von ihm veranlassten Rechtsmittelinstanz» ἐδημοσιεύθη ἐν τῷ Zeitschr. für D. Civilprozess Τ. ΚΔ', σελ.

305 ἐπ. Ὁ PETERSEN (αὐτόθι σελ. 327) λέγει ὅτι ὁ κυρίως διάδικος τὴν δι' ἐνδίκου μέσου τοῦ ἐπιπροσθέτως παρεμβάντος ἀρξαμένην διαδικασίαν ἐν πάσῃ στιγμῇ δύναται νὰ καταργήσῃ (in jedem Augenblicke ein Ende bereiten kann). Καὶ ὁ WACH δέ, ὃν παραθέτει ὡς ἐναντίον ὁ κ. ἐπικριτής, ἐν μὲν τῇ § 47 (ἢ καὶ σελ., διότι ὁ κ. Σ. Ε. δὲν ἐξηγεῖται) οὐδὲν ἀπολύτως ἀναφέρει προκειμένου περὶ ὅλως ἀσχέτου ζητήματος· ἐν § 57 δὲ προκειμένου περὶ τοῦ ἐπιπροσθέτως παρεμβαίνοντος διδάσκει ἀκριβῶς ὅσα ἡμεῖς ἀναφέρομεν, λέγων λ. χ. (σελ. 639)· «Ὁ παρεμβαίνων (ἐπὶ προσθέτου πάντοτε παρεμβάσεως) ἐνεργεῖ ἐγκύρως ὑπὲρ τοῦ διαδίκου μετὰ τῆς τούτου βουλήσεως ἢ ἄνευ αὐτῆς, οὐχὶ δὲ καὶ παρὰ τὴν ἐκφρασθεῖσαν αὐτοῦ θέλησιν». Εἶναι περίεργον ποῦ ἀνέγνω ὁ κ. Σ. Ε. ἀντιθέτους περιπτώσεις, διότι καὶ ὁ PLANCK ἐν τῇ σχετικῇ § 148, ἣν ἐπικαλεῖται, οὐδὲν ἀπολύτως τοιοῦτον ἀναφέρει. Τίς οἶδε περὶ τίνων παρανοήσεων πάλιν πρόκειται!

Φαίνεται ἐπίσης ὅτι ὁ κ. ἐπικριτής δὲν ἐμελέτησε τὰ τοῦ σχετικοῦ θέματος, διότι ἀναμιγνύει ἐπὶ τοῦ προκειμένου καὶ τὸ κοινὸν γερμανικὸν δικονομικὸν δίκαιον, παρ' ᾧ διάφοροι ἀρχαὶ ἐκράτουν, ἃς θὰ ἐμάνθανεν ὁ κ. Σ. Ε., ἂν προσεκτικῶς ἐμελέτα τὸν WACH (§ 57 I), ἔστω καὶ ἂν ἠγνόει τὴν πραγματείαν τοῦ PETERSEN, ὅστις ἐκτενῶς (σελ. 309 ἐπ.) ἀναφέρει καὶ τὰ πρὸ τῆς Πολ. Δικονομίας ἐν Γερμανίᾳ κρατοῦντα.

Οὕτω καταδεικνύεται ὅτι ἡμεῖς οὐδεμίαν ἀνακρίθειαν ἐγράψαμεν. Ἡ μόνη δ' ἀνακρίθεια ἢ ἀπαντῶσα εἰς τὴν σχετικὴν περικοπὴν περὶ τῶν παρεμβαίνόντων, ἣν παρέλαβε παρ' ἡμῶν ὁ κ. ἐπικριτής, συνίσταται εἰς τὸ ὅτι ἡμεῖς δὲν ἐγράψαμεν τὴν λέξιν ὑπεκατέστησαν, ὡς ἀποδίδεται ἡμῖν, ἀλλὰ ὑποκατέστησαν.

ΚΓ'. 'Ο κ. Σ. Ε. καὶ τὸ ἄρθρ. 813 Πολ. Δικ.

'Ανεπιστασιῶν καὶ ἀναγνωστικῶν ὀλισθημάτων συνέχεια.

'Ο κ. ἐπικριτῆς ἀποκρούει ὥς μὴ ὀρθὸν τὸ ὑφ' ἡμῶν λεγόμενον ὅτι οἱ ἐκδοχεῖς τῆς ἐπιδίκου ἀπαιτήσεως δύνανται νὰ ἐνασκήσωσιν ἀναίρεσιν.

Τοῦτο δὲν εἶναι ἄπορον, διότι, ἀφ' οὗ ὁ κ. ἐπικριτῆς ἔχει λησμονήσει, ὥς κατεδείχθη, τὰ ἄρθρα 807 καὶ 812 τῆς Πολ. Δικ., δὲν ἦτο δυνατόν βεβαίως νὰ ἐνθυμῆται τὸ ἄρθρ. 813. 'Εὰν τὸ ἐνεθυμεῖτο, θὰ ἐγνώριζεν ὅτι οὐχὶ ἡμεῖς ἀλλ' ὁ νόμος ῥητῶς διαστέλλων κληρονόμους καὶ διαδόχους παρέχει καὶ εἰς τοὺς εἰδικοὺς διαδόχους τὸ δικαίωμα τῆς ἐνασκήσεως τοῦ ἐνδίκου μέσου τῆς ἀναιρέσεως. Κατὰ τὸ ἡμέτερον ἀστικὸν δικονομικὸν δίκαιον δὲν ἰσχύει ἡ ἀρχὴ τοῦ 'Ρωμ. Δικ. περὶ τοῦ ὅτι διὰ τῆς κατάρξεως τῆς δίκης ἐπέρχεται ἡ ἀπαγόρευσις τῆς ἐκχωρήσεως τῆς ἐπιδίκου ἀπαιτήσεως. 'Ο κ. ἐπικριτῆς ὑπέπεσεν εἰς τὸ στοιχειῶδες τοῦτο σφάλμα παρασυρθείς ὑπὸ τῶν Γερμανῶν συγγραφέων PLANCK καὶ SCHMIDT, οὓς ἀναφέρει. 'Αλλ' αὐτοὶ ἔχουσι δίκαιον διότι ἡ Πολιτικὴ αὐτῶν Δικονομία ἐν § 265 ῥητῶς ὀρίζει ὅτι «ὁ εἰδικὸς διάδοχος δὲν δικαιούται ἄνευ συναινέσεως τοῦ ἀντιδίκου αὐτοῦ ν' ἀναλάβῃ τὴν δίκην ὥς κύριος διάδικος ἀντὶ δικαιοπαρόχου ἢ νὰ ἐγείρῃ κυρίαν παρέμβασιν». 'Εὰν εἶχε τὴν πρόνοιαν ὁ κ. Σ. Ε. ν' ἀναγνώσῃ κάτωθι τοῦ ἡμετέρου κειμένου τὴν σχετικὴν σημείωσιν 9, θὰ ἔβλεπεν, ὅτι ἡμεῖς σημειοῦμεν τὴν διαφορὰν ταύτην, καὶ δὲν θὰ ἐξετίθετο στοιχειώδη πράγματα ἀγνοῶν.

Τὸ περίεργον εἶναι ὅτι ὁ κ. Σ. Ε. ἐπικαλεῖται καὶ ἀπόφασιν τοῦ Α. Π. τὴν ὑπ' ἀριθ. 295 τοῦ 1883, ὥς εἰ ἦτό ποτε δυνατόν τὸ ἀνώτατον δικαστήριον νὰ ὑπέπιπτεν εἰς σφάλματα ὅμοια τοῖς διαπραττομένοις ὑπὸ τοῦ κ. Σ. Ε. 'Η ἀπόφασις 295 τοῦ 1883, δέχεται τούναντίον ὅτι ὁ εἰδικὸς διάδοχος δύναται νὰ ἐγείρῃ τὴν περὶ ἀνατροπῆς ἀγωγὴν μετέχων οὕτω τῆς ὅλης δίκης ἄνευ συναινέσεως τοῦ ἀντιδίκου

(Ἰδ. ἀπόφ. ἐν Ἑφ. Νομολ. Τ. Γ', σελ. 372). Κατὰ σύμπτωσιν μάλιστα ἢ ἐν λόγῳ ἀποφάσις ἀπηγγέλθη συμπράττοντος ὡς Ἀρεοπαγίτου καὶ αὐτοῦ τοῦ κ. Σ. Ε., ὅστις ἔκτοτε ἐλησμόνησε, φαίνεται, καὶ τοὺς στοιχειώδεις τούτους κανόνας.

Ἀλλ' οὐδὲ φθάνουσι μέχρι τοῦ σημείου τούτου τὰ παθήματα τοῦ ἀνεξαντλήτου εἰς σφάλματα ὑπὸ ἑλεγχον ἐπικριτοῦ. Μὴ ἀρκούμενος εἰς τὸ νὰ ποιῇται μνεΐαν ἀποφάσεων Α. Π. ἀντιθέτων πρὸς ὅσα ὑποστηρίζει, παρατίθῃσι προσέτι καὶ τὸν CARRÉ. Ἀλλὰ παραδόξως τὸ ἐπικαλούμενον χωρίον τοῦ CARRÉ εἶναι ὅλως φανταστικόν, διότι Ζήτ 1281 ter. δὲν ὑπάρχει, εὐθὺς μετὰ τὸ 1281 bis ἀκολουθοῦντος (Ε' ἔκδ. Τόμ. Γ', σελ. 229) τοῦ Ζητ. 1282.

Ἡ Γαλλικὴ ἐπιστήμη καὶ νομολογία οὐδέποτε ἀπηνήσαντο εἰς τὸν εἰδικὸν διάδοχον τὸ δικαίωμα νὰ προσβάλλῃ δι' ἀναιρέσεως ἀποφάσεις κατὰ τοῦ δικαιοπαρόχου αὐτοῦ ἐκδοθείσας, ὡς θὰ ἔβλεπεν ὁ κ. ἐπικριτὴς καὶ ἐὰν δὲν ἦτον εἰς θέσιν νὰ συμβουλευθῇ τὸν FAYE, ὃν παρεθέσαμεν. διότι παρὰ GARSONNET (Τόμ. Ε', § 1090 σελ. 546) ἀναγράφεται τοῦτο (successeur universel ou particulier), παρατιθεμένης ἐν σημειώσει 11 καὶ σχετικῆς ἀποφάσεως τοῦ Ἀκυρωτικοῦ.

Ἐν τῇ ἡμετέρᾳ δὲ νομολογίᾳ ἄλλο θέμα ἠμφισβητήθη, ὅπερ ἴσως νὰ συνετέλεσεν εἰς σύγχυσιν τοῦ κ. Σ. Ε. ἀσαφῆ τῶν πάντων ιδέαν ἔχοντος. Διεφώνησε δηλ. κατὰ καιροὺς ἡ νομολογία ἂν ὁ εἰδικὸς διάδοχος δύναται κατὰ τὴν συζήτησιν διὰ τῶν προτάσεων ἀπλῶς νὰ ὑποκαταστήσῃ τὸν ἀρχικὸν διάδικον, ὑπάρχουσι δὲ καὶ νεώτεραι σχετικῶς ἀποφάσεις τὴν καταφατικὴν ἀποδεχόμεναι λύσιν (πρβλ. λ. χ. τὴν 463 <93> Α. Π. ἐν Θέμ. Τ. Ε', σελ. 4).

Μετὰ τὰ τοιαῦτα αὐτοῦ κατορθώματα ὁ κ. Σ. Ε. λέγει ὅτι ὑπομνησκόντες δι' ὀλίγων ἐν σημ. 10 τὰ τῆς ἐπιδράσεως τῆς μεταβολῆς τοῦ προσώπου τοῦ δικαιούχου ἐπὶ τῆς δίκης ἔδει νὰ παραθέσωμεν πλὴν τοῦ KOHLER καὶ τοὺς WACH. BÜLOW καὶ PLANCK. Σοφὴ ὄντως παρατήρησις! Τότε διατί νὰ μὴ παραθέσωμεν εἴκοσιν ἢ καὶ τριάκοντα ἄλλους; Ἡμᾶς τὸ

Θέμα δὲν ἐνδιέφερεν ἀμέσως, δι' αὐτὸ ἠρκέσθημεν νὰ παρα-
πέμψωμεν εἰς τὴν εἰδικὴν πραγματείαν τοῦ KOHLER ἐπὶ
τοῦ θέματος τούτου (Ueber die Succession in das Process-
verhältnis). ἐκεῖ δ' εὔρηνται αἱ σχετικαὶ διαφωνίαι καὶ γινώμαι
τῶν συγγραφέων.

Ἐν τῇ πραγματείᾳ ἡμῶν ἐξηγήσαμεν ὅτι ὡς ἐκ τῆς δια-
τυπώσεως τοῦ ἀρθρ. 813, ποιουμένου εἰδικὴν μνείαν τῶν δι-
καιουμένων νὰ ἐνασκήσωσι τὸ ἐνδίκον μέσον τῆς ἀναιρέ-
σεως καὶ μὴ ἀναφέροντος τοὺς δανειστάς, δὲν εἶναι ὀρθὸν
νὰ θεωρηθῇ ὅτι καὶ οὗτοι κέκτνται τὸ δικαίωμα τῆς δι' ἀναι-
ρέσεως προσβολῆς τῶν κατὰ τῶν ἰδίων ὀφειλετῶν ἐκδοθεισῶν
ἀποφάσεων. Εἶναι δὲ λίαν πιθανὸν ὅτι ὁ νομοθέτης σκοπίμως
ἀπέκλεισε τούτους, ἵνα μὴ ἐν τῷ Ἀρείῳ Πάγῳ ἀναφύωνται
πραγματικὰ ζητήματα ἐρεῦνης τῆς ιδιότητος τοῦ δανειστοῦ.
Ἐκ τοῦ λόγου μάλιστα τούτου, ὡς ἐσημειώσαμεν, ἀμφιβάλλει
καὶ ὁ Οἰκονομίδης. Νῦν ὁ ἐπικριτὴς αὐθεντικῶς
ἀποκρούει τὴν γνώμην ἡμῶν ὡς μὴ ὀρθὴν καὶ δέχεται τὴν
ἐναντίαν, κατὰ τὸ σύστημα ὅπερ πιστῶς ἀκολουθεῖ Λυπού-
μεθα ὅτι δὲν δυνάμεθα νὰ μεταβάλωμεν γνώμην, ἐφ' ὅσον
οὐδόλως ἀποκρούεται τὸ ἐκ τοῦ ἀρθρ. 813 ἀμέσως ἀπορρέον
ἐπιχείρημα. Ἡ αὐθεντία τοῦ κ. Σ. Ε. ὁμολογοῦμεν ὅτι οὐ-
δόλως ἐκλόνησε τὴν ἡμετέραν γνώμην.

Εὐθύς ἀμέσως ὁ κ. Σ. Ε. ἐπανέρχεται εἰς τὰ προσφιλεῖ
αὐτῷ ὀλισθήματα περὶ τὴν ἀνάγνωσιν. Οὕτως ἀναμιγνύει
συγκοινωνοὺς καὶ ὁμοδίκους, λέγων ὅτι ἀποκρούο-
μεν «τὸ δικαίωμα τῆς ἀναιρέσεως τῶν συγκοινωνῶν καὶ
ἐν γένει τῶν ὁμοδίκων λόγῳ ὅτι ἡ διάταξις τοῦ ἀρθρου 782
κ.τ.λ.» Ἀκριβεστέρα ἀνάγνωσις μαρτυρεῖ ὅτι, οὐδόλως ἀνε-
μίξαμεν συγκοινωνοὺς καὶ ὁμοδίκους, ὅλως διαφόρους
ἐννοίας· ἀλλ' ἐλαλήσαμεν περὶ μὲν συγκοινωνῶν ἐν σελ.
118 αὐτοτελῶς, χωρὶς τὸ παράπαν ν' ἀναμίξωμεν τὸ ἄσχετον
πρὸς αὐτοὺς ἀρθρ. 782, περὶ δὲ ὁμοδίκων ἐν σελ. 119
ὅλως κεχωρισμένως. Ἀλλως καὶ τὰ ζητήματα εἶναι διάφο-
ρα, διότι ὡς πρὸς τοὺς συγκοινωνοὺς παρουσιάζεται τὸ

ἐρώτημα ἂν χωρὶς νὰ ᾧσι διάδικοι δύνανται νὰ αἰτήσωνται ἀναίρεσιν, ἐλύσαμεν δὲ τοῦτο ἀποφατικῶς ἐπὶ τῇ βάσει πάντοτε τῆς διατυπώσεως τοῦ ἄρθρ. 813. Ἀντιθέτως ὡς πρὸς τοὺς ὁμοδίκους προκύπτει τὸ ἐρώτημα ἂν τινες μόνον τούτων δικαιούνται εἰς ἀναίρεσιν, ἐπὶ τούτου δ' ἀπηντήσαμεν καταφατικῶς, οὐδενὸς κωλύματος ἐκ τοῦ νόμου προκύπτοντος. Ἐνταῦθα δὲ μόνον προσεθέσαμεν ὅτι δὲν ἰσχύει ἡ εἰδικῶς ἐπὶ ἐφέσεως κρατοῦσα ἀρχὴ τοῦ ἄρθρου 782.

Ἐὰν ἐπιμελέστερον ἀνεγίνωσκε τὴν ἡμετέραν πραγματείαν, οὐ μόνον τὰ ἀνωτέρω δὲν θ' ἀνεμίγνυνεν ὁ κ. Σ. Ε., ἀλλὰ καὶ δὲν θὰ ὑπέπιπτεν εἰς νέον περιφανέστερον ἔτι ἀναγνωστικὸν σφάλμα. Λέγει δηλ. ὅτι παραλείπομεν νὰ ἐξετάσωμεν ἐὰν (γράφει ἂν) δικαιούται νὰ ἀσκήσῃ τὸ ἔνδικον τῆς ἀναιρέσεως μέσον «ὁ πτωχεύσας κατὰ τῶν ἀποφάσεων τῶν ἐκδιδομένων ἐν δίκαις τῶν συνδίκων». Ἡμεῖς ἐν τούτοις ἐν πλάτει περὶ τούτου ποιούμεθα λόγον (σελ. 120 καὶ 121) γράψαντες ἐν τῷ κειμένῳ εἴκοσι καὶ δύο ὅλας σειρὰς διὰ μεγάλων στοιχείων τῶν 12 στιγμῶν. προστιθέμενοι δὲ καὶ τρεῖς σχετικὰς σημειώσεις (2, 3 καὶ 4) ἐπὶ τῇ βάσει κυρίως τῶν Γάλλων συγγραφέων καὶ τῆς Γαλλικῆς νομολογίας, χωρὶς νὰ φανταζώμεθα ὅτι ὁ ἀδιόρθωτος ἐπικριτὴς θὰ εἶχε τὴν δύναμιν νὰ μὴ ἴδῃ πάντα ταῦτα καὶ νὰ εἴπῃ ὅτι παρελείψαμεν τὸ σχετικὸν ζήτημα!

Περὶ τοῦ ἀπηγορευμένου ὡς πρὸς τὴν ἀπόφασιν τὴν κηρύξασαν τοῦτον εἰς ἀπαγόρευσιν δὲν ἐκρίναμεν ἀναγκαῖον εἰδικῶς νὰ λαλήσωμεν, διότι ὡς πρὸς τὴν ἀπόφασιν ταύτην οὗτος εἶναι διάδικος.

ΚΔ'. Καὶ ἄλλαι ἀδικαιολόγητοι ἀξιώσεις τοῦ κ. Σ. Ε.

Κατειλημμένος ἐκ τῆς διακαοῦς ἐπιθυμίας ὁ κ. Σ. Ε., ὅπως εὐρίσκη κενὰ εἰς τὴν ἡμετέραν πραγματείαν, ὅσας δὲν ὑποπίπτει εἰς ὀλισθήματα, οἷα τὰ ἀνωτέρω, μὴ βλέπων ὅσα ἀναγινώσκει, προβάλλει ἀξιώσεις ἀδικαιολογήτους ὅλως

καὶ μαρτυρούσας ὅτι δὲν γνωρίζει ὁποῖον δέον νὰ ᾖ τὸ περι-
εχόμενον μονογραφίας ἀφορώσης εἰς ὠρισμένον θέμα.
Τοιαύτας παραλόγους ἀξιώσεις εἶδομεν ἐν τοῖς πρόσθεν. Ἐν
σχέσει δὲ πρὸς τὴν § 17 τῆς περὶ ἀναιρέσεως πραγματείας
ἡμῶν προβάλλει νέας τοιαύτας.

Οὕτως ἰδὼν ὅτι ἡμεῖς λαλοῦμεν ἐκεῖ περὶ τῶν κεκτημέ-
νων τὴν ἱκανότητα τοῦ παρίστασθαι πρὸ δικαστηρίου
προκειμένου περὶ ἀναιρέσεως, ἀνέδραμεν εἰς τὰς γενικὰς δι-
δασκαλίας τοῦ Οἰκονομίδου (Ἐγχ. § 58), ἃς ἐν γένει περὶ
τῆς πρὸ δικαστηρίου παραστάσεως ὁ ἀείμνηστος νομοδι-
δάσκαλος ἔγραψεν. Παρατηρήσας δ' ἐκεῖ νὰ γίνηται λόγος
περὶ Δημοσίου, κοινοτήτων, τῶν ὑπὸ πατρικὴν ἐξου-
σίαν, τοῦ Βασιλέως καὶ τῆς Βασιλικῆς οἰκογενείας,
τῶν Ἑταιρειῶν κτλ., ἀξιοῖ παρ' ἡμῶν ὅτι ἔδει νὰ ἐπεκ-
ταθῶμεν ἐφ' ὅλων τούτων, μὴδὲ τοῦ κ.τ.λ. ἐξαιρουμένου!
Οὕτω λησμονεῖ ὁ κ. Σ. Ε. ὅτι ἄλλο γενικὴ διδασκαλία ἐν συ-
στήματι σχετικῶς περὶ τῆς πρὸ δικαστηρίου παραστά-
σεως καὶ ἄλλο ὅλως παρεμπιπτόντως γενομένη μνεία τοῦ
ζητήματος ἐν μονογραφίᾳ περὶ ἄλλου θέματος. Τὰ ζητή-
ματα, ἅτινα ὑποδεικνύει ὁ κ. Σ. Ε. εὐρὼν παρὰ Οἰκονομίδην,
δὲν προκύπτουσιν εἰδικῶς ἐπὶ ἀναιρέσεως, ἀλλ' ἐπὶ ὅλης τῆς
δίκης ἐν γένει. Δι' αὐτὸ ἡμεῖς ἠρκέσθημεν ἐπανειλημμένως
νὰ τονίσωμεν ὅτι ἐφαρμόζονται οἱ γενικοὶ κανόνες ἐπὶ τοῦ
προκειμένου, ὅλως δὲ παρεμπιπτόντως καὶ ἐν παραδείγματι
διὰ τοῦ «Οὕτω» ἐμνημονεύσαμεν τὰς συνηθεστέρας περιπτώ-
σεις τῶν ἀνηλίκων, ἀπηγορευμένων κ.τ.λ. (σελ. 120).

Παρὰ τοῦ κ. ἐπικριτοῦ δὲν ἀνεμένομεν βεβαίως νὰ συμ-
φωνήσῃ τῇ γνώμῃ ἡμῶν, διαφωνούντων πρὸς τὴν κρατοῦ-
σαν νομολογίαν καὶ δεχομένων δι' οὓς λόγους ἐν πλάτει
ἀναπτύσσομεν εἰς τὸ δεύτερον μέρος τῆς § 17, ὅτι «ἐξουσιο-
δότησις εἰδικὴ πρὸς ἐνάσκησιν ἐνδίκου μέσου δὲν ἀπαι-
τεῖται», προκειμένου περὶ τῶν διαδίκων, δι' οὓς ἐν γένει
ὑφίσταται ὁ τοιοῦτος ὅρος «πρὸς ἀνάληψιν δίκης.» Δὲν
ἠδύνατο ὁ κ. Σ. Ε. νὰ συμφωνήσῃ πρὸς ἡμᾶς ἐπὶ τοῦ ση-

μείου τούτου οὐ μόνον ὡς ἐκ συστήματος ἀκολουθῶν τὰς ἐναντίας ἐκδοχὰς ἐφ' ὅλων τῶν ἀμφισβητούμενων ζητημάτων, ἀλλὰ καὶ διότι, καθ' ἃ ἀνωτέρω (Ε'.) κατεδείχθη, ἐντελῶς πεπλανημένην ιδέαν τοῦ ὅρου «δίκη» ἔχει. Ἐνταῦθα δ' ὅμως στερεῖται καὶ τοῦ ἐλαφρυντικοῦ ὅτι ἀγνοεῖ τὰ τοῦ ὅρου μὴ γενομένης αὐτῷ ὑποδείξεως, διότι ἡμεῖς ἐν σελ. 123 ἐποιησάμεθα μνείαν τοῦ πολυσημάντου τοῦ ὅρου δίκη.

Ἡθέλησε δὲ ὁ κ. Σ. Ε. νὰ παρατηρήσῃ τι καὶ ἐπὶ τῶν ὅσων ἐγράψαμεν ἐπικαλούμενοι τὰς γενικὰς περὶ διακοπῆς καὶ ἐπαναλήψεως τῆς δίκης διατάξεις. Τοῦτο κατὰ τὸν κ. ἐπικριτὴν δὲν εἶναι ὀρθόν, «διότι ἔχομεν εἰδικὴν διάταξιν τοῦ ἀρθροῦ 469 Πολ. Δικ., καθ' ἣν μετὰ τὴν κατάθεσιν τῶν ἐγγράφων κ.τ.λ. ἐπανάληψις δὲν χωρεῖ τῆς δίκης θεωρουμένης ὥριμου».

Ταῦτα λέγων ὁ κ. Σ. Ε. λημονεῖ ὅτι τὸ ἀρθρ. 469 περιλαμβάνεται εἰς τὰς γενικὰς διατάξεις περὶ ἐπαναλήψεως τῆς δίκης, διατάξεις ἃς ἐπεκαλέσθημεν. Προσδιορίζει τὸς διαφόρους περιπτώσεις, καθ' ἃς ἡ δίκη θεωρεῖται ὥριμος. τοῦ στοιχείου τούτου γενικῶς ἀπαιτουμένου. Τὸ πότε δὲ ἡ ἐπ' ἀναιρέσει δίκη εἶναι ὥριμος, εἶναι ζήτημα μὴ ἀναγόμενον εἰς τὴν περὶ διαδίκων διδασκαλίαν, ὅπου ἡξίου νὰ ἀνεύρῃ αὐτὸ ὁ κ. Σ. Ε., ἀλλ' εἰς τὸ περὶ Διαδικασίας τμήμα.

ΚΕ'. Αἱ τελευταῖαι παρατηρήσεις τοῦ κ. Σ. Ε.

Ὑπελείποντο δύο παράγραφοι τῆς ἡμετέρας πραγματείας, ἔπρεπε δὲ καὶ διὰ ταύτας νὰ εὔρῃ τι νὰ παρατηρήσῃ ὁ κ. ἐπικριτής. Οὕτω προκειμένου περὶ τῆς § 18, ἐνθα ὁ λόγος περὶ ἐννόμου συμφέροντος, μηχανᾶται ὁ κ. ἐπικριτὴς νὰ καταφύγῃ εἰς τὰ εὐρετήρια τῆς νομολογίας, νὰ ἴδῃ πόσα ζητήματα ἀεφύησαν ἐκεῖ ἐπὶ τοῦ θέματος τούτου τοῦ προκύπτοντος εἰς τὰ δύο τρίτα πιθανῶς τῶν δικῶν καὶ νὰ ἐλέγξῃ ἡμᾶς ὅτι περὶ ἀριθμοῦ τινος τῶν τοιούτων ζητημάτων δὲν ἐπραγματεύθημεν. Ἀλλ' ἡμεῖς δὲν ἐσκοποῦμεν ν' ἀντιγρά-

ψωμεν τὰ εὐρετήρια τῶν εἰδικῶν περιπτώσεων εἰς τὸ βιβλίον ἡμῶν. Τὰ Γαλλικὰ Εὐρετήρια ἑκατοντάδας περιπτώσεων μνημονεύουσιν, δι' ἓνα ὅμως γράφοντα συστηματικὴν μελέτην ἐπιβάλλεται νὰ διατυπώσῃ τὰς γενικὰς μορφαὶς τῆς ἐφαρμογῆς τῶν ἀρχῶν, αἵτινες ἐκ τῶν τοῦ δικαίου κανόνων πηγάζουσιν, οὐχὶ δὲ νὰ διατρίβῃ εἰς ἀτελεύτητον περιπτωσιολογίαν, οἷα ἡ ὑπὸ τοῦ κ. Σ. Ε. ὑποδεικνυομένη. Ἡμεῖς περιορίσθημεν νὰ διατυπώσωμεν τοὺς γενικοὺς ἐπὶ τοῦ θέματος κανόνας ὑποδείξαντες τὰς σπουδαιοτέρας αὐτῶν ἐφαρμογὰς.

Τέλος ἐπὶ τῆς § 19, προκειμένου περὶ τῆς ὑπὸ τῶν Εἰσαγγελέων ἐνασκήσεως τῆς ἀναιρέσεως, ἐνεθυμήθη ὁ κ. ἐπικριτὴς τὴν ὅλως ἐξαιρετικὴν διάταξιν τοῦ ἀρθρου 163, τὴν ἀφορῶσαν εἰς τὴν δι' ἀναιρέσεως προσβολὴν ἀποφάσεως διατασσούσης τὴν κεκλεισμένων τῶν θυρῶν συζήτησιν, ἣν καὶ οἱ Εἰσαγγελεῖς δύνανται νὰ ἀσκήσωσιν. Τὸ ἀρθρον 163 ὅμως συνδέεται μετὰ τοῦ λόγου τῆς ἀναιρέσεως ἔνεκα ἐλλείψεως δημοσιότητος διαδικασίας, ἐκεῖ δὲ γενήσεται λόγος περὶ αὐτοῦ, οὔτινος ἄλλως εἰς τὴν σημ. 17 τῆς § 13 ἐγένετο μνεῖα.

ΚΣ'. Συμπέρασμα.

Τοσαῦτα μόνον εἶναι τὰ σφάλματα, εἰς ἃ ὑπέπεσεν ὁ κ. Σ. ΕΥΚΛΕΙΔΗΣ εἰς τὰς δεκαοκτὼ σελίδας τῆς διατριβῆς, ἣν ἐδημοσίευσεν μὲ τὴν ἀξίωσιν ἐπικρίσεως τῆς πραγματείας ἡμῶν. Ὁμολογοῦμεν ὅτι τὰ λάθη του ἴσως θὰ ἦσαν ὀλιγώτερα ἂν μὴ, ἐμπνεόμενος ὑπὸ διακαοῦς ἐπιθυμίας νὰ προβάλῃ εἰς παρατηρήσεις ἐκεῖ, ἔνθα οὐδεμία πρὸς ταύτας ἀφορμὴ παρείχετο, ἠναγκάζετο βεβιασμένως νὰ γράφῃ χωρὶς νὰ βλέπῃ μήτε τὰ γραφόμενα, μήτε τὰ ἀναγινωσκόμενα. Ἐὰν ἡρεμώτερον ἐσκέπτετο καὶ ἔγραφεν, πάντως δὲν θὰ ὑπέπιπτεν οὔτε εἰς τὰ ἀναγνωστικὰ οὔτε εἰς τὰ ὀρθογραφικὰ καὶ συντακτικὰ παραπτώματα, ὧν περιφανῆ δείγματα παρέ-

σχομεν, θὰ ἀπέμενον δ' οὕτω μόνον τὰ ἐπιστημονικὰ σφάλματα. Ἀλλὰ καὶ ὡς πρὸς ταῦτα ἔχει τὴν δικαιολογίαν ὁ κ. Σ. ΕΥΚΛΕΙΔΗΣ, ὅτι, οὐδέποτε θεωρητικῶς εἰς τὸ δικονομικὸν δίκαιον παρασκευασθεῖς, εἶναι δικονομολόγος ἐπ' εὐκαιρίᾳ (d'occasion) καὶ συνεπῶς δέον νὰ μὴ κρίνεται αὐστηρῶς.

Ἡμεῖς λυπούμεθα εἰλικρινῶς. ἀναγκασθέντες ν' ἀποκαλύψωμεν τὸν ἄνδρα, ἃς αἰτιᾶται δ' ὅμως ἑαυτὸν ὡς ἀρξάμενος χειρῶν ἀδίκων. Νῦν εἰσῆλθεν εἰς τὸ ἀδιέξοδον καὶ εἶναι φόβος μὴ περιπλακῇ ἐπὶ πλέον θέλων νὰ δικαιολογήσῃ τὰ ἀδικαιολόγητα. Ἐὰν ἦτο δυνατόν νὰ ἀκούσῃ παρ' ἡμῶν συμβουλήν. θὰ τῷ ἐλέγομεν νὰ προσποιηθῇ δ' οἷονδῆποτε λόγον, ὅτι δὲν κρίνει ἀξιοπρεπὲς νὰ ἐξακολουθήσῃ ἐπικρίνων (!) ἡμᾶς τοὺς τολμήσαντας νὰ ἐλέγξωμεν ἓνα πρὸ δεκαετίας συνταξιοῦχον Ἀρεοπαγίτην καὶ Νομικὸν Σύμβουλον, κεκτημένον οὐ τὴν τυχοῦσαν πεῖραν (κατὰ τὴν φράσιν του), ἐν ᾗ ἡμεῖς δὲν εἴμεθα ἢ πρὸ δεκαετίας μόνον ἀπλοὶ δικηγόροι τῆς τυχούσης πείρας. Ἡ ἀξιοπρέπεια, ἔστω καὶ κατὰ προσποίησιν, σῶζει πολλάκις.

Εἶναι καιρὸς νῦν νὰ ἐγκαταλείψωμεν τὸν κ. Σ. ΕΥΚΛΕΙΔΗΝ ὡς ἐπικριτὴν, ἵνα ἐπανεύρωμεν τοῦτον ὡς συγγραφέα, ἀφ' οὗ δ' ὅμως ἐν τῷ μεταξὺ ἀσχοληθῶμεν περὶ τοῦ κ. Δ. ΠΟΤΑΜΙΑΝΟΥ, οὗτινος ἡ ἐν τῷ ἐλέγχῳ ὡς συγγραφέως προτίμησις ἐπιβάλλεται λόγῳ προτεραιότητος ἐν τῇ ἐμφανίσει.

ΜΕΡΟΣ ΔΕΥΤΕΡΟΝ

Η ΕΡΜΗΝΕΙΑ ΤΩΝ ΠΕΡΙ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ ΔΙΚΟΝΟΜΙΑΣ
ΚΑΙ ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΥ ΤΩΝ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΩΝ ΝΟΜΩΝ
ΥΠΟ Δ. ΠΟΤΑΜΙΑΝΟΥ

Α΄. Ὅλίγα τινα περὶ τῶν ἐπιχειρήσεων ἐνὸς ἐκδότου.

Ὁ ἐν Ἀθήναις ἐκδότης κ. Γ. Φέξης, ἐπιχειρηματίας εὐφυῆς καὶ δραστήριος, ἀφ' οὗ ἐπετέλεσε τὰς ἐκδόσεις τῶν περιλήψεων τῶν παραδόσεων καὶ τῶν συγγραμμάτων τῶν καθηγητῶν τῆς Νομικῆς. ἐσκέφθη νὰ πλουτίσῃ τὴν νομικὴν ἡμῶν φιλολογίαν διὰ νέων ἔργων κατὰ φυλλάδια ἐκδιδομένων καὶ διανεμομένων εἰς συνδρομητάς. Καὶ ἐπὶ τοῦ Ἀστικοῦ μὲν δικαίου καὶ τοῦ ἐμπορικοῦ τὸ σύστημα τοῦτο τοῦ κ. Φέξη ἀπέβλεπε φρονίμως εἰς μεταφράσεις ἔργων Εὐρωπαϊῶν νομοδιδασκάλων ὡς τοιαύτας ἐκδιδομένας καὶ χρησίμους ὄντως ἀποβαινούσας ἐκείνοις τῶν ἡμετέρων νομικῶν, οἵτινες δὲν ἐπίστανται ξένας γλώσσας. Ἐν τῷ πεδίῳ δ' ὅμως τοῦ δικονομικοῦ δικαίου λόγῳ τῶν ἐκ τῆς κειμένης ἐν Ἑλλάδι νομοθεσίας διαφορῶν αἱ ἀπλαῖ μεταφράσεις δὲν ὑπισχνοῦντο πολλὴν κυκλοφορίαν φυλλαδίων, δι' ὃ ὁ εὐφυῆς ἐκδότης συνέλαβε τὸ δυσχεροῦς ἐκτελέσεως σχέδιον ν' ἀναθέσῃ τὴν συγγραφὴν τοιούτων φυλλαδίων Πολιτικῆς Δικονομίας εἰς Ἑλληνα νομικόν. Λέγομεν σχέδιον δυσχεροῦς ἐκτελέσεως, διότι ἐκτὸς τοῦ ὅτι πολλοὶ νομικοὶ κεκτημένοι τὰ ἐφόδια ὅσα ἀναγκαίως ἀπαιτοῦνται (ἴδ. ἄνωτέρῳ σελ. 4) πρὸς συγγραφὴν συστήματος δικονομικοῦ δικαίου ἐν Ἑλλάδι δὲν ὑπάρχουσιν, ἦτο βέβαιον ὅτι καὶ ἐὰν

εὐρίσκετό τις ἱκανὸς πρὸς τοῦτο, δὲν θὰ παρεῖχε τὴν ἰδίαν ἐπιστημονικὴν ἐργασίαν εἰς τοιαύτην διὰ φυλλαδίων βιομηχανικὴν ἐπιχείρησιν. Παρ' ἐλπίδα ἐν τούτοις αἱ προσπάθειαι τοῦ κ. Γ. Φέξη ἐστέφθησαν ὑπὸ ἐπιτυχίας καὶ τὸ παράτολμον ἔργον ἀνέλαβεν ὁ πρόεδρος τότε τῶν ἐν Λαρίσῃ καὶ ἀκολουθῶς ἐν Κερκύρᾳ, νῦν δὲ τῶν ἐν Πάτραις Ἐφετῶν κ. ΔΗΜ. ΠΟΤΑΜΙΑΝΟΣ (ἐν τοῖς ἐφεξῆς συνήθως ἀναφερόμενος ὡς ὁ κ. συγγραφεὺς ἢ ὁ κ. Π.). Παρὰ τούτου δ' ὀλιγώτερον ἢ παρὰ παντὸς ἄλλου ἀνέμενέ τις τοιαύτην ἐργασίαν, διότι, ὡς καὶ ἐν τῇ Εἰσαγωγῇ εἴρηται, οὐδέποτε εἶχε παράσχει δεῖγμα μορφώσεως, ἔστω καὶ ἱκανῆς πρὸς συγγραφὴν γραμμῶν τινων ἐπὶ νομικοῦ θέματος. Καὶ ἐν τούτοις ὁ κ. Π. δὲν ἐδίστασε νὰ συνδράμῃ τὸν κ. Φέξην, ὅστις, καθ' ἃ ἐν τῷ προλόγῳ λέγεται ὑπὸ τοῦ συγγραφέως, «πειρᾶται νὰ τονώσῃ τὴν ἀναιμικὴν τῆς Ἑλλάδος νομικὴν φιλολογίαν».

Β'. Πῶς συνέγραψεν ὁ κ. Π. Τρεῖς χιλιάδες περίπου σελίδων συγγραφόμεναι ἐντὸς τριετίας.

Εἰς τὴν ὑποδειχθεῖσαν τόνωσιν προέβη ὁ συγγραφεὺς, καθ' ἃ ἐπίσης ἐν τῷ προλόγῳ λέγει, συστηματοποιῶν τὰς εἰδικὰς μελέτας, ἃς ἐποιήσατο ἐπὶ τῶν σχετικῶν νόμων κατὰ τὸν εἰκοσιτετραετῆ (τῷ 1901) δικαστικόν του βίον.

Ἐὰν ὁ κ. Π. εἶχεν ἔστω καὶ τὴν μᾶλλον ἀμυδρὰν ἔννοιαν τοῦ τί ἐστὶ δικονομικὴ ἐπιστήμη σήμερον, θὰ ἐγνώριζεν ὅτι καὶ «πεντηκονταετῆς δικαστικὸς βίος εἰς τὴν μελέτην τῶν νόμων δαπανηθεὶς» εἰς οὐδὲν συντελεῖ πρὸς συγγραφὴν συστήματος Ἀστικοῦ Δικονομικοῦ Δικαίου, ἐφ' ὅσον δὲν συντρέχουσι τὸν γράφοντα σπουδαὶ εἰδικαὶ περὶ τὴν θεωρίαν τῆς ἐπιστήμης καὶ πλήρης γνῶσις τῆς βιβλιογραφίας.

Ὁ κ. Π., καίπερ στερούμενος τῶν ἐφοδίων τούτων, ὡς οὐδέποτε ἐπιδοθεὶς εἰς τὴν εἰδικὴν σπουδὴν τοῦ δικονομικοῦ

δικαίου, παντελῶς δ' ἀγνοῶν, ὥς καταδειχθήσεται, καὶ τὰ μᾶλλον στοιχειώδη ἐκ τῆς βιβλιογραφίας, ἐπετέλεσε τὸ ἔργον αὐτοῦ ἐντὸς διαστήματος βραχυτέρου τῆς τριετίας. Συνέγραψεν ἐντὸς τοῦ βραχέος τούτου χρόνου τρεῖς ὀγκώδεις τόμους ἐκ τριῶν χιλιάδων περίπου σελίδων! ἐπιμελούμενος συγχρόνως τῆς πολυασχόλου ἐκτυπώσεως τοῦ ἔργου καὶ βεβαρνημένος ὑπὸ τῆς ἐκτελέσεως τῶν δικαστικῶν αὐτοῦ καθηκόντων. Εἰς ταῦτα δὲ πάντα δέον νὰ προστεθῇ ὅτι κατὰ τὸ χρονικὸν τοῦτο διάστημα ὁ κ. Π. διέμενεν ἐν Λαρίσῃ καὶ Κερκύρᾳ, εἰς ἐπιστημονικὰς ἀτμοσφαῖρας λίαν περιορισμένας καὶ ἐστερνημένος τῆς εὐκολίας, ἣν παρέχει ἡ συνδρομὴ τῶν δημοσίων καὶ ἰδιωτικῶν βιβλιοθηκῶν πρὸς πᾶσαν ἐπιστημονικὴν ἐργασίαν, καὶ ἐπὶ πᾶσι μὴ δυνάμενος νὰ μεταχειρισθῇ τὴν κατ' ἐξοχὴν γλῶσσαν τῶν ἐπιστημόνων τῆς σήμερον, τὴν Γερμανικὴν, ἥς, ὥς προκύπτει ἐκ τοῦ βιβλίου αὐτοῦ, κατὰ τὰ κατωτέρω, πτωχοτάτας ἔχει γνώσεις, μὴ ἐπιτρεπούσας αὐτῷ πλέον τι τῆς χρήσεως τῶν ἀλφαριθμητικῶν εὐρετηρίων τῶν συγγραμμάτων. Ὑπὸ τοιούτους ὅρους ὁμολογοῦμεν ὅτι καὶ ὁ σοφώτατος τῶν ἀνδρῶν τῆς ὑψηλίου δὲν ἠδύνατο νὰ ἐπιτελέσῃ τὸ ἀναληφθὲν ὑπὸ τοῦ κ. Π. ἔργον.

Εἶναι ἀληθὲς ὅτι ἐν τῇ ἀγγελίᾳ τῆς ἐκδόσεως τοῦ ἔργου παρέχεται ἡ πληροφορία, ὅτι ὁ συγγραφεὺς ἀπὸ δεκαετίας ἐργαζόμενος εἶχεν «ἀπὸ πολλοῦ ἐτοίμην πᾶσαν τὴν ὕλην τοῦ ἔργου». Ἡ πληροφορία δ' ὅμως αὕτη ἐλέγχεται μὴ ἀκριβὲς ἐκ τοῦ ὅτι ἐτοίμου ὕλης προϋπολογίζεται ὅπως δῆποτε, ἔστω καὶ κατ' ἀσθενῆ προσέγγισιν, ἡ ἑκτασις, τοῦτο δ' ὅμως δὲν συνέβη ἐπὶ τοῦ ἔργου τοῦ ἡμετέρου συγγραφέως. Προέκειτο νὰ ἐκδοθῶσι τρεῖς τόμοι, καὶ ὅτε συνεπληρώθησαν οἱ δύο, δὲν εἶχεν εἰς αὐτοὺς περιληφθῇ ἢ τὸ ἐν τρίτον τῆς ὕλης, καθ' ὅσον εἰς τοὺς δύο τούτους τόμους, ἐξαιρέσει ὀλίγων τινῶν ἀφορώντων εἰς τὴν αἴτησιν θεραπείας, δὲν περιλαμβάνεται ὕλη πλειότερα τῆς ἀποτελούσης τὸ ἀντικείμενον τῶν 95 πρώτων παραγράφων (σελίδες 310) τοῦ Ἐγχειριδίου τοῦ Οἰκονομίδου, ὑπολειπομένων ἀπάντων

τῶν θεμάτων τῶν 191 λοιπῶν παραγράφων (σελίδες 658). Κατ' ἀναλογίαν μάλιστα ἐπεφυλάσσετο μείζων ἔτι ὕλη εἰς τὸν κ. Π., διότι, καθ' ἃ οὗτος λέγει πρὸς τοῦ ἔργου αὐτοῦ (Τ. Α', σελ. 311), ὁμιλῶν περὶ τοῦ Ἑγχειριδίου τοῦ Οἰκονομίδου, ὁ ἀείμνηστος νομοδιδάσκαλος « εἰς τὸ τέταρτον περὶ Ἐκτελέσεως βιβλίον,..... ὥσει ἀποκαμῶν, ἐλάχιστα μόνον, ἢ μᾶλλον οὐδέν (;) περιέλαβεν »· ἐπομένως ὁ μὴ ἀποκαμῶν κ. Π. εἶχε πρὸς αὐτοῦ περὶ πλειοτέρων θεμάτων νὰ φέρῃ τὸν λόγον.

Ἐὰν λοιπὸν ἐν τῇ ἐκδόσει τοῦ βιβλίου τοῦ κ. Π. ἐξηκολούθει ἡ αὐτὴ συμμετρία πρὸς τοὺς δύο πρώτους τόμους, τὸ ὅλον ἔργον θ' ἀπετελεῖτο ἀπὸ ἑξ τοῦλάχιστον τόμους ἀντὶ τῶν προϋπολογισθέντων τριῶν! Ἐκ τούτων ἀριδύλως καταδεικνύεται ὅτι οὐδεμία ὕλη ἦτο παρεσκευασμένη κατὰ τὴν ἑναρξιν τῆς ἐκτυπώσεως τοῦ βιβλίου, συγγραφομένου καθ' ὃν χρόνον ἐξεδίδετο. Οὕτω δὲ μόνον ἐξηγοῦνται ἄλλως τὰ στοιχειωδέστατα σφάλματα τοῦ συγγραφέως καὶ ἡ ἀνάγκη εἰς ἡν εὐρέθη, ὅπως μὴ συμβουλευθῇ μηδὲ τὰ μᾶλλον προχειρὰ τῶν βιβλιογραφικῶν βοηθημάτων, ἀρκούμενος εἰς τὴν μετάφρασιν τῆς Πραγματείας τοῦ GARSONNET καὶ τὴν λαφυραγώγησιν τοῦ Οἰκονομίδου, τοῦ Φέδερ καὶ δύο ἢ τριῶν ἄλλων ἐλληνιστὶ γεγραμμένων βιβλίων.

Ὅτε δ' ὁμῶς συνεπληρώθη καὶ ὁ δεύτερος τόμος, τότε ὁ συγγραφεὺς κατενόησε τὸ ἀδιέξοδον, εἰς ὃ τείνει, καὶ ἀποφασίζει νὰ περικόψῃ γενναίως τὴν ὕλην. Συντομεύει ταύτην εἰς βαθμὸν λίαν δυσανάλογον ἐν σχέσει πρὸς τοὺς προηγηθέντας τόμους, ἀλλὰ καὶ πάλιν, ἐν ᾧ ὁ τρίτος τόμος ἐξίκετο ἤδη μέχρι τῆς ἐκτάσεως τῶν προηγουμένων, ὁ συγγραφεὺς πιστῶς πλεον ἀκολουθῶν τὸν Οἰκονομίδην, ἵνα μὴ ἀπολέσῃ τὴν πυξίδα, δὲν ἔχει πραγματευθῇ μέχρι τῆς σελ. 880 τοῦ γ' τόμου ἢ μέχρι τῆς δικαστικῆς Ὁμολογίας (§ 174 Ἑγχ. Οἰκονομίδου). Ὑπολείπεται δηλ. πλὴν τῆς συμπληρώσεως τῶν περὶ ὁμολογίας ἢ πραγματεία ἀπάντων τῶν ἄλλων ἀποδεικτικῶν μέσων, τῆς περὶ τὴν ἀπόδειξιν διαδικασίας, τῶν περὶ διακοπῆς, ἐπαναλήψεως, καταρ-

γήσεως καὶ ἀποπερατώσεως τῆς δίκης τῶν ἐνδίκων μέσων, ἐπὶ πᾶσι δὲ τοῦ περὶ ἀναγκαστικῆς ἐκτελέσεως μέρους, εἰς ὃ ὁ κ. Π. δὲν θ' ἀποκάμῃ βεβαίως δίκην Οἰκονομίδου.

Καὶ αὐτὰ μὲν ὑπολείπονται εἰς τὸν συγγραφέα, εἰς ἡμᾶς δὲ ὑπολείπεται νὰ ἴδωμεν ποῦ θὰ εὗρῃ θέσιν ὅλη αὐτὴ ἡ ὕλη, ἀφ' οὗ κατὰ τὴν ἀγγελίαν ὁ τρίτος τόμος εἶναι ὁ τελευταῖος, εἰς τοῦτον δ' ἐν ἀναλογία πρὸς τοὺς λοιποὺς δὲν δύνανται νὰ ὑπολείπωνται ἢ ἐλάχισται ἔτι σελίδες Ἀπὸ τοῦδε δ' ὅμως δύναται νὰ θεωρηθῇ βέβαιον, ὅτι ὁ ἀδέξιός συγγραφεὺς ὅλως τυχαίως καὶ ἄνευ οὐδενὸς σχεδίου γράφων περιέστη εἰς τὸ ἀδιέξοδον.

Γ'. Ἡ μετάφρασις τοῦ Garsonnet. Θεματογραφία ἐκ τῆς γαλλικῆς. — Ἡ μέθοδος τοῦ Ὀλλενδόρφου.

Ἀρξάμενος τοῦ ἔργου αὐτοῦ ὁ κ. Π. ταχέως κατεῖδεν ὅτι δὲν ἦτο εὐκόλον νὰ γράψῃ τι ἴδιον. Ἴσως μάλιστα, ἐὰν δὲν εἶχεν ἐκτεθῇ, θὰ ἐγκατέλειπε τὸ ἐγχείρημα, ἀλλ' ἦτο ἀργὰ πλέον καὶ ἐπῆλθεν αὐτῷ ἡ ἐξῆς λογικωτάτη σκέψις, ὅτι δηλ. κάλλιον τοῦ GARSONNET, τοῦ συγχρόνου Γάλλου δικονομολόγου, δὲν θὰ ἔγραφεν, ἐπομένως δὲν ἦτο ἀνάγκη νὰ στενοχωρηθῇ καὶ πολὺ. Ἦρκει νὰ ἔχῃ πρὸ αὐτοῦ τὴν ἐπτάτομον πραγματείαν τοῦ GARSONNET καὶ ἴσως λεξικόν τι Γαλλελληνικὸν διὰ πᾶσαν ἀνάγκην, τὰ δὲ λοιπὰ ἦσαν εὐκόλα. Οὕτω καὶ ἔπραξεν. Ὁφείλομεν δὲ νὰ ὁμολογήσωμεν ὅτι εἰς τὴν ἐκ τοῦ Γαλλικοῦ κατ' ἐλευθέραν μετάφρασιν θεματογραφίαν ταύτην δὲν ἀπέτυχε καὶ πολὺ ὁ κ. Π., ἢ τοῦλάχιστον καὶ ἐὰν ὑπέπεσεν εἰς σφάλματά τινα, ταῦτα ὑπόκεινται εἰς τὸν ἔλεγχον οὐχὶ ἡμῶν, ἀλλὰ τῶν διδασκόντων τὴν γαλλικὴν γλῶσσαν. Ἡμεῖς ὥς πρὸς τοῦτο ὀφείλομεν νὰ ὦμεν ἐπικεῖς. Οὐχ ἦττον δὲν κρίνομεν ἄσκοπον νὰ παράσχωμεν δείγματα τινα τῆς περὶ τὴν μετάφρασιν τῆς γαλλικῆς ικανότητος τοῦ κ. Π. λαμβάνοντες τυχαίως θέματά τινα ἀπὸ 6 καὶ μόνον

συνεχῶν παραγράφων, ἥτοι ἀπὸ τῆς παραγράφου 285 μέχρι τῆς 291 (Τ. Α', σελ. 464 — 480). Ἴδου ταῦτα.

Θέμα πρῶτον.

GARSONNET

TRAITÉ Α'. ἐκδ. Τ. Α', § VI.

Σελ. 27, 28. « Il résulte ... 1° que les tribunaux judiciaires ne peuvent prescrire les mesures qui sont exclusivement du ressort de l'administration ; 2° qu'il ne doivent pas donner l'interprétation, entraver l'exécution ou prononcer la nullité d'un acte administratif ; 3° qu'ils sont incompétents pour connaître des questions litigieuses qui relèvent des tribunaux administratifs. La première de ces conséquences est celle qui souffre le moins de difficulté, car nul ne soutiendra que l'autorité judiciaire puisse, sans sortir de ses attributions, donner un alignement, décréter des travaux publics ou prescrire des mesures de police ».

ΠΟΤΑΜΙΑΝΟΥ. ΕΡΜΗΝΕΙΑ. Τ. Α', § 285.

Σελ. 464 - 465 « Τὰ δικαστήρια κατ' ἀκολουθίαν στεροῦνται τοῦ δικαιώματος, α') τοῦ νὰ λαμβάνωσι μέτρα ἀστυνομικὰ ἢ διοικητικὰ, ἀποκλειστικῶς τῇ ἐκτελεστικῇ ἐξουσίᾳ ἀναγόμενα (λ.χ. κ.τ.λ.) β') τοῦ ἐρμηνεύειν, ἀναστέλλειν καὶ ἐκμηδενίζειν πράξεις τῆς διοικητικῆς ἀρχῆς καὶ γ') τοῦ ἐπιλαμβάνεσθαι ζητημάτων ἀμφισβητούμενων, ἀπὸ τῆς διοικήσεως ὡσαύτως εξαρτωμένων. Τὸ πρῶτον τῶν ὡς εἴρηται θεμάτων οὐδεμίαν ἐν τῇ ἐφαρμογῇ παρέχεται κατὰ κανόνα (καὶ ποία ἢ ἐξαίρεσις;) δυσχέρειαν... διότι οὐδεὶς βεβαίως δικαιολογεῖται ἰσχυριζόμενος, ὅτι ἡ δικαστικὴ ἐξουσία δύναται, ἐγκύρως καὶ ἄνευ κινδύνου νὰ ἐξελεγχθῇ ὡς παραβάτης τῶν διαγεγραμμένων αὐτῇ καθηκόντων, νὰ ἐπιβάλῃ ῥυμοτομίαν ἢ ἀκυρώσῃ ἀποφασισθεῖσαν τοιαύτην (ἰδοὺ καὶ μία σπουδαία προσθήκη), νὰ διατάσῃ τὴν ἐκτέλεσιν δημοσίων ἔργων καὶ νὰ διαγράψῃ ἀστυνομικὰς διατάξεις καὶ μέτρα. »

Θέμα δεύτερον.

GARSONNET αὐτόθι, § III.

Σελ. 12. « Le pouvoir judiciaire se distingue des autres par des caractères qui lui sont propres et qu'on peut ramener à quatre: les trois premiers sont de son essence, le quatrième n'est ni constant ni universel.

ΠΟΤΑΜΙΑΝΟΥ αὐτόθι §, 287.

Σελ. 470 - 471. « (Τὸ ὑποκείμενον, ἡ δικαστικὴ ἐξουσία, ἐννοεῖται ἐκ τῶν προηγουμένων) διακρίνεται τῶν λοιπῶν διὰ χαρακτήρων κατὰ δήλων καὶ προσιδιαζόντων αὐτῇ μόνον. Οἱ χαρακτῆρες οὗτοι προο-

1° Le pouvoir judiciaire sert d'arbitre, c'est-à-dire qu'il n'intervient que s'il y a procès, et n'a pour mission que d'appliquer la loi aux contestations qui lui sont soumises: si, en dehors d'une instance, il posait un principe de droit ou donner l'interprétation de la loi, il sortirait de sa sphère et se ferait législateur.

2° Il ne prononce que sur des cas particuliers et, lors même que les tribunaux créent la jurisprudence par la certitude où l'on est que, chaque fois que la même question se présentera dans les mêmes termes, ils la jugeront dans le même sens avec une fixité semblable à celle de la loi, ils n'interviennnent jamais qu'à propos d'une espèce et, autant de fois elle se reproduit, autant de fois ils doivent répéter la même décision.

3° Le pouvoir judiciaire n'agit qu'après avoir été saisi et mis en mouvement par une action civile ou une poursuite criminelle» κ.λ.π.

ρίζονται εις τέσσαρας κυρίως (διὰ τοῦ κυρίως ὁ κ. Π. διορθοῖ τὸν GARSONNET). Καὶ οἱ μὲν πρῶτοι τρεῖς ἔγκεινται οὕτως εἰπεῖν, ἐν τῇ φύσει αὐτῇ τῆς Ἀρχῆς μὴ δυναμένης νὰ θεωρηθῇ οὔτε ὡς μόνιμος οὔτε ὡς διαρκῆς (μόνιμος καὶ διαρκῆς εἶναι ταυτόσημα, ὁ GARSONNET εἶπεν universel). Εἰσὶ δὲ οἱ ἀκόλουθοι·

Αον. Ὅτι ἡ δικαστικὴ ἐξουσία δὲν παρεμβαίνει, παρ' ὅταν ὑφίσταται δίκη, καὶ ὡς σκοπὸν μοναδικὸν ἔχει τὴν ἐφαρμογὴν τῶν νόμων ἐπὶ τῶν ὑποβαλλομένων αὐτῇ ἀμφισβητήσεων. Ἡ δικαιοδοσία ἐπομένως τῆς δικαστικῆς ἀρχῆς ἀργεῖ, ἐφ' ὅσον δὲν ὑφίσταται δίκη ἐκκρεμῆς· διότι, ἐὰν ἄνευ ἀφορμῆς τοιαύτης ἐπελαμβάνετο γενικῶς καὶ ἀορίστως τῆς ἐρμηνείας τῶν νόμων, . . . θὰ μετεβάλλετο εἰς νομοθέτην.

Βον. Ὅτι ἀποφαίνεται πάντοτε ἐπὶ περιπτώσεων εἰδικῶν, ἐξ οὗ ἔπεται, ὅτι ὁσῶ σαφὴς καὶ ἂν ὑποτεθῇ ὁ νόμος (ἄλλη σοβαρὰ προσθήκη) καὶ ὁσῶ βέβαιον καὶ ἂν εἶναι τὸ δικαστήριον περὶ τοῦ ἀμεταβλήτου τῆς νομολογίας, δὲν δύναται νὰ παρέμβῃ ἢ ἐπὶ τῇ βάσει εἰδικῆς περιπτώσεως . . . καὶ ὑποχρεούμενον, ὅσάκις ὑποβάλλεται αὐτῷ διαφορὰ φύσεως ὁμοίας, ν' ἀποφανθῇ καὶ διὰ νέας πάντοτε ἀποφάσεως.

Γον. Ὅτι κατὰ κανόνα (ἐνταῦθα δὲν πρόκειται περὶ προσθήκης, διότι ἐν σημ. 41 ὁ κ. Π. ἀναφέρει τὴν ἐξαίρεσιν, περὶ ἧς ὁ GARSONNET ποιεῖται λόγον ἐν σημ. 3) ἐνεργεῖ προκαλουμένη δι' αἰτήσεως πολιτικῆς, ἢ διώξεως ποινικῆς κ.λ.π.

Θέμα τρίτον.

GARSONNET αὐτόθι, § XI.

Σελ. 59. « Toutes ces juridictions sont permanentes et sédentaires. Elles sont permanentes en ce sens que la justice civile s'y administre sans interruption; ... (σελ. 63) les tribunaux sont sédentaires parce qu'il sont permanents et que leur ambulance serait incompatible avec une activité continue.

ΠΟΤΑΜΙΑΝΟΥ αὐτόθι, § 291

Σελ. 480 « ... αἱ τέσσαρες πολιτικαὶ δικαιοδοσίαι, ... εἰσὶ διαρκεῖς καὶ μόνιμοι. Καὶ διαρκεῖς μὲν θεωροῦνται ἐν τῇ ἐννοίᾳ, ὅτι ἡ πολιτικὴ δικαιοσύνη ἀπονέμεται καὶ ἐνεργεῖ κατ' ἀρχὴν ἄνευ διακοπῆς· μόνιμοι δὲ διότι τὰ δικαστήρια, διαρκῆ ὄντα δὲν δύνανται βεβαίως νὰ ἐνεργῶσι περιοδεύοντα ἀπὸ τόπου εἰς τόπον, ὡς ἐκ τοῦ λόγου ὅτι αἱ τοιαῦται μετακινήσεις ἠθέλον εἶσθαι ἀσυμδίδαστοι ὅλως πρὸς τὴν ἀπαιτηθεῖσαν ἀδιάκοπον τῆς δικαστικῆς ἀρχῆς παρουσίαν (οὕτως ἀντελήφθη ὁ κ. Π. τὸ une activité continue).

Τοιαῦτα θέματα οἷα τὰ ἀνωτέρω, καθ' ἃ ὁ κ. Π. δὲν ἀπομακρύνεται οὐχὶ ἀπλῶς ἀπὸ τῆς ἐννοίας ἀλλ' ἀπὸ τῆς φράσεως αὐτῆς τοῦ GARSONNET, ἠδύναντο πλεῖστα ὅσα ἐνταῦθα νὰ παρατεθῶσι, σελίδων ὅλων πληρουμένων. Ἀλλ' ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει ὁ παρὼν Ἑλεγχος θὰ προσελάμβανεν ἐξωτερικὴν ὄψιν μεθόδου τοῦ Ὀλλενδόρφου, θὰ προέκυπτε δ' ὁ φόβος ὅπως ὁ ἀναγνώστης ἀναμείνῃ νὰ μάθῃ παρὰ τοῦ κ. Π. οὐχὶ πλεόν περὶ δικαστηρίων κ.τ.λ., ἀλλὰ περὶ τοῦ ἂν ἔχει τὸν πῖλόν του ἢ τὸν τοῦ γείτονος!

Εἶναι ἐπάναγκες ἐν τούτοις νὰ δηλωθῇ ὅτι εἰς τὴν θεματογραφίαν ταύτην καταφεύγει ὁ ἡμέτερος συγγραφεὺς ἔτι καὶ ἐπὶ ἀπλουστάτων θεμάτων μηδεμίαν παρεχόντων δυσχέρειαν αὐτοτελοῦς διατυπώσεως. Οὕτω λ. χ. οὐδὲ περὶ ἑαυτοῦ, ὡς προέδρου τῶν Ἐφετῶν, εἶχε τὸν ἐγωϊσμόν νὰ εἴπῃ τι ὁ κ. Π. ἀπομακρυνόμενος τῆς φράσεως τοῦ GARSONNET, ὀλοκλήρους καὶ ἐνταῦθα προτάσεις παραλαμβάνων. Ἴδου πῶς ἄρχεται λαλῶν περὶ προέδρου Ἐφετῶν ὁ κ. Π. ἐν παραλληλισμῷ πρὸς τὸν GARSONNET.

Θέμα τέταρτον.

GARSONNET αὐτόθι § XXXVII.

Σελ. 156. « Si haut placé dans la hiérarchie judiciaire que soit un premier président de cour d'appel, ses attributions n'ont peut-être pas l'importance de celle d'un président de tribunal de première instance ».

ΠΟΤΑΜΙΑΝΟΥ αὐτόθι, § 318.

Σελ. 561. « Ὅσον ὑψηλὰ καὶ ἂν ἐτέθην ἐν τῇ δικαστικῇ ἱεραρχίᾳ ὁ Πρόεδρος τῶν Ἐφετῶν, ἡ ἐξουσία αὐτοῦ ἐστὶν οὐδὲν ἥττον λίαν περιωρισμένη πάντοτε καὶ τὰ εἰς αὐτὸν ἀνατεθειμένα ἰδιαίτερα καθήκοντα δὲν δύνανται κατ' ἀκολουθίαν νὰ ἔχωσιν οὔτε τὴν ἑκτασὶν οὔτε τὴν σπουδαιότητα τῶν ἔργων τοῦ προέδρου τῶν Πρωτοδικῶν. »

Δ'. Πῶς ὁ κ. Π. ἐξέφυγε τὸν σκόπελον τῆς ἀγνοίας τῆς Γερμανικῆς. Θαυμασία ἐπινόησις.

Ἄλλ' ὅπως γράψῃ Ἑρμηνείαν τῆς Πολιτικῆς Δικονομίας ὁ κ. Π., δὲν ἤρκει αὐτῷ βεβαίως ἡ μετάφρασις τοῦ GARSONNET Καθ' ἃ τοῦλάχιστον αὐτὸς οὗτος πληροφορεῖ ἡμᾶς καὶ ἐν τῷ προλόγῳ καὶ ἐν Τ. Α', §§ 198 καὶ 205, εἶχεν ἀνάγκην νὰ προσφύγῃ εἰς τὴν γερμανικὴν νομικὴν φιλολο- γίαν, ἀφ' οὗ εἰς τὴν ἡμετέραν Δικονομίαν (σελ. 305) ὡς πηγὴν ἔμμεσος (;) ἐχρησίμευσε πλὴν τῶν ἄλλων καὶ « ὁ τότε διαδικαστικὸς τῆς Γερμανίας νόμος (φαίνεται κατὰ τὸν συγγραφέα ἡ Γερμανικὴ ἐνότης εἶχεν ἐπέλθει ἤδη πρὸ τοῦ 1834 καὶ ἡ Γερμανία ἐκέκτητο καὶ τὸν ἤδη τὸ πρῶτον ἀποκαλυπτό- μενον διαδικαστικὸν νόμον!) » Ὅντως δὲ πολλάκις ὁ ἡμέτε- ρος συγγραφεὺς ἐπικαλεῖται Γερμανοὺς συγγραφεῖς, ὧν μάλιστα πολλάκις σχολιάζει καὶ τὰς γνώμας. Ὅ ταῦτα δὲ βλέ- πων εἰς τὸ βιβλίον τοῦ κ. Π. βεβαίως θὰ δυσπιστήσῃ εἰς τὸ ἀνωτέρω ὑφ' ἡμῶν λεγόμενον ὅτι ὁ ἡμέτερος συγγραφεὺς δὲν ἐπίσταται τὴν Γερμανικὴν γλῶσσαν εἰς βαθμὸν ἐπιτρέποντα αὐτῷ τὴν χρῆσιν Γερμανῶν συγγραφέων. Διότι λογικῶς δὲν θεωρεῖται δυνατὸν νὰ ἐπικαλῇται τις συγγραφεῖς καὶ νὰ συ-

ζητῇ τὰς γνώμας αὐτῶν χωρὶς νὰ ἔχη ἀναγνώσει καὶ ἀντι-
ληφθῇ περὶ τίνος οὗτοι γράφουσιν.

Ὁ κ. Π. ὅμως δὲν ἐσκέφθη οὕτως, ἀλλὰ καθ' ὅμοιον ἐκεί-
νῳ τρόπον, ὅστις ἤγαγεν αὐτὸν εἰς τὴν σύνταξιν τῶν ἐκ
τοῦ Γαλλικοῦ θεμάτων κατὰ μετάφρασιν τοῦ GARSONNET. Εἶπε
δηλ. καθ' ἑαυτόν: Καὶ τίς ἀνάγκη ὑφίσταται νὰ γνωρίζῃ τί
γράφουσιν οἱ Γερμανοὶ συγγραφεῖς, ἀφ' οὗ πρὸ αὐτοῦ ὁ Οἰ-
κονομίδης, εἰς ἀρχαιοτέραν δ' ἐποχὴν καὶ ὁ Φέδερ ἱκανοὺς
τοιούτους ἐμελέτησαν καὶ παρέθεσαν εἰς τὰς συγγραφαὺς αὐτῶν,
ὁπόθεν ἀκόπως ἡδύνατο ν' ἀντιγράψῃ τὰς παραθέσεις ταύτας,
τὰς ὁποίας πιθανὸν ἦτο νὰ μὴ λάβῃ τις τὸν κόπον νὰ ἐξε-
λέγξῃ. οὕτω δὲ θὰ ἐπιστεύετο ὅτι ὁ κ. Π. ἐμελέτησε καὶ τὴν
Γερμανικὴν νομικὴν φιλολογίαν, ὡς λέγει!

Οὕτω δὲ καὶ ἔπραξεν. Καὶ εἶναι ἀληθὲς ὅτι τινὲς τῶν παρα-
πομπῶν τούτων δὲν εὐρίσκονται εἰς τὸ Ἑγχειρίδιον τοῦ Οἰ-
κονομίδου, οὔτε εἰς τὰς παραδόσεις τοῦ Φέδερ. Ὅπου δὲ
τοῦτο συμβαίνει, ἀναμφισβητήτως πρόκειται περὶ παραπομ-
πῶν εἰλημμένων ἐξ ἄλλων ἐλληνικῶν συγγραφῶν, κυρίως τῶν
διαφόρων συστημάτων ἐπὶ τοῦ ἀστικοῦ δικαίου. Ἐν γένει δ'
εἰπεῖν πλὴν τοῦ WACH, περὶ οὗ θὰ διαλάβωμεν κατωτέρω,
οὐδένα ἄλλον Γερμανὸν συγγραφέα ἐμνημόνευσεν οὐδ' ἡδύ-
νατο νὰ μνημονεύσῃ ὁ κ. Π. ἐξ ἰδίας μελέτης, σημειῶν πάν-
τοτε ὡς ἰδίας ἀλλοτρίας παραθέσεις καὶ μελέτας.

Ὁ ἔλεγχος τούτων εἶναι εὐχερής. Πᾶς τις εἰς οἵανδήποτε
σελίδα ἀνοίγων οἵονδήποτε τόμον τοῦ βιβλίου τοῦ κ. Π.
καὶ εὐρίσκων παράθεσιν Γερμανοῦ συγγραφέως, ἀρκεῖ νὰ
ἐρευνήσῃ τὰ σχετικὰ πρὸς τὸ θέμα χωρία τοῦ ΟΙΚΟΝΟΜΙΔΟΥ
καὶ τοῦ ΦΕΔΕΡ, ἐνίοτε δὲ τοῦ ΚΑΛΛΙΓΑ, ΠΑΠΑΡΡΗΓΟΠΟΥΔΟΥ καὶ
ΚΡΑΣΣΑ, καὶ ἀσφαλῶς θὰ εὔρῃ τὴν πηγὴν τῆς παραθέσεως.

Διὰ τοὺς μὴ ἔχοντας τὴν ὑπομονὴν νὰ προβῶσιν εἰς
τοιαύτην ἐξέλεγχιν, λαμβάνομεν ἐνταῦθα δύο Γερμανοὺς
συγγραφεῖς, τοὺς τελευταίους γράψαντας ἐπὶ τοῦ κοινοῦ
γερμανικοῦ δικονομικοῦ δικαίου, τὸν ENDEMANN καὶ τὸν
WETZELL, ὧν τὰ συγγράμματα εἶναι τὰ τελειότερα. Οὐδὲ νὰ

διανοηθῇ τις εἶναι δυνατόν νὰ συγγράψῃ ἐρμηνείαν τῆς ἐν Ἑλλάδι ἰσχυούσης πολιτικῆς δικονομίας χωρὶς κατὰ βάθος νὰ μελετήσῃ τοὺς δύο τούτους συγγραφεῖς, ἰδίως δὲ τὸν WETZELL, οὗτινος ἡ τελευταία ἔκδοσις (Γ', 1878), τῇ συνεργασίᾳ τῶν WACH καὶ SOHM συντελεσθεῖσα, παρέχει τὴν τελειότεραν μορφήν, ὑφ' ἣν ἀπεκρυσταλλώθη τὸ κοινὸν δικονομικὸν δίκαιον τῶν Γερμανῶν μέχρι τῆς ἐποχῆς, καθ' ἣν ἐπαύσατο ἐντελῶς ἰσχύον, τεθείσης εἰς ἐφαρμογὴν τῆς δικαστικῆς νομοθεσίας τῆς νέας Γερμανικῆς Αὐτοκρατορίας.

Ἀτυχῶς ὁ ΟΙΚΟΝΟΜΙΔΗΣ συνέγραψε πρὸ πεντηκονταετίας ἀκριβῶς συγχρόνως μετὰ τοῦ WETZELL. τὸ δὲ ἔργον τοῦ ENDEMANN μόλις τῷ 1868 ἐξεδόθη, συνεπῶς ἐν τῇ καταρτίσει τῶν βάσεων τοῦ Ἑγχειριδίου τοῦ μεγάλου ἡμῶν νομοδιδασκάλου δὲν ἐλήφθησαν ὑπ' ὄψιν οἱ δύο νεώτεροι οὗτοι συγγραφεῖς, τοῦ ΟΙΚΟΝΟΜΙΔΟΥ κυρίως ἐπικαλουμένου ὡς πρὸς τὸ κοινὸν γερμανικὸν δίκαιον τὸν BAYER, τὸν τελειότερον συγγράψαντα μέχρι τῆς ἐποχῆς ἐκείνης. Εἰς τὰς ἐπομένους ὅμως ἐκδόσεις πολλάκις εἰς τὰς σημειώσεις προσέθηκε παραθέσεις ἐκ τῶν WETZELL καὶ ENDEMANN.

Ὁ κ. Π. συγγράφων δικονομικὸν σύγγραμμα ἀρχομένου τοῦ εἰκοστοῦ αἰῶνος δὲν ἠδυνήθη οὐδ' ἅπαξ νὰ ἐπικαλεσθῇ οὐδένα τῶν δύο τούτων συγγραφέων χωρὶς νὰ εὕρῃ αὐτοὺς παρατιθεμένους εἰς τὸν ΟΙΚΟΝΟΜΙΔΗΝ, πάντως ὡς εἴρηται περιορισμένην χρῆσιν διὰ τὸν μνησθέντα λόγον ποιούμενον ἀμφοτέρων τῶν ἐν λόγῳ συγγραφέων.

Οὕτως ὁ κ. Π. ἐπεκαλέσθη τὸν WETZELL (SYSTEM) εἰς τοὺς τρεῖς ὀγκωδεστάτους τόμους τῆς Ἑρμηνείας αὐτοῦ (τοῦ Γ' ἐξεδόθησαν μέχρι τοῦδε σελίδες 880) μόνον δεκαεπτὰκις περίπου, πάντοτε δὲ παραλαμβάνει αὐτὸν ἐκ τοῦ ΟΙΚΟΝΟΜΙΔΟΥ ὡς ἀκολουθῶς·

Ποταμ. Τ. Α'. σελ. 31, 91, 265, 425. Τ. Β'. σελ. 27, 194, 195, 229, 253, 526, 721, 739,
Οἰκ. Ε'. ἐκδ. σελ. 91, 19, 236, 332, 140, 217, 218, 91, 99, 140, 274, 279,
Τ. Γ'. σελ. 50, 74, 75, 219, 775.
Οἰκ. αὐτόθι σελ. 332, 351, 351, 532, 532.

Παρατηρητέον δ' ὅτι ὁ ΟΙΚΟΝΟΜΙΔΗΣ εἶχεν ὑπ' ὄψιν αὐτοῦ οὐχὶ τὴν τρίτην, τὴν ἐντελῶς ἀνακεκαθαυμένην, ὡς εἴρηται, ἔκδοσιν τοῦ Wetzell, ἀλλ' ἄλλην τῶν προηγουμένων, οὕτω δὲ αἱ σελίδες αὐτῆς ἀναφέρει ὁ κ. Π. γράφων μίαν ὅλην εἰκοσιπενταετίαν μετὰ τὴν ἔκδοσιν τῆς τελευταίας ἐκδόσεως τοῦ Wetzell ἀναφέρονται εἰς ἀρχαιοτέρας ταύτης ἐκδόσεις. Ἐξαιρετικῶς τὸ Ἐγχειρίδιον προκειμένου περὶ βεβαιώσεως (σελ. 532) παρατίθῃσι τὴν Γ' ἐκδ. τοῦ Wetzell οὐχὶ πλέον κατὰ σελίδας ὡς τὴν προηγουμένην ἀλλὰ κατὰ παράγραφον. Πιστὸς ἀντιγραφεὺς ὁ κ. Π. ἐγκαταλείπει καὶ οὗτος τὰς σελίδας καὶ ἀντιγράφει δις (Τ. Γ', σελ. 219 καὶ 775) μηχανικῶς Wetzell, System § 29.

Τοῦ ENDEMANN (Das deutsche Civilprozessrecht) ἐν μὲν Τ. Α' τῆς Ἑρμηνείας τοῦ κ. Π. οὐδ' ἵχνος φαίνεται, ἐν δὲ τῷ δευτέρῳ μόνον δωδεκάκις γίνεται μνεία τοῦ νεωτέρου τούτου τῶν συγγραφέων τοῦ κοινοῦ δικονομικοῦ δικαίου τῶν Γερμανῶν. Αἱ ἑνδεκα δὲ παραθέσεις ἐλήφθησαν ἐκ τοῦ ἐγχειριδίου ἐπίσης τοῦ ΟΙΚΟΝΟΜΙΔΟΥ, ὡς ἀκολουθῶς:

Ποταμ. Τ. Β'. σελ. 303, 308, 317, 353, 475, 477, 481, 487, 492, 509, 558.

Οἰκονομ. Ε'. ἐκδ. » 111, 116, 117, 123, 150, 151, 152, 153, 155, 160, 177.

Ὑπάρχει δὲ καὶ μία δεκάτη τρίτη παράθεσις, ἡ ἐν σελ. 499, μὴ εὗρισκομένη μὲν ἐν τῷ Ἐγχειριδίῳ, ἀλλὰ ληφθεῖσα ἐκ τῆς ἐν Πείρᾳ Τ. Ε' πραγματείας τοῦ Οἰκονομίδου περὶ προσεπικλήσεως (σελ. 3435). Τέλος ἐν τῷ τρίτῳ τόμῳ ἀναφέρεται ὁ Endemann τρεῖς μόνον ἐν σελ. 780, 790 καὶ 850 ληφθεῖς ἐκ τοῦ Ἐγχειριδίου σελ. 544, 545 καὶ 569. Ἐκ τούτων δ' ἡ πρώτη καὶ ἡ τρίτη παράθεσις ἀφορῶσιν οὐχὶ εἰς τὸ Σύστημα τοῦ Endemann, ἀλλ' εἰς τὴν μονογραφίαν αὐτοῦ περὶ ἀποδείξεως (Die Beweislehre des Civil-Prozesses (1860)), ὅντως δὲ ὁ κ. Π. παρέλαβε τὴν λέξιν Beweislehre ἐκ τῶν σελίδων 544 καὶ 569. Δὲν ἀντελήφθη ὅμως ὁ κ. Π. ὅτι πρόκειται περὶ ἑτέρου συγγράμματος, διὰ τοῦτο δὲ ἐν σελ. 790 παραλαμβάνων τὴν ἐν σελίδι 545 Ἐγχ. παράθεσιν ἐνόμισεν ὅτι πρόκειται πάντοτε περὶ ἐνὸς καὶ μόνου βιβλίου

καὶ σημείωσε τὴν λέξιν αὐτόθι, ἐν ᾧ ἡ παραπομπὴ (σελ. 703) ἀφορᾷ εἰς ἕτερον βιβλίον τοῦ πρόσθεν παρατιθεμένου, διότι, ἐν ᾧ ἐκεῖ προέκειτο περὶ τῆς μονογραφίας, ἐνταῦθα πρόκειται περὶ τοῦ συστήματος! Πρόσθετος τοῦτο ἀπόδειξις ὅτι ὁ κ. Π. μηχανικῶς ἀντιγράφων τὰς παραθέσεις τοῦ ΟΙΚΟΝΟΜΙΔΟΥ οὐδεμίαν εἶδησιν εἶχε τῶν συγγραμμάτων, ἅτινα καὶ ἐπικαλεῖται.

Ε'. Ο κ. Π. ἀντιγράφων δις τὰς αὐτὰς παραθέσεις ἐκ τοῦ Οἰκονομίδου.

Ἐξελέγχοντες τὴν λαφυραγώγησιν ταύτην τῶν παραθέσεων κυρίως ἐκ τοῦ ΟΙΚΟΝΟΜΙΔΟΥ, τὴν ἄλλως καὶ ἐκ πρώτου βλέμματος παντὶ προσπίπτουσιν, παρετηρήσαμεν ὅτι οὕτω μηχανικῶς προέβαινεν ἐπὶ τὸ ἔργον, ὥστε λησμονῶν τί ἀντέγραψεν ἐν τοῖς προηγουμένοις ἐπανελάμβανε τὴν αὐτὴν ἀντιγραφὴν. Ἐν τοιοῦτον παράδειγμα ἐξηλέγξαμεν ἥδη ἀνωτέρω, προκειμένου περὶ τῆς σχετικῆς πρὸς τὴν βεβαίωσιν παραθέσεως τοῦ Ἐγχειριδίου ἐν σελ. 532. Προσθέτομεν νῦν καὶ ἕτερα δύο τοιαῦτα: Ἐπὶ τοσοῦτον ἤρρεσεν εἰς τὸν κ. Π. ἡ ἐν σελ. 91 Ἐγχ. σημείωσις περὶ μὴ ἀκριβείας τοῦ ὅρου «ἐκουσία δικαιοδοσία», ὥστε ἔκαμε τὴν τιμὴν νὰ παραλάβῃ τὴν σημείωσιν δύο φορές, ἐν Τ. Α', σελ. 31, ἐνθα μόνον τὸν Wetzell παρέλαβε, καὶ ἐν Τ. Β', σελ. 229, ἐνθα πλὴν τοῦ Wetzell παρέλαβε καὶ τὸν Morstadt, Schlüssel σελ. 12, εἰμεθα δὲ βέβαιοι ὅτι, ἐὰν ἠρωτᾶτο ὁ κ. Π., καθ' ἣν στιγμὴν ἔγραφε, τί εἶδους κατασκευῆς «Schlüssel» εἶναι τὸ ἀναφερόμενον ὑπ' αὐτοῦ, δὲν θὰ ἠδύνατο νὰ πληροφορήσῃ ἡμᾶς.

Τὸ ἀνωτέρω δὲν εἶναι τὸ μόνον παράδειγμα τῆς τοιαύτης κατ' ἐπανάληψιν μηχανικῆς ἀντιγραφῆς τῶν αὐτῶν παραθέσεων. Οὕτω τὰς εἰς Seuffert, Brackenhoeft καὶ Wetzell παραθέσεις τοῦ Ἐγχ. ἐν σελ. 140 (προκειμένου περὶ τῆς ὑπαγωγῆς καὶ τοῦ Βασιλέως αὐτοῦ ὡς πρὸς τὴν ἰδίαν περιουσίαν εἰς τὴν δικαιοδοσίαν τῶν δικαστηρίων) ἐπίσης δις

παρέλαβεν ὁ κ. Π. ἐν ἐνὶ καὶ τῷ αὐτῷ τόμῳ, ἥτοι Τ. Β', σελ. 27 καὶ 526. Ἔτερον τοιοῦτον παράδειγμα διπλῆς ἀντιγραφῆς εἶναι τῆς ἐν σελ. 332 Ἑγχ. παραθέσεως τοῦ Wetzell. Ταύτην ὁ κ. Π. παρέλαβεν ἐν Τ. Α', σελ. 425, ἐνθ' ἀντιγράφει ἐπίσης τὴν ἐκ τῶν Βυζαντιακῶν πηγῶν παράθεσιν τοῦ Ἑγχ. καὶ ἐν Τ. Γ', σελ. 50.

Σημειωτέον ὅτι εἰς τὸν ἔλεγχον ἀπάντων τούτων τῶν παραδειγμάτων τῶν διπλῶν ἀντιγραφῶν ἔδωκεν ἀφορμὴν ἡ διπλῆ παράθεσις ἐνὸς μόνου συγγραφέως, τοῦ WETZELL Ἐὰν δὲ ληφθῇ ὑπ' ὄψιν ἕτερός τις συγγραφεὺς ἐξ ἐκείνων, οὗς συνηθέστερον ἐπικαλεῖται ὁ ΟΙΚΟΝΟΜΙΔΗΣ, ὡς ὁ BAYER λ. χ., πᾶς τις δύναται νὰ φαντασθῇ ὁποίας διπλᾶς, εἰ μὴ ἔτι μᾶλλον πολλαπλᾶς, ἀντιγραφὰς τῆς αὐτῆς παραθέσεως ἐπετέλεσεν ὁ κ. Π., μὴ σχῶν τὴν πρόνοιαν μὴδὲ διὰ μολυβδίδος νὰ διαγράψῃ τὰ ἀντιγραφόμενα, ἵνα μὴ ἐπαναλαμβάνῃ τὰ αὐτά.

**5'. Ἡ ἐνημερότης τοῦ κ. Π. ἐπὶ τῆς Γερμανικῆς
Δικονομικῆς βιβλιογραφίας.**

Ὁ κ. Π., μὴ ἐξερχόμενος πέραν τοῦ ΦΕΔΕΡ καὶ τοῦ ΟΙΚΟΝΟΜΙΔΟΥ εἰς τὰς παραθέσεις, ἀγνοεῖ ἐντελῶς, πλὴν τοῦ WACH, περὶ οὗ κατωτέρω, ἅπασαν τὴν Γερμανικὴν δικονομικὴν βιβλιογραφίαν τῶν τριῶν τελευταίων δεκαετηρίδων, ἀφ' ὅτου δηλ. ὁ ΟΙΚΟΝΟΜΙΔΗΣ, συμπληρώσας τὴν Γ' ἐκδοσιν τοῦ Ἑγχειριδίου αὐτοῦ καὶ ἐπιδοθεὶς εἰς τὴν συγγραφὴν τῶν Στοιχείων τοῦ Ἀστικοῦ Δικαίου, ἐπαύσατο παρακολουθῶν τὴν δικονομικὴν βιβλιογραφίαν. Σημειωτέον ὅτι αὐτὸς οὗτος ὁ μέγας ἡμῶν νομοδιδάσκαλος, αἰσθανόμενος τὴν μὴ ἐνημερότητα αὐτοῦ, οὐ μόνον ἐν τῇ Γ' ἐκδόσει, ἥς δὲν ἠδυνήθη αὐτοπροσώπως νὰ ἐπιμεληθῇ, ἀλλὰ καὶ ἐν τῇ Δ' ἀκόμη ἀπέφυγε νὰ παραθέσῃ βιβλιογραφίαν, ἀρκεσθεὶς ἐν τῇ σχετικῇ § 11 νὰ ἐπικαλεσθῇ ἀπλῶς τὰς ἀρχαιοτέρας ἐκδόσεις τοῦ Ἑγχειριδίου αὐτοῦ. Καὶ ὅμως ὁ κ. Π. γράφων κατὰ τὸν

αἰῶνα τῆς ἀνευ σύρματος τηλεγραφίας ἐνόμισεν ὅτι ἡ δικονομικὴ ἐπιστήμη ἐπιτρέπει αὐτῷ σήμερον ν' ἀντιγράψῃ τὴν Βιβλιογραφίαν τοῦ ΦΕΔΕΡ καὶ τοῦ ΟΙΚΟΝΟΜΙΔΟΥ καὶ νὰ παριστᾷ οὕτως, ὅτι ἐν ἐποχῇ, καθ' ἣν κρατοῦσι τὰ ἐπαναληπτικὰ ὄπλα τελευταίου συστήματος, αὐτὸς δύναται νὰ πολεμήσῃ διὰ τῶν ἱστορικῶν καρυοφυλλίων τῶν ἀρχῶν τοῦ παρελθόντος αἰῶνος.

Τριάκοντα καὶ δύο ὅλοι τόμοι τοῦ τῷ 1879 ἰδρυθέντος εἰδικοῦ περιοδικοῦ τῆς Πολιτικῆς Δικονομίας (*Zeitschrift für Deutschen Civilprozess*) ἐξεδόθησαν μέχρι τοῦδε, ἀποτελοῦσι δ' οὗτοι εἰδικὴν βιβλιοθήκην ὁλόκληρον, ἐν ἣ δὲν ὑπάρχει θέμα τοῦ ἀστικοῦ δικονομικοῦ δικαίου, ὅπερ νὰ μὴ ἀνεπτύχῃ κατ' ἐπανάληψιν. Καὶ ὅμως ὁ κ. Π. οὐδ' ιδέαν κἂν ἔχει τῆς ὑπάρξεως τοιοῦτου ἀνεκτιμήτου θησαυροῦ, ἀπαραιτήτου συντροφίου παντὸς ἀξιοῦντος νὰ λέγῃ ὅτι ἐπεξεργάζεται δικονομικὰ θέματα.

Μία ὅλη εἰδικὴ ἐρμηνευτικὴ βιβλιογραφία (*Kommentarliteratur*) ὑφίσταται ἐν Γερμανίᾳ. Τὰ διάφορα αὐτῆς ἔργα ἐκδίδονται ἀδιακόπως εἰς νέας ἐκδόσεις, ὁ δὲ κ. Π., ὁ ἐρμηνεῖαν συγγράφων, διατελεῖ ἐν πληρεστάτῃ ἀγνοίᾳ σχεδὸν ἀπάντων τῶν βιβλίων τῆς βιβλιογραφίας ταύτης. Τὰ ὀνόματα Ἑρμηνευτῶν, οἳοι ὁ GAUPP, ὁ PETERSEN, ὁ REINCKE, οἱ STRUCKMANN καὶ KOCH κ τ.λ. εἰσὶ τοσοῦτον γνωστὰ εἰς τὸν κ. Π., ὅσον καὶ τὰ τῶν Μανδαρίνων ὀνόματα, οἵτινες διεγείρουσι κατ' αὐτὰς τοὺς Σίνας τῆς Μαντζουρίας κατὰ τῶν Ρώσων.

Μόνον ὁ SEUFFERT (καὶ αὐτὸς παρεφθαρμένος εἰς J ἀντὶ L καὶ συγχέομενος ἐπομένως πρὸς τὸν ἀρχαῖον Βαυαρὸν συγγραφέα) ἀναφέρεται ὑπὸ τοῦ κ. Π. κατὰ παλαιὰν αὐτοῦ ἐκδοσιν προηγουμένην τῆς τελευταίας δικονομικῆς μεταρρυθμίσεως, ἀλλὰ καὶ ἡ μνεῖα αὕτη περιορίζεται εἰς τὴν τιμὴν τῆς ἐν τῇ βιβλιογραφίᾳ ἀναφορᾶς τοῦ τίτλου χωρὶς πού τοῦ ἔργου νὰ γίνῃ ἄλλη χρῆσις τοῦ συγγράμματος.

Περιώνυμοι δικονομολόγοι ἀνεδείχθησαν ἐν τῇ θεωρητικῇ καὶ συστηματικῇ ἐπεξεργασίᾳ τοῦ ἀστικοῦ δικονομι-

κοῦ δικαίου, ὡς ὁ BÜLOW, ὁ KOHLER, ὁ SCHMIDT, ὁ STEIN, ὁ HELLWIG, καὶ οἱ τούτων συνάδελφοι, καὶ ὅμως, ἐὰν θέλητε νὰ ὁμιλήσῃτε περὶ τινος τούτων εἰς τὸν κ. Π., θὰ σᾶς ἀπαντήσῃ ὅτι χαίρει πολὺ διὰ τὴν γνωριμίαν.

Οὐ μόνον δὲ τὴν νεωτέραν ταύτην δικονομικὴν φιλολογίαν ἀγνοεῖ ὁ κ. Π., ἀλλὰ καὶ τὰ πλεῖστα τῆς ἀρχαιοτέρας, καὶ δὴ τῆς ὅλως ἀπαραιτήτου πρὸς βοήθειαν ἐν τῇ ἐρμηνείᾳ τῆς ἡμετέρας δικονομίας. Οὕτως ἐκ τῶν βιβλιογραφικῶν του παραθέσεων (Τ. Α'. σελ. 312 καὶ 313) ἐλέγχεται ὅτι ἀγνοεῖ τὴν ὑπαρξίν τοῦ ἔργου τοῦ ENDEMANN, τοῦ τελευταίου, ὡς εἴρηται, τῶν γραψάντων πρὸ τριακονταετίας ἤδη ἐπὶ τοῦ κοινοῦ γερμανικοῦ δικαίου, παραθέσεις τινὰς τοῦ ὁποίου ἔλαβε μηχανικῶς ἐκ τοῦ Οἰκονομίδου. Ἀλλ' ἐπίσης ἀγνοεῖ τὴν χρησιμωτάτην γερμανιστὶ γεγραμμένην ἐρμηνείαν τῆς Γαλ. Πολ. Δικ. τοῦ SCHLINK, οὗτινος παραθέσεις μηχανικῶς ἐπίσης παραλαμβάνει ἐκ τοῦ Οἰκονομίδου. Οὐδεμίαν ὁμοίως ιδέαν ἔχει τῆς νομικῆς φιλολογίας τῆς Βαυαρικῆς Δικονομίας τοῦ 1869, ἥτις τοσαύτας ὁμοιότητας πρὸς τὴν ἡμετέραν παρέχει.

Καὶ ὄντως, τίς ἡ ἀνάγκη νὰ καταφύγῃ εἰς τὴν βιβλιογραφίαν ταύτην ὁ κ. Π., ἀφ' οὗ ἀκόπως ἡδύνατο ἀντιγράφων τὰς βιβλιογραφικὰς παραθέσεις τοῦ τῷ 1847 (!) συγγράφοντος Φέδερ καὶ τῶν πρώτων ἐκδόσεων τοῦ Οἰκονομίδου νὰ παραστήσῃ, ὅτι γνωρίζει καὶ αὐτός τι ἐκ τῆς δικονομικῆς βιβλιογραφίας τῶν Γερμανῶν! — Οὕτως ὡς Γερμανικὰ βιβλία ἀναφέρει ἀναμῖξ συστήματα καὶ μονογραφίας, ἔργα ἐπὶ τῆς νεωτέρας δικονομίας καὶ τοῦ παλαιοῦ Γερμανικοῦ δικονομικοῦ δικαίου. Ἀρχεται ἀπὸ τοῦ MITTERMAIER παραλαμβάνων τὴν βιβλιογραφικὴν παράθεσιν ἐκ τοῦ Οἰκονομίδου (Γ' ἐκδ. σελ. 29) καὶ διὰ νὰ μὴ φωραθῇ ἀντιγράφων ἐγκαταλείπει πρὸς στιγμὴν τὸν Οἰκονομίδην καὶ προσφεύγει εἰς τὸν Φέδερ, (Παραδόσεων σελὶς 32), ὁπόθεν ἀντιγράφει τὴν μνείαν τῶν ἔργων τοῦ GÖNNER, MARTIN, LINDE, ἐπιστρέφει πάλιν εἰς τὸν Οἰκονομίδην διὰ ν' ἀντιγράψῃ τοὺς τίτλους τῶν ἔργων τῶν

HEFFTER καὶ KELLER. Ἐνθυμηθεὶς δ' ὅτι ὁ Φέδερ ἀναφέρει καὶ τὴν μονογραφίαν τοῦ KELLER περὶ τῆς *Litis contestatio* σπεύδει πάλιν ἐκεῖ καὶ ἀναμιγνύει τὸν τίτλον τοῦτον μετὰ τῶν συστημάτων. Ἐπιστρέφει εἰς τὸν Οἰκονομίδην διὰ ν' ἀντιγράψῃ τοὺς τίτλους τῶν ἔργων τοῦ SCHMID καὶ τοῦ WETZELL καὶ ἀναστρέφει ἔπειτα εἰς τὸν Φέδερ καὶ ἀντιγράφει τὸν τίτλον τοῦ ἐγχειριδίου τοῦ SEUFFERT καὶ ἐνταῦθα ἐνθυμεῖται ν' ἀναμίξῃ τὸν νεώτερον SEUFFERT καὶ τὴν Ἑρμηνείαν αὐτοῦ ἐπὶ τῆς Γερμ. Δικ. Ἐπιστρέφει πάλιν δεκαετηρίδας ὅλας εἰς τὸ κοινὸν δίκαιον καὶ ἀναφέρει τὸν BAYER οὐχὶ κατὰ τὴν τελευταίαν αὐτοῦ ἔκδοσιν (I', 1869). τούτου δὲ παραλαμβάνει ἐκ τοῦ Φέδερ τὸν τίτλον τοῦ περὶ συνοπτικῆς διαδικασίας ἔργου. Ἐνταῦθα εὕρισκει θέσιν διὰ τὸν Wach (ὃν γράφει Vach), καὶ ἀφ' οὗ ἐν τῷ μεταξὺ ἀναφέρῃ ἐν περιοδικῷ, τὸ *Arch. für die Civ. Praxis*, ὡς εὔρε τοῦτο ἐπιγραφόμενον παρὰ Φέδερ, ἐπιστρέφει πάλιν εἰς τὸ κοινὸν δίκαιον καὶ ἀναφέρει τὸν BETHMANN-HOLLWEG ἐκ τοῦ Φέδερ μετὰ τῶν σχετικῶν τυπογραφικῶν λαθῶν, γράψας ἐπίσης Bethman Holweg. Καὶ οὕτω πῶς συνεπλήρωσε τὴν βιβλιογραφίαν τῆς Γερμανικῆς δικονομικῆς φιλολογίας!

Ὡς εἶδομεν ὁμῶς, καὶ ὅσα βιβλία ἀναφέρει, ἦσαν αὐτῷ περιττὰ κατὰ τὴν συγγραφὴν αὐτοῦ, ἀφ' οὗ μὴ γνωρίζων βεβαίως τὴν Γερμανικὴν κατὰ τρόπον ἀρκοῦντα, οὐδ' ἅπαξ ἐχρησιμοποίησεν αὐτοτελῶς, ἔστω καὶ ἐκ τῶν προμνησθέντων ἔργων, ἀρκούμενος νὰ ἀντιγράψῃ, ὡς κατεδείχθη, ἀπὸ τοῦ ΟΙΚΟΝΟΜΙΔΟΥ καὶ τοῦ ΦΕΔΕΡ τὰς διαφόρους παραθέσεις.

Οὕτω λ. χ. ἐκ τοῦ *Archiv für die Civ. Praxis* οὐδέποτε ἀναφέρει τοὺς κατὰ τὰ τελευταῖα τριάκοντα καὶ πέντε ἔτη ἐκδοθέντας τόμους. διότι παραθέσεις ἐκ τούτων οὔτε εἰς τὸν ΟΙΚΟΝΟΜΙΔΟΥ, πολὺ δ' ὀλιγώτερον εἰς τὸν ΦΕΔΕΡ ἠδύνατο νὰ ἀνεύρῃ.

Ἀλλ' ἔσχε τὴν πρόνοιαν ὁ κ. Π. ἀντιγράφων τὴν βιβλιογραφίαν ἐξ ἔργων οἷα τὰ πρὸ ἑξ δεκαετηρίδων (ΦΕΔΕΡ) ἢ καὶ πρὸ τριῶν τοιοούτων (ΟΙΚΟΝΟΜΙΔΟΥ Γ', ἔκδ.) ἰδόντα

τὸ φῶς, νὰ ὑποπτεύσῃ ὅτι τὰ ἐκεῖ ἀναφερόμενα βιβλία ἦτο δυνατόν νὰ ἐξεδόθησαν ἐν τῷ μεταξὺ εἰς νέας ἐκδόσεις. Δι' αὐτὸ ἔλαβε τὸ ἐπαινετὸν ὄντως μέτρον ἐπὶ πάντων τῶν ἔργων, ἐφ' ὧν ὁ Οἰκονομίδης καὶ ὁ Φέδερ ἀναφέρουσι χρονολογίας ἐκδόσεως, τοῦτο δ' ἐν τοῖς πλείστοις συμβαίνει, νὰ παραλείψῃ τὰς χρονολογίας ταύτας διὰ τὸ ἀσκανδάλιστον. Δὲν δύναται δὲ νὰ ὑποτεθῇ ὅτι ὁ συγγραφεὺς δὲν ἀπέδωκε προσοχὴν εἰς τοῦτο, διότι τῶν δύο μόνον νεωτέρων βιβλίων ὧν κατώρθωσε νὰ ἴδῃ τοὺς τίτλους, τοῦ WACH καὶ SEUFFERT (χωρὶς τὸ παράπαν νὰ χρησιμοποιήσῃ ταῦτα, ὡς θὰ ἴδωμεν κατωτέρω) ἀναφέρει χρονολογίαν ἐκδόσεως. Τὸ αὐτὸ παρατηρεῖται παραδόξως καὶ διὰ τὸν BAYER, οὗτινος πιθανῶς νὰ ἐπρομηθεύθῃ νεωτέραν τινὰ ἔκδοσιν ὁ κ. Π., μὴ δυνηθεὶς ὅμως καὶ ταύτης ἢ λίαν περιορισμένην χρῆσιν νὰ κάμῃ.

Ἡ πιστὴ ἀντιγραφὴ τῆς βιβλιογραφίας τοῦ Φέδερ καὶ Οἰκονομίδου παρεκώλυσε τὸν κ. Π. νὰ μνημονεύσῃ οἷονδήποτε ἄλλο ἔργον ἐπιστημονικὸν ἐπὶ τοῦ κοινοῦ τῶν Γερμανῶν δικονομικοῦ δικαίου, μὴ ὑπ' ἐκείνων μνημονευόμενον. Οὕτως οὔτε ὁ RENAUD ἀναφέρεται, οὔτε ὁ OSTERLOH, οὔτε ὁ MORSTADT, οὔτε ὁ BRACKENHOEFT, οὔτε ὁ GENSLE. Ὅμιλοῦμεν εἰδικῶς περὶ τούτων, διότι πολλαὶ παραθέσεις ἐκ τῶν συγγραμμάτων τούτων εὔρηνται παρὰ τῷ ἡμετέρῳ συγγραφεῖ εἰλημμέναι προδήλως ἐκ τοῦ ΟΙΚΟΝΟΜΙΔΟΥ, διότι, ἐὰν εἶχε πρὸ ὀφθαλμῶν τὰ βιβλία ταῦτα ὁ κ. Π., ἐκτενῆ βιβλιογραφίαν γράφων θὰ ἐποιεῖτο καὶ τούτων μνείαν, πρᾶγμα ὅπερ ὁ ΟΙΚΟΝΟΜΙΔΗΣ δὲν ἔπραξε, διότι αὐτὸς ῥητῶς δηλοῖ (ἐν ἀρχῇ § 11 Γ' Ἐκδ.), ὅτι ἀναφέρει ἐκ τῶν ξένων συγγραμμάτων «τὰ εὐχρηστότερα καὶ μᾶλλον προσιτά».

Ζ'. Ἡ ἐνημερότης τοῦ κ. Π. ἐν σχέσει πρὸς τὰς συγχρόνους δικονομικὰς νομοθεσίας.

Ἡ τοιαύτη ἄγνοια ἐν ἣ διατελεῖ ὁ κ. Π. ἀπάσης τῆς νεωτέρας Γερμανικῆς Δικονομικῆς ἐπιστήμης, ἣν, καθ' ἃ αὐτὸς

ὁ ἴδιος λέγει, ἀπαραιτήτως δεόν νὰ γνωρίζῃ ὁ ἐπιχειρῶν νὰ ἐρμηνεύσῃ τὴν ἡμετέραν δικονομίαν, συνεπιφέρει, ἐν σχέσει πρὸς τὸ ἔργον αὐτοῦ, πρὸ παντὸς πλήρη ἐρημίαν γνώσεως ὅλων ἐν γένει τῶν δικονομικῶν διδασκαλιῶν, αἵτινες ἀναπτυχθεῖσαι κατὰ τὰς τέσσαρας τελευταίας δεκαετηρίδας ἀνέπλασαν ἐπὶ νέων βάσεων τὴν δικονομικὴν ἐπιστήμην.

Ἄλλ' ἐκτὸς τούτου ἡ αὐτὴ ἄγνοια συνετέλεσεν ὥστε νὰ συναντᾷ τις περιεργότατα πράγματα εἰς τὸ βιβλίον τοῦ κ. Π. ἐν σχέσει πρὸς τὰς συγχρόνους δικονομικὰς νομοθεσίας.

Νομίζει αἰφνης ὁ κ. Π. ὅτι ἡ Αὐστρία διέπεται ἔτι ὑπὸ τῆς *Allgemeine Gerichtsordnung* τοῦ 1782 καὶ διδάσκει ἐπομένως (Τ. Α', σελ. 264), ὅτι ἐν Αὐστρίᾳ ἰσχύει ἐν τῇ πολιτικῇ διαδικασίᾳ τὸ σύστημα τῆς ἀνακρίσεως!

Ἄλλο σύμπτωμα τῆς ἐνημερότητος εἶναι ὅτι, ἐπειδὴ ὁ ΟΙΚΟΝΟΜΙΔΗΣ ἐπιμελούμενος νεωτέρων ἐκδόσεων τοῦ Ἐγχειριδίου αὐτοῦ ἔλαβεν ὑπ' ὄψιν ἄρτι τότε κυρωθεῖσαν τὴν Βαυαρικὴν Δικονομίαν τοῦ 1869 καὶ ἀπεκάλει ταύτην τότε νέαν, ὁ κ. Π. ἀντιγράφων ἐπὶ λέξει τὰς παραθέσεις τοῦ ΟΙΚΟΝΟΜΙΔΟΥ ἀποκαλεῖ καὶ αὐτὸς νέαν (ἰδ. λ. χ Τ. Β', σελ. 295) τὴν Δικονομίαν ταύτην μετὰ τριάκοντα καὶ πέντε ἔτη ἀπὸ τῆς δημοσιεύσεως αὐτῆς καὶ εἰκοσιπενταετίαν ὅλην ἀφ' ἧς ἔπαυσεν ἰσχύουσα ἡ νέα αὕτη Δικονομία τῆς Βαυαρίας!

Ἀρέσκεται ἐπίσης νὰ ἀναφέρῃ ὁ κ. Π. τὰς Δικονομίας τῆς Πάρμας, τῆς Νεαπόλεως, τῆς Σαρδηνίας (ἰδ. λ.χ. Τ. Α', σελ. 227), ὡς εἰ μὴ εἶχον μεσολαβήσει ἑκτοτε οὔτε Βίκτωρ Ἐμμανουήλ ὁ Α', οὔτε Γαριβάλδης, οὔτε Καβούρ.

Η'. Πῶς ἐχρησιμοποίησεν ὁ κ. Π. τὸν Wach.

Ἡ ἀντιγραφή τοῦ ἀλφαριθμητικοῦ εὔρετηρίου τῶν περιεχομένων.

Θαυμασμῶς ἄξια πράγματα ἀποκαλύπτει ἐπίσης ὁ ἔλεγχος τοῦ τρόπου, καθ' ὃν ἐχρησιμοποίησεν ὁ κ. Π. τὸ ἔργον

τοῦ WACH (Handbuch des Deutschen Civilprozessrechts T. A.). Τοιαύτη εἶναι ἡ ἐπιβολὴ τοῦ ἔργου τούτου ἐν τῇ δικονομικῇ ἐπιστήμῃ σήμερον, ὥστε, καίτοι ὁ πρῶτος μόνον τόμος ἐξεδόθη, γενικῶς θεωρεῖται ὅτι ὁ WACH παρέχει ἐν αὐτῷ τὸν τελειότατον τύπον Συστήματος Ἀστικοῦ Δικονομικοῦ Δικαίου. Ἡ αὐστηρῶς διατετυπωμένη παρ' αὐτῷ δικονομικὴ ὀρισμολογία, ἡ εὐρύτης τῶν θεμάτων, ὧν ἐν πρωτοτύπῳ ἀντιλήψει ἐπιλαμβάνεται ὁ συγγραφεύς, ἡ ἐξαντλοῦσα καὶ τὰ ἐλάχιστα τῶν ζητημάτων ἔρευνα ἀνέδειξαν τὸν WACH ὡς τὸν ἀπαραίτητον σύμβουλον καὶ βοηθὸν εἰς πᾶσαν συστηματικὴν ἐπεξεργασίαν τοῦ Ἀστικοῦ Δικονομικοῦ Δικαίου. Τέλος ἡ ἐπιβολὴ τοῦ ἔργου τούτου εἶναι τοιαύτη, ὥστε διέλυσεν αὐτὰ τὰ βαθύτατα σκότῃ εἰς ἃ, καθ' ἃ εἶδομεν, εὔρηται ὁ κ. Π. ἐν σχέσει πρὸς τὴν σύγχρονον δικονομικὴν ἐπιστήμην, ἔφθασε δὲ καὶ μέχρι τούτου τὸ περιώνυμον βιβλίον τίς οἶδε κατὰ ποίαν εὐτυχῇ σύμπτωσιν καταστὰν αὐτῷ γνωστόν.

Ἀλλ' ὁ κ. Π. λαβὼν ἐν χερσὶ τὸ ἔργον τοῦ WACH εὐρέθη προδήλως εἰς ἀμηχανίαν. Ὅπως χρησιμοποίησῃ τὸ βιβλίον, ἔδει πρὸ παντὸς νὰ γνωρίζῃ τὴν Γερμανικὴν γλῶσσαν, εἰς ἣν τοῦτο ἦν γεγραμμένον. Τὸ σπουδαιότερον δὲ νὰ γνωρίζῃ τὴν γλῶσσαν ταύτην κατὰ βάθος, νὰ ἐπίσταται οὐχὶ μόνον πῶς γράφουσιν, ἀλλὰ καὶ πῶς σκέπτονται οἱ Γερμανοὶ ἐπιστήμονες, αὐστηροὶ λίαν ἐν τῇ διατυπώσει τῶν ἐννοιῶν. Ὁ WACH τῇ βοηθείᾳ λεξικοῦ δὲν δύναται νὰ μελετηθῇ, διότι παρ' αὐτῷ δὲν ἀπαντᾷ τις τὸ διηγηματικὸν ὕψος τοῦ λόγου τοῦ GARSONNET καὶ ἐν γένει τὴν παρὰ Γάλλοις εἰθισμένην ἀφήγησιν περιπτώσεων.

Ἀπάντων τούτων τῶν ἐφοδίων ἑστερεῖτο ὁ κ. Π., ὡς ἐλέγχεται ἄλλως καὶ ἐκ τῆς ἀδυναμίας εἰς ἣν εὐρέθη νὰ χρησιμοποίησῃ τὸ ἔργον τοῦ Καθηγητοῦ τῆς Λιψίας. Πᾶς ἄλλος εἰς τὴν θέσιν τοῦ κ. Π. θὰ ἀπῆλπιζε καὶ θὰ εὕρισκετο πρὸ ἐντελοῦς ἀδυναμίας χρήσεως οὕτω γεγραμμένου ἔργου. Ἀλλ' ὁ κ. Π. δὲν ἀποκάμνει ἐφευρίσκων, ἀνεκάλυψε δ' ἐπὶ τοῦ προκειμένου τὴν ἀκόλουθον πρωτότυπον μέθοδον.

ΑΚΑΔΗΜΙΑ ΑΘΗΝΩΝ

007000000254

ΑΚΑΔΗΜΙΑ

ΑΘΗΝΩΝ